

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015

II

MAAKUNNALLISESTI JA VALTAKUNNALLISESTI (RKY 2009) ARVOKKAAT ALUEET SEKÄ NIIDEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

ETELÄ-II

Asemankylän raitti ja lin rautatieasema

Ailisto
Aseman koulu
lin rautatieaseman alue
lin rautatieaseman viherympäristö
Juhantalo
Kangaspernu
Mäntylä
Pääskylä
Rautatie- ja maantiesilta
Tarula
Tuisku
Valto Pernun säätiön talo

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

lin Haminan vanha satama- ja kauppapaikka (RKY 2009)

lin kirkko ja kotiseutumuseo
lin pappila
lin pappilan puutarha

valtakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

lin Röytän luotsiasema (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

Kauppila

KulttuuriKauppila (Kauppilanmäen kansakoulu)
Minnala (Kauppila)
Pahkala (Kauppila)

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Liedes

Huhtala (Liedes)
Liedes
Sipola (Liedes)

maakunnallisesti arvokas

paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

Pihlajakarin kalastajakylä

maakunnallisesti arvokas

Pohjanmaan rantatie - Ojakyläntie (RKY 2009)

Ala-Kaikkonen
Härmä
Näre
Ojaranta
Rytilä

valtakunnallisesti arvokas

paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

Pohjanmaan rantatie - Räinänpääntie (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

Ulkokrunnin majakka- ja luotsiyhdyskunta (RKY 2009)

Laksmarkit ja Pietarin leikki
Luotsirakennus ja pooki

valtakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

KUIVANIEMI

Pohjanmaan rantatie - Huttulantie-Vanhatie (RKY 2009)

Forsströmin eli maalarimestarin talo
Kuivaniemen nuorisoseurantalo

valtakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Pohjanmaan rantatie - Onkalonperäntie (RKY 2009)	valtakunnallisesti arvokas
Pyramidikattoiset kesänavetat - li Halttu (RKY 2009)	valtakunnallisesti arvokas
OIJÄRVI	
Oijärven säännöstelykanava	maakunnallisesti arvokas
OLHAVA	
Hevoskallion huvilat	maakunnallisesti arvokas
Puuronientie	maakunnallisesti arvokas
Puuronientie 160	maakunnallisesti arvokas
Puuronientie 171	maakunnallisesti arvokas
Puuronientie 177	maakunnallisesti arvokas
Pohjanmaan rantatie - Seljänperäntie (RKY 2009)	valtakunnallisesti arvokas
Pohjanmaan teollisuuden kartanot - li Nyby (RKY 2009)	valtakunnallisesti arvokas
Nybyn talo	maakunnallisesti arvokas
Sassintien raitti	maakunnallisesti arvokas
Ala-Sassi	paikallisesti arvokas
lin osuuskauppa	paikallisesti arvokas
Veijola	paikallisesti arvokas
Yli-Sassi	paikallisesti arvokas
POHJOIS-II	
Akolan tila (RKY 2009)	valtakunnallisesti arvokas
Karhunsaaari, Veijola	maakunnallisesti arvokas
Hulkon mökki	maakunnallisesti arvokas
Liedes (Jokinen)	maakunnallisesti arvokas
Veijola	maakunnallisesti arvokas
Veijola	maakunnallisesti arvokas
Veijola	paikallisesti arvokas
Pohjanmaan rantatie - Hiivalantie (RKY 2009)	valtakunnallisesti arvokas
Pohjanmaan rantatie - Kantolantie (RKY 2009)	valtakunnallisesti arvokas
Raasakan voimalaitosalue	maakunnallisesti arvokas
Kalanviljelylaitos	paikallisesti arvokas
Raasakan voimalaitosalue, asuinalue	maakunnallisesti arvokas
Raasakan voimalaitosalue, muut tuotantoon liittyvät rakennukset	maakunnallisesti arvokas
Raasakan voimalaitosalue, voimalaitos	maakunnallisesti arvokas

MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KOHTEET, JOTKA EIVÄT SISÄLLY ALUEISIIN

Kohteet on merkitty luetteloon maarekisterikylittäin

ETELÄ-II

- Alarannan kansakoulu (Kuokkalan pappila)
- Eilala
- Höyrysahan pehtoorin talo
- lin työväentalo
- Kestilän saha

Suojeluskunnan talo
Tolonen

KUIVANIEMI

Ala-Kauppi
Ellilä
Jääskö
Kaikkola
Kakko
Kakko (Halttu)
Karjalainen
Koivuniemi
Korkiakangas
Kuivaniemen kirkko
Kuivaniemen kirkonkylän koulu
Kuivaniemen kotiseutumuseo
Kuivaniemen pappila
Kuivaniemen vanha hautausmaa ja kirkon paikka
Kuivaniemen vanha rautatieasema
Metsikkö
Miettunen
Onkalo
Prusila
Rajala (Kehus)
Suukosken mylly
Thoménin huvila (Kaakkurinniemen leirintäalue)
Vakkuri
Vatunginnokan muistomerkki
Veska
Väättäjä
Yli-Kauppi

OIJÄRVI

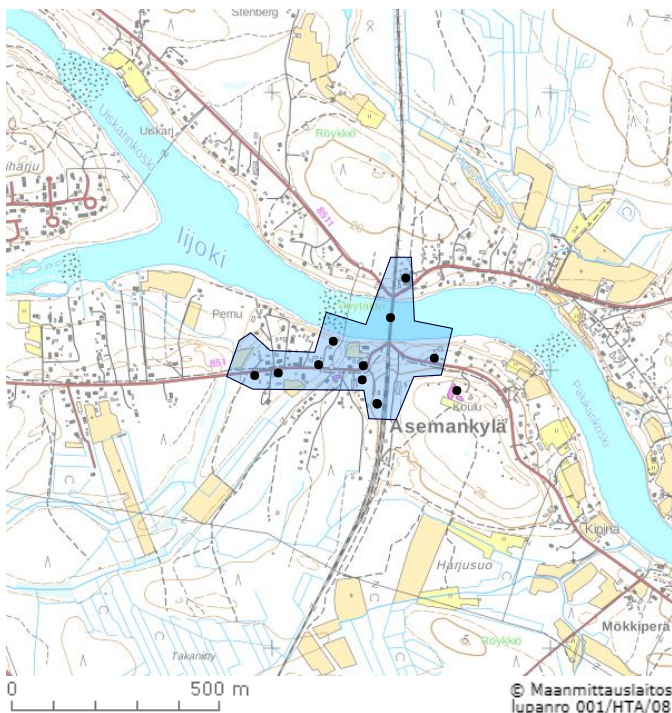
Honkakoski
Seppälän tervahaudan pohja
Soivuoren mylly

OLHAVA

Hietala
Kyröläinen
Ranta-Piukkula
Sikala
Vuornos
Vuornoskankaan savottakämpä

POHJOIS-II

Erkkilä-Kangas
Huvila
Kuninkaan petäjä
Käyrä
Käyrä (Keskikäyrä)
Laurila
Rantakäyrä
Uiskari
Virkkula
Ylirannan koulu



alueen nimi: **Asemankylän raitti ja lin rautatieasema**
 pääas. kunta: Ii
 pääas. kylä/k.osa: Etelä-Ii
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Ailisto
 Aseman koulu
 Iin rautatieaseman alue
 Iin rautatieaseman viherympäristö
 Juhantalo
 Kangaspernu
 Mäntylä
 Pääskylä
 Rautatie- ja maantiesilta
 Tarula
 Tuisku
 Valto Pernun säätiön talo

kuvaus:

Asemankylä on hyvä esimerkki rautatieaseman tuntumaan rakentuneesta kyläasutuksesta. Kylä sijaitsee maisemallisesti hienolla paikalla Iijoen eteläisellä rannalla Iin rautatieaseman ympäristössä. Pohjois-eteläsuuntainen rautatie kulkee kylän läpi.

Kyläkokonaisuuteen kuuluu olennaisena osana Iijoen yli johtava kaksikerroksinen teräsristikkosilta, jossa rautatie kulkee sillan ylätasolla ja maantie alatasolla. Se on paitsi kulttuurihistoriallisesti arvokas silta, myös merkittävä maamerkki.

Asemankylässä rakentaminen tukeutuu jokiuomaa myötäilevään vanhaan maantiehen. Rautatien länsipuolella tietä tiiviinä nauhana reunustavat rakennukset muodostavat raittimaisen miljöökokonaisuuden.

Asemankylä kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen Iijoen suun kulttuurimaisemat.

historia:

Asemankylä oli aikoinaan yksi Iin suurista kaupallisista keskittymiä rautatieaseman vuoksi. Asemankylällä sijaitsevat lukuisia kauppiaita, kahviloita, baari ja posti.

suojelutilanne:

Maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö. Iin keskustaajaman osayleiskaavan laajennus (Asemankylän osayleiskaava) 2025. Hyväksytty Iin kunnanvaltuustossa 20.2.2012.



kohteen nimi: **Ailisto**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-401-151-39

kylä/k.osa: Etelä-Ii

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: asuinrakennus 1890-I, laajennus 1920-I, navetta 1950-I

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: maakellari; navetta-varasto; päärakennus; venevaja;

kuvaus:

Rakennukset muodostavat jäljältä neljältä sivulta rajatun pihapiirin. Iijokivartta myötäilevän maantien varressa sijaitseva asuinrakennus on rakennettu 1890-luvulla, ja rakennusta on laajennettu 1920-luvulla. Rakennus on toiminut historiansa aikana mm. kauppana ja kestikievarina. Pihapiiriin kuuluvat myös 1950-luvulla rakennetut navetta ja venevaja, maakellari ja niitä uudempi varastorakennus. Tiiviisti tien varressa sijaitseva asuinrakennus erottuu maisemassa maamerkkirakennuksena. Pihapiiri on rakentunut pitkän ajan kuluessa ja siinä sekä päärakennuksessa näkyy ajallinen kerroksellisuus. Rakennukset ovat hyvin säilyneitä ja edustavat hyvin omaa aikaansa. Pihapiiri on osa Asemankylän raittia.

historia:

Päärakennuksen ensimmäinen osa on rakennettu 1890-luvulla ja laajennus 1920-luvulla. Rakennuksen uudemman osan ovat rakentaneet Kalle ja Sylvester Pernu. Rakennus on historiansa aikana toiminut asuinkäytössä, kahteen otteeseen kauppana ja kerran kestikievarina.

suojelutilanne:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Iin keskustaajaman osayleiskaavan laajennus (Asemankylän osayleiskaava) 2025. Hyväksytty Iin kunnanvaltuustossa 20.2.2012.

arviointi:

MRKY 15: R, Ht, M

lähteet:

1) Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

2) Jari Vähätiiton diplomityönä tekemä inventointi 1995.



kohteen nimi: **Aseman koulu**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-410-151-14 / 151-32
kylä/k.osa: Etelä-Ii
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1938
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: uudempi koulurakennus; vanha piharakennus; vanhin koulurakennus;

kuvaus:

Aseman koulu on rakennettu vuonna 1938. Suunnittelijana on ollut rakennusmestari Karvonen. Koulurakennus on kaksikerroksinen, hirsirunkoinen ja harjakattoinen, luokkahuoneiden lisäksi rakennuksessa on myös asuinhuoneisto. Vanhan koulurakennuksen lisäksi pihapiirissä on talousrakennus ja uudempi, 1950-luvulla valmistunut koulurakennus.

Rakennukset edustavat hyvin oman aikansa koulurakentamista ja ovat hyvin säilyneitä. Eri-ikäiset koulurakennukset muodostavat kerrostuneen kokonaisuuden. Kohde sijaitsee maisemallisesti merkittävästi korkean mäen päällä Maalismaantien varressa. Kohde on osa Asemakylää ja sijaitsee sen itäosassa.

suojelutilanne:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Iin keskustaajaman osayleiskaavan laajennus (Asemakylän osayleiskaava) 2025. Hyväksytty Iin kunnanvaltuustossa 20.2.2012.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M, I

lähteet:

1) Jari Vähätiiton diplomityönä tekemä inventointi 1995, kohde 52.



kohteen nimi: **lin rautatieaseman alue**

kunta: li

kiinteistötunnus: 139-401-150-125/151-6

kylä/k.osa: Etelä-li

tyyppi: liikenne

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: asemarakennus 1904

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asema-alueen
piharakennukset; Asemarakennus; makasiini; tavarahalli; varasto-liiteri;

kuvaus:

Asemaympäristön arvorakennuksia ovat asemarakennus, tavarahalli ja varasto-liiteri. Alueella on lisäksi 1960-luvun varastorakennus. Ratapihan itäpuolella on lisäksi kookas makasiinirakennus noin 1940-luvulta.

Kohteen rakennukset ovat hyvin säilyneitä ja muodostavat eheän rautatieasema-alueen. Rakennukset edustavat tyypillistä rautatieympäristöjen rakennuskantaa. Kohteella on maisemallista merkitystä osana rautatiemaisemaa. Kohteella on keskeinen merkitys Asemankylän rakentumisen ja identiteetin kannalta. Kohteella on valtakunnallista merkitystä.

historia:

Asemarakennus on rakennettu vuonna 1904 Bruno Ganholmin vuonna 1900 signeeraamien piirustusten peilikuvana. Rakennusta on korjattu vuosina 1961, 1975 ja 2000-luvulla. Rakennus on toiminut myös postitoimipaikkana. Asema-alueeseen liittyy vanhoja asuin- ja varastorakennuksia.

Aseman miehitys loppui 2003 ja matkustajajunien pysähdykset lissä lakkautettiin 3.9.2006.

suojelutilanne:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. lin keskustaajaman osayleiskaavan laajennus (Asemakylän osayleiskaava) 2025. Hyväksytty lin kunnanvaltuustossa 20.2.2012.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M, I

lähteet:

1) Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

2) Museoviraston verkkosivut.



kohteen nimi: **lin rautatieaseman viherympäristö**

kunta: Li

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Etelä-Li

tyyppi: puistot

ajotus: ei määritelty

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

lin rautatieasema sijaitsee Oulusta pohjoiseen vievän rautatien varrella. Taajamamaista asutusta on nauhamaisesti pitkin Iijokea, mutta asema sijoittuu joesta hieman sivummalle. Rautatieasema on kuivan kangasmetsän reunalla. Maastossa on joen läheisyydessä korkeusvaihteluita, mutta lähistöllä on harjumuodostelmia, jotka saavat aikaiseksi mäkisyyttä. Asema on rakennettu mäen päälle. lin rautatieasema on ollut tyhjiillään vuodesta 2006 lähtien. Ikkunat on peitetty ilkeivallan vuoksi. Kasvillisuus on vallannut ympäristön. Heinikon keskellä kasvavat villinä rautatieaseman puistossa ennen kasvaneet kasvit. Puusto on korkeaa, joka koostuu männyistä, kuusista, koivuista, tuomesta, pihlajasta, siperianlehtikuusesta, sembramännystä ja siperianpihdasta. Sembramännyn ovat korkeita ja osa huonokuntoisia. Niistä korkeimmissa kasvaa neulasia enää vain puunkärjessä. Aseman takana olevaa vanhaa käytävää reunustaa jylhä siperianpihta - rivi, joka on komea. Rautatieaseman ympäristö on metsittynyt ja asema kokonaisuuteen kuuluneista rakennuksista on jäljellä enää muutama. Asemarakennuksen takana on vanha varasto, joka on rinteiden alapuolella olevan talon käytössä. Asemarakennuksen vierellä on vielä vanha tavaramakasiini ja sen yhteydessä on lastauslaituri, joka on huonokuntainen. Junaraiteiden toisella puolella on vielä vanha laaja varastorakennus. Rautatieaseman ympäristö on metsää. Aseman vieressä kasvaa vielä entisessä ratapihapuistossa olleita pensaita, kuten pihasyreeniä, siperianhernepensasta, ruusupensaita, unkarinsyreeniä ja orapihlajaa. Ratapiha on ajan myötä heinittynyt ja pajukoitunut.

Suunnittelutilanne:

Alue on mahdollinen Valtatie 4 ohikulkutien väylä, jonka vuoksi asemarakennus mahdollisesti purettaisiin.

Kaavoitustilanne:

Suojeltujen rakennusten ja rakentamishankkeiden vuoksi, lin kunta pyrkii tekemään kaavamuutosta.

Suojelutilanne:

Asemarakennus on suojeltu.

historia:

Rakennus on tehty Bruno Grandholmin v. 1900 tekemien piirustusten peilikuvaksi. Asema on rakennettu 1904 ja sitä on korjattu 1961 ja 1975. Rakennus on ollut myös postitoimipaikkana. Tällä hetkellä se on tyhjiillään. Aseman yhteydessä on ollut vanhoja asuin- ja varastorakennuksia sekä puisto, jossa rakennuksen vieressä koivut kasvoivat säännöllisissä riveissä.

lähteet:

lin kunta/ tekniset palvelut, puhelinhaastattelu 3.7.2013

Aluevaraussuunnitelma 2011: Valtatie 4 ohikulkutie lin kohdalla. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. www.ii.fi/instancedata/.../ii/.../14943_Vt_4_aluevaraussuunn_raportti.pdf

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet: Osa 1. 1993. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto: Julkaisu A: 115.

Kuvat:

<http://www.kirjastovirma.net/kuva-arkisto/asiasana/rautatieasemat?sivu=4>



kohteen nimi: **Juhantalo**
kunta: li
kiinteistötunnus: 139-401-158-17
kylä/k.osa: Etelä-li
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1930-luvun alussa
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: puohi; päärakennus; sauna;

kuvaus:

Asuinrakennuksen ja talousrakennusten rajaama pihapiiri sijaitsee lijokitörmällä. Rakennukset edustavat 1930-luvun rakennusperinnettä. Kohde kuuluu Asemankylän raitin miljöökokonaisuuteen.



kohteen nimi: **Kangaspernu**
kunta: li
kiinteistötunnus: 139-401-150-193
kylä/k.osa: Etelä-li
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1920-30-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: puohi; päärakennus; sauna;

kuvaus:

Pihapiiriä rajaavat Asematien varressa asuinrakennus ja sitä vastapäätä talousrakennus. Kohde on osa Asemankylän raittimiljöökokonaisuutta. Rakennukset edustavat hyvin oman aikansa rakentamistapaa ja osa rakennuksista on hyvin säilyneitä. Asuinrakennuksessa on paikkakunnalle tyypillinen kuisti.



kohteen nimi: **Mäntylä**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-403-22-24
kylä/k.osa: Pohjois-Ii
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1800/1900-lukujen vaihde
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: aitta; asuinrakennus; konesuoja; navetta; puohi; päärakennus;

kuvaus:

Mäntylän pihapiiri sijaitsee näkyvällä paikalla lijoen pohjoispuolella, Yli-lintien ja rautatien vieressä, rautatie-maantiesillan välittömässä läheisyydessä. 1900-luvun alussa rakennetut asuin- ja talousrakennukset ja 1930-luvulla rakennettu sementtiilinavetta muodostavat neliömäisen pihapiirin. Rakennukset muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Ne edustavat hyvin aikaansa ja ovat hyvin säilyneitä. Rakennukset ovat sisältä lähes alkuperäisessä asussa. Kohteella on erityistä maisemallista merkitystä.

Neliömäistä pihaa rajavat päärakennus etelästä Yli-In tien suuntaan, asuinrakennus itään, navetta pohjoiseen ja konehalli länteen radan suuntaan. Konehallin eteläpuolella on pieni piharakennus sekä puohi. Navetan pohjois- ja itäpuolella on viisi muuta pienempää talousrakennusta sekä sauna. Lisäksi rakennusryhmän koillispuolella on rankorakenteinen elosuoja ja hirsinen erikoinen aittarakennus. Tilan mailla on uudempi asuinrakennus Yli-In tien rannan puolella.

historia:

Suurempi asuinrakennus on rakennettu 1890-luvulla ja remontoitu 1920-luvulla. Pienemmässä pihapiiriä rajaavassa asuinrakennuksessa on toiminut kauppa.

suojelutilanne:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Iin keskustaajaman osayleiskaavan laajennus (Asemakylän osayleiskaava) 2025. Hyväksytty Iin kunnanvaltuustossa 20.2.2012.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, M

lähteet:

- 1) Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- 2) Jari Vähätiiton diplomityönä tekemä inventointi 1995, kohde 137.



kohteen nimi: **Pääskylä**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-401-15-160
kylä/k.osa: Etelä-Ii
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1903
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: aitta; konesuoja; navetta-talli-puohi-liiteri; puohi; päärakennus; Pääskylä, talousrakennukset;

kuvaus:

Kohde edustaa hyvin oman aikansa rakentamista. Rakennukset ovat pääasiassa hyvin säilyneitä. Kohteeseen liittyy paljon paikallista historiaa ja se on osa Asemäkylän raittimiljöökokonaisuutta. Pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi navetta ja puohi.

historia:

Talo on rakennettu vuonna 1903. Rakentaja on ollut livari Pernu. Rakennus on aikojen mittaan toiminut kestikievarina, vankilana ja vanginvartijan asuntona. Alun perin rakennus on ollut väriltään keltainen, nykyinen väri on punainen.

suojelutilanne:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Iin keskustaajaman osayleiskaavan laajennus (Asemäkylän osayleiskaava) 2025. Hyväksytty Iin kunnanvaltuustossa 20.2.2012.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M

lähteet:

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Rautatie- ja maantiesilta**

kunta: li

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Etelä-li

tyyppi: liikenne

ajotus: 1945-1974

ajotusselite: 1940-luku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Rautatie- ja maantiesilta;

kuvaus:

Rautatie on keskeinen osa Asemankylän historiaa. Lijoen yli kulkeva rautatie- ja maantiesilta edustaa aikansa siltarakentamista ja sillä on huomattava maisemallinen merkitys Iijokilaaksossa. Kaksikerroksinen teräsristikkosilta on rakennettu 1940-luvulla. Rautatie kulkee sillan ylätasolla, ristikon päällä, ja maantie alatasolla, ristikon keskellä. Sillan molemmilla puolilla kulkee kävelytaso. Tie haarautuu molemmissa päissä Y:n muotoisesti bastionimaisen kivimuurin kohdalla. Iin rautatieasema sijaitsee Asemakylällä sillan eteläpuolella.

historia:

Ntkyinen rautatie- ja maantiesilta rakennettiin saksalaisten perääntyessään vuonna 1944 räjäyttämän vanhan rautatiesillan paikalle. Vanhemmasta sillasta jäi jäljelle joen keskellä sijaitseva silta-arkku.

suojelutilanne:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Iin keskustaajaman osayleiskaavan laajennus (Asemankylän osayleiskaava) 2025. Hyväksytty Iin kunnanvaltuustossa 20.2.2012.

arviointi:

MRKY 2015: R, M, Ht, S

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset, Osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, 1993. Osa kohdetta 16, Asemakylä.

<http://www.kirjastovirma.fi/ii/rautatie> (28.8.2015)



kohteen nimi: **Tarula**
kunta: **Li**
kiinteistötunnus: **139-401-150-24**
kylä/k.osa: **Etelä-Li**
tyyppi: **asuinrakentaminen**
ajoitus: **1918-1944**
ajoitusselite: **1910-20-luku**
arvottaminen: **maakunnallisesti arvokas**

kohteen sisältämät rakennukset: maakellari; päärakennus; talousrakennus;

kuvaus:

Rakennukset ovat hyvin säilyneitä ja edustavat hyvin aikaansa. Päärakennuksen jugend-tyyli on alueella harvinaista. Kohteella on maisemallista merkitystä Asemantien varressa ja kohde on osa Asemankylän raittimiljöötä.

suojelutilanne:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Lin keskustaajaman osayleiskaavan laajennus (Asemankylän osayleiskaava) 2025. Hyväksytty lin kunnanvaltuustossa 20.2.2012.

arviointi:

MRKY 2015: R, M



kohteen nimi: **Tuisku**
kunta: li
kiinteistötunnus: 139-401-150-72
kylä/k.osa: Etelä-li
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1920
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: kärrytalli; puohi; päärakennus;

kuvaus:

Kohteen rakennukset ovat hyvin säilyneitä ja edustavat hyvin aikaansa. Päärakennus on kerrostunut useammasta rakennusvaiheesta, mikä tekee siitä ominaispiirteiltään omaleimaisen. Asematien mutkassa rautatieasemalta tulevan kujan päätteenä sijaitseva rakennus on maisemallisesti merkittävä ja olennainen osa Asemankylän raittimiljöötä.

historia:

Rakennus on valmistunut vuonna 1920. Rakennuttajina olivat J-A Tuisku ja Laitinen. Rakennusta on sittemmin laajennettu useassa osassa. Pihapiirissä on asunut aikanaan useita perheitä. Päärakennuksessa ja piharakennuksessa on aikojen kuluessa toiminut useita liikkeitä. Kaupan lisäksi tilalla on ollut oma makkaratehdas, teurastamo ja leipomo.

suojelutilanne:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Iin keskustaajaman osayleiskaavan laajennus (Asemankylän osayleiskaava) 2025. Hyväksytty Iin kunnanvaltuustossa 20.2.2012.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, H, M

lähteet:

- 1) Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- 2) Jari Vähätiiton diplomityönä tekemä inventointi 1995, kohde 49.
- 3) Tietoja antanut 2008 omistaja Nora Liljelund.



kohteen nimi: **Valto Pernun säätiön talo**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-401-150-57
kylä/k.osa: Etelä-Ii
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: asuinrakennus 1900-l alku, puohi-kärkytalli, navetta ja sauna 1940-l
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: navetta; puohi-kärkytalli; päärakennus; sauna;

kuvaus:

Pihapiirin ympärillä sijaitsevat rakennukset muodostavat eheän, omaa aikaansa hyvin edustavan kokonaisuuden. Rakennukset ovat hyvin säilyneitä. Kohteella on erityistä paikallishistoriallista merkitystä sekä maisemallista merkitystä Asematien varressa. Kohde on osa Asemankylän raittimiljöötä.

historia:

Suomen viimeinen torivalokuvaaja Valto Pernu syntyi Iijoen rannalla vuonna 1909. Valton isä, talollinen Kalle Pernu, toivoi pojastaan maanviljelyksen jatkajaa, mutta tämä halusi valokuvaajaksi. Ensimmäisen kameransa Valto rakenteli jo 14-vuotiaana ja alkoi kuvata ihmisiä.

Valto asui talvet syntymäkodissaan Iissä, ja kesäisin hän kiersi polkupyörällä Suomea kameransa kanssa aina Imatraa ja Petsamoä myöten. 1940-luvun lopulla hän keskitti kuvaustoimintansa Rovaniemelle, missä hänet tunnettiin torivalokuvaaja Linssinä. Valton kuvausteltoa nökötti Rovaniemellä ensin vanhalla torilla Valtakadun pohjoispäässä, sittemmin linja-autoaseman vieressä yhteensä liki 40 vuotta. Viimeiset kuvansa Valto otti vuonna 1985, vain vuotta ennen kuolemaansa.

Valto Pernu oli ennen kaikkea ihmisten valokuvaaja. Hyvin harvoin talo tai maisema sellaisenaan riitti hänelle valokuvan aiheeksi. Hän kuvasi keskeisen osan parhaista kuvistaan 1920-luvun lopulla ja 1930-luvulla kotiseudullaan Iissä ja kiertäessään ympäri Suomea. Valto kuvasi pääosan tuotannostaan itse kehittämällään tekniikalla filmin asemesta valokuvapaperille. Kun kuva oli otettu, saatiin kehittämisen, kiinnittämisen ja huuhtelun jälkeen tulokseksi paperinegatiivi, joka piti sitten kuvata uudelleen ja toistaa kehitysprosessi. Tämän jälkeen käytettävissä oli normaali positiivikuva. Torikuvauksessa lienee ollut eduksi, että asiakas sai valmiin kuvan mukaansa eikä kuvia tarvinnut lähettää jälkikäteen. Valto Pernun jäämistöstä löytyi noin tuhannen paperinegatiivin ja -positiivin lisäksi myös parisataa lasinegatiivia. Lasinegatiivit ovat valtaosin peräisin 1930-luvulta.

Ikääntyessään Valto Pernu ryhtyi myös maalaamaan myyntiin tauluja, jotka kuvasivat useimmiten Lapin luontoa. Vanhimmat signeeratut maalaukset ovat 1970-luvun alkupuolelta.

Valto Pernu eli erittäin niukasti ja säästäväisesti vaatimattomissa oloissa. Hänen varakkuutensa paljastuikin vasta kuoleman jälkeen. Hän testamenttasi omaisuutensa nimeään kantavalle säätiölle. Valto Pernun säätiön tarkoitus on vaalia ja esittää perustajansa taidetta sekä edistää ja tutkia taidetta, talonpoikaisperinnettä ja luonnonsuojelua siinä ympäristössä, missä Pernu kasvoi ja vaikutti.

suojelutilanne:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Iin keskustaajaman osayleiskaavan laajennus (Asemankylän osayleiskaava) 2025. Hyväksytty Iin kunnanvaltuustossa 20.2.2012.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M, S

lähteet:

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

http://www.kirjastovirma.fi/henkilogalleria/Pernu_Valto (30.8.2015)



alueen nimi: **lin Haminan vanha satama- ja kauppapaikka (RKY 2009)**

pääas. kunta: li

pääas. kylä/k.osa: Etelä-li

tyyppi: kyläympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

lin kirkko ja kotiseutumuseo

lin pappila

lin pappilan puutarha

kuvaus:

Keskiajalta periytyvä satama- ja kauppapaikka, lin Hamina on Pohjanmeren jokisuiden tärkeimpiä historiallisia markkinapaikkoja Kalajoen Plassin ohella. Suunnittelemattomasti rakennetun alueen säilynyt tiivis rakenne kertoo ajallisesta syvyydestä.

Haminan asutus on saanut nykyisen muotonsa 1800-luvulla. Rakennukset sijaitsivat puolisen kilometriä pitkällä ja noin 100 metriä leveällä rantakaistaleella. Jokirantaa myötäileviä pitkittäiskatuja, Yläkatua ja Alakatua, yhdistävät kapeat kujat ja palosolat. Jokitörmässä on lohikellareita.

Kirkkonivan rannalla seisoo arkkitehtien G. Sandbergin ja A. Hytösen suunnittelema tiilikirkko vuodelta 1950, järjestyksessä kolmas nykyisellä paikalla. Haminan ulkopuolella, Lijoen törmällä on 1800-luvun alkupuolella rakennettu pappila. Hautausmaa on Kruununsaarella Haminan edustalla.

Pohjanmaan rantatie on kulkenut lin Haminan kautta.

Maakunnalliset ja paikalliset arvot:

lin Hamina kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen lijoen suun kulttuurimaisema.

Kirkon länsipuolella jokitörmällä on rivistö julkisia rakennuksia: lin kunnantalo, kirjasto ja Haminan seurakuntatalo. Omaleimaisuutta luova piirre alueella ovat julkisten rakennusten väleistä lijkaisuistoon avautuvat näkymät.

historia:

Lijoen suulle muodostui jo keskiajalla tärkeä kauppapaikka. Keskiajan lopulla lin Hamina tunnettiin markkinapaikkana laajalti Itämeren piirissä. Tärkeimmät kauppataavarat olivat lohi ja turkikset, myöhemmin terva. Aitat, kauppapuodit ja käsityöläismökit muodostivat jo 1500-luvulla tiiviin kokonaisuuden. Haminan vakituinen asutus alkoi tihentyä 1800-luvulla.

Satama sijaitsi aluksi Satamasaarella, nykyisellä Kruununsaarella, mutta jouduttiin siirtämään maannousun takia ehkä jo 1500-luvulla, joen etelärannalle nykyiseen Haminaan. Haminan rantaan pääsivät 1700-luvulle saakka myös suuret alukset, mutta joen madaltumisen jälkeenkin Hamina säilytti asemansa markkina- ja kauppapaikkana.

Ensimmäinen kirkko nykyiselle kirkonpaikalle rakennettiin vuoden 1620 paikkeilla, se oli järjestyksessä jo viides.

Haminan edustalla olevilla saarilla sijaitsivat seudun ensimmäiset kirkot ja uittoaikakaudella lijoen tukinuiton tukikohdat ja erottelupaikat. Kruununsaari vihittiin vainajien lepopaikaksi 1810. Jokisuulle perustettiin Suomen ensimmäinen höyrysaha, Kestilän saha.

lähteet:

Viljo Nissilä, Iin vanhaa haminaa ja haminalaisia. Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliiton vuosikirja X. Oulu 1947.

T.I. Itkonen, Iin Hamina - elävä museokylä. Kaltio 1/1951.

Raili Rytönen, Suur-Iin historia 1700–1870; 1870-1925. Haukiputaan kunta ja seurakunta, Iin kunta ja seurakunta, Kiimingin kunta ja seurakunta, Kuivaniemen kunta ja seurakunta, Pudasjärven kunta ja seurakunta, Ranuan kunta ja seurakunta, Taivalkosken kunta ja seurakunta, Yli-Iin kunta ja seurakunta, Ylikiimingin kunta ja seurakunta 1978.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

Anniina Aho ja Paula Suutari (toim.), Ikipoola. Iiläistä uittoperinnettä. Oulu 1994.

Pasi Kovalainen ja Anna Louekari, Pohjois-Pohjanmaan talonpoikaisarkkitehtuuria. Oulu 1994.

Jouko Vahtola, Iin kirkot. Kaltio 6/1994.

Kyösti Elo, Reija Satokangas, Jouko Vahtola, Iin seurakunnan historia. Iin seurakunta 1998.

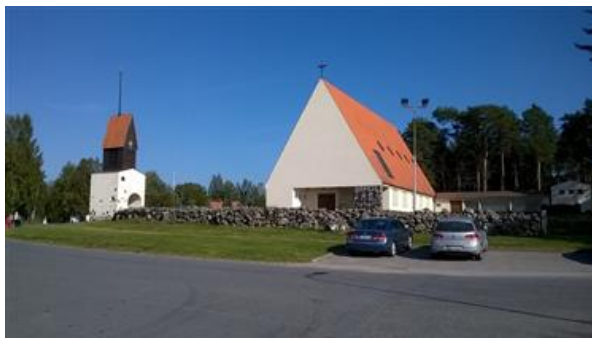
Anna Kirveennummi ja Riitta Räsänen, Suomalainen kylä kuvattuna ja muisteltuna. Suomalaisen kirjallisuuden seura 2000.

Pohjanmaan rantatie Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulun tiepiiri 2000.

www-sivusto <http://www.iinhamina.fi/sivu/fi/> (12.10.2009).

rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1311 (3.2.2015)

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014



kohteen nimi: **lin kirkko ja kotiseutumuseo**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-401-196-1

kylä/k.osa: Etelä-Ii

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajoitus: moniperiodinen

ajotusselite: kirkko ja tapuli 1950, makasiini 1866

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Iin kirkko sijaitsee Iijoen tuntumassa Haminan raitin päätteenä. Kirkko on valmistunut vuonna 1950, sen on suunnitellut arkkitehti Strandberg-Hytönen. Kirkkorakennuksessa on rapatut julkisivut ja jyrkkäläppeiäinen tiilikatto. Kirkkorakennuksen vieressä on erillinen tapuli. Kirkko on perusmuodoltaan edellistä, vuonna 1693 valmistunutta kirkkorakennusta vastaava.

Kirkon vieressä on 1800-luvulla rakennettu lainajvästön makasiini, joka on korjattu kotiseutumuseoksi. Kaksiosaisessa viljamakasiinissa on kaksinkertaiset hirsiseinät. Rakennuksen päässä on vuosiluku 1866. Lähellä, Haminan Alakadulla, on Kurtin pirtin koulumuseo.

Vuoden 1993 inventointitiedoissa mainittu museon vieressä sijaitseva pitkä mansardikattoinen Puistolan (Kurtin) talo lienee purettu.

Kirkko ja kotiseutumuseo kuuluvat valtakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY 2009) Iin Haminan vanha satama- ja kauppapaikka.

historia:

Iin seurakunta on Pohjois-Pohjanmaan kolmanneksi vanhin seurakunta. Ensimmäiset kirjalliset maininnat Iin seurakunnasta ovat jo 1370-luvulta. Suurimmillaan Iin seurakunnan alueet ulottuivat Simosta Liminkaan ja Perämeren rannalta Venäjän rajalle asti.

Kirkkoja Iissä on nykytiedon mukaan ollut yhdeksän, josta yksi on ollut Uiskarissa, kaksi Illinsaareissa ja kaksi Kirkkosaareissa, yksi Haminassa ja nykyisellä kirkon paikalla on jo kolmas kirkko.

Seurakunnan synty ajoittuu Pähkinänsaaren rauhan jälkeiseen aikaan, jolloin poliittisilla ja kirkollisilla johtajilla oli tarve liittää Pohjanlahden perukka Ruotsin ja roomalaiskatolisen kirkon yhteyteen. Ii mainitaan kappeliseurakuntana Kemin rinnalla vuodelta 1374 olevassa asiakirjassa. Seurakunta itsenäistyi vuosien 1445 ja 1477 välillä. Itsenäisenä kirkkoherrakuntana Ii mainitaan ensimmäisen kerran 1477.

Perimätiedon mukaan Iihin ensimmäinen kirkko sijaitsi Illinsaareissa ns. Suutarinniemiellä. Yhtä hyvin vanhinta kirkonpaikkaa voidaan etsiä Kruununsaaresta eli nykyisestä hautausmaasaaresta. Kirkkosaaresta siirryttiin 1500-luvulla mantereelle, Iin Haminaan. Mutta täälläkään se ei ollut turvassa karjalaisten hävitykseltä vuonna 1582. Seuraava kirkko rakennettiin Haminan yläpuolelle, jokitörmälle. Tämä kirkko tuhouttiin jo vuonna 1589. Sotavuosien ja taloudellisesti huonojen vuosien jälkeen rakennettiin seuraava kirkko vuonna 1620. Se sijaitsi nykyisen kirkon paikalla. Kirkko tuhoutui salamaniskun sytyttämässä tulipalossa vuonna 1693. Parin vuoden kuluttua nousi samalle paikalle pyhälle Laurentiukselle omistettu kirkko. Se paloi vuonna 1942 ankaran ukonilman aikana. Rauhanyhdistyksen rukoushuone toimi seurakuntalaisten jumalanpalveluskoontumistilana vuoteen 1950, jolloin nykyinen kirkko vihittiin käyttöön.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M, S, I, T

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

<http://www.iinseurakunta.fi/historia.php> (22.9.2015)



kohteen nimi: **lin pappila**
kunta: **li**
kiinteistötunnus: 139-401-39-129
kylä/k.osa: **Etelä-li**
tyyppi: **uskonnon harjoittaminen**
ajoitus: **1809-1863**
ajoitusselite: **pappila 1817, 1840-I, Kununkaanpirtti 1700-I**
arvottaminen: **maakunnallisesti arvokas**

kuvaus:

lin pappila sijaitsee maisemallisesti kauniilla paikalla Iijoen törmällä Illinsuvannon rannalla. Pihapiiriin kuuluu usieta rakennuksia. Kookas vaaleaksi maalattu pappilarakennus sijaitsee Iijokivarrella tyypilliseen tapaan jokitörmällä rannan suuntaisesti. Luoteessa pihaa rajaa Kuninkaanpirtti, kaakossa pitkä väentuparakennus. Pihan laidalla on kaksi hirsiaitaa. Pappilan pihapiiri erottuu maamerkinä lin keskustan halki kulkevalle valtatielle 4.

Pappilarakennuksen keskiosa on valmistunut vuonna 1817. Rakennuksen kumpaankin päähän on tehty lisähuoneita 1840-luvulla. Rakennuksen pohjakaava on tyypiltään karoliininen. Kuninkaanpirtti on rakennettu 1700-luvulla. Sen jatkona on aikanaan ollut vanhempi, 1800-luvun lopulla purettu pappilarakennus.

historia:

lin vanhimman pappilan paikasta ei ole tietoa. Todennäköisesti pappilat sijaitsivat 1500- ja 1600-luvuilla Haminassa, silloisten kirkkojen lähistöllä. Nykyisen lin pappilan tienoille rakennettiin ensimmäinen pappila 1700-luvun alkupuolella. Vuonna 1742 sattuneen tulipalon jälkeen paikalle rakennettiin uusi komea pappila. Rakennuksessa oli korkea taitekatto. Tässä pappilassa yöpyi Ruotsin kuningas Aadolf Fredrik vuonna 1752. Sittemmin tämä rakennus vähitellen rappeutui paikoilleen, sen jälkeen kun nykyinen, uusi pappilarakennus valmistui Illinsuvannon rannalle 1800-luvun alussa. Vanha pappilarakennus purettiin vuonna 1898 ja hirret kuljetettiin Oulunsalon Varjakan sahalle.

Nykyistä, 1800-luvun alussa valmistunutta pappilarakennusta laajennettiin 1800-luvun puolivälissä. Tuolloin rakennus laajeni suunnilleen nykyiseen muotoonsa. Sittemmin rakennusta on ajan mittaan kunnostettu tarpeen mukaan vastaamaan ajan vaatimuksia.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, S, M, I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

lin pappilat. Opastaulu pappilan pihalla. (luettu 1.6.2015)



kohteen nimi: **lin pappilan puutarha**
kunta: **li**
kiinteistötunnus: 139-401-39-129
kylä/k.osa: **Etelä-li**
tyyppi: **asuinrakentaminen**
ajoitus: **ei määritelty**
ajoitusselite: **1700-luvun alusta nykypäivään**
arvottaminen: **maakunnallisesti arvokas**

kuvaus:

lin pappilan pihapiiri sijaitsee Etelä-lissä lijoen varrella lähellä keskustaa ja se näkyy esteettä pohjoiseen menevälle päätielle. Piha-alueella on päärakennuksen lisäksi kuninkaan kellari, vanha navetta, rantasauna, mahdollinen puutarhavaja sekä portin ulkopuolella kaksi vanhaa puuaittaa ja kaivo. Pappilan piha on melko avara ja se rajautuu vanhaan puuaitaan, joka on osittain sammaloitunut. Aidan portti on puinen, mutta portin pylväät ovat luonnonkiveä.

Pihassa on paljon vanhoja koivuja ja mäntyjä, tosin koivut ovat pahasti vaurioituneet ja juuri vanhimmissa koivuissa on runsaasti tuulenpesiä. Pihan puuta ovat lehtikuuset, kuuset, männyt, koivut, pihlajat sekä tuomet. Pensaat, kuten ruusut, syreenit, viinimarjapensaat sekä vadelmat, elävöittävät pihaa. Vuonna 1951 pihaan istutettiin 18 viinimarjapensasta ja vadelmaryhmä, joten pihan nykyiset viinimarjapensaat ja vadelmat saattavat olla peräisin tältä ajalta. Pihassa on niittykasvillisuutta, muutamia perennaryhmiä sekä mansikkamaa. Alhaalla rannassa on lehtomaista kasvillisuutta ja nuorempia koivuja. Ranta onkin lehtomaisen luonteensa vuoksi erittäin kaunis. Pihan reuna-alue aidan vierustalta on metsittynyt ja pohjakasvillisuutena siellä on muun muassa puolukkaa, käenkaalia ja maahumalaa.

Pihaa ei hoideta muuten kuin leikkaamalla nurmikkoa.

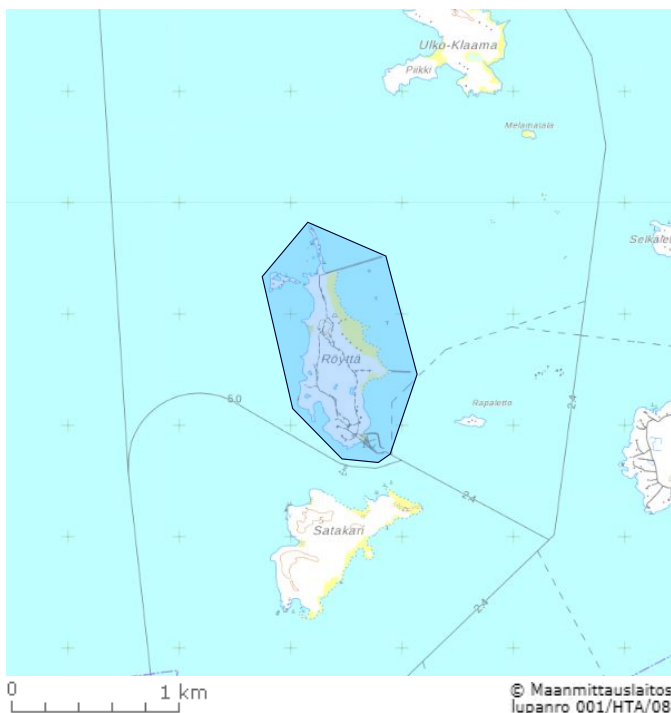
historia:

Nykyiselle paikalleen lin kirkkoherran pappila Hägglund rakennettiin vuonna 1719. Tuon vuoden lopussa alueella oli kamari, kolme tupaa, leivintupa, navetta, talli, kala-aita, sauna, patsasaita, pirtti, rehulato ja lammasläävä. Osa rakennuksista siirrettiin Sikalan talosta. Päärakennus rakennettiin kirkkoherra Fabriuksen toimesta uudelleen 1740-luvulla, jolloin se edusti uutta aikakautta. Nykyinen pappilarakennus on peräisin 1800-luvun alusta, jonka jälkeen rakennusta laajennettiin aika-ajoin. Alueen vanhin rakennus, kuninkaankellari, on peräisin 1700-luvun alkupuolelta.

Tietoa puutarhan aikaisemmista vaiheista ei ole paljoa saatavilla. Olga Nyman on vuonna 1876 piirtänyt taulun Pappilan alueelta ja sen perusteella puutarhassa kasvoi 1870-luvulla kuusia, mäntyjä ja koivuja ja pihapiiriin kuului myös pelto. Puutarha on ollut vanhan kartan perusteella palstamaisesti rakennettu ja siellä oli suoria käytäviä.

lähteet:

Elo, K. Satokangas, R. & Vahtola, J. 1998. Lin seurakunnan historia. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 267.
Rytönen, R. 1978. Suur-lin historia. Kajaani: Kainuun sanomain kirjapaino Oy, 440-442.
Olga Nymanin 1768 piirtämä taulu lin pappilasta, löytyy muun muassa kirjasta Suuri historia1.
Kartta, kirjasta lin seurakunnan historia s. 268.
Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993 -luettelo. hakupäivä 11.10.2011, <http://www.nba.fi/rky1993/kohde980.htm>.
Haastattelu: Tapani Ruotsalainen. haastattelupäivä 10.10.2011.



alueen nimi: **lin Rönkäin luotsiasema (RKY 2009)**

pääas. kunta: Ii

pääas. kylä/k.osa: Etelä-Ii

tyyppi: saaristo- ja rannikkoympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Iin Rönkäin luotsiasema on hyvin säilynyt 1800- ja 1900-lukujen taitteen luotsiasema osana varsin hyvin säilynyttä satamamiljöötä.

Luotsiasema sijaitsee entisessä puutavaran lastaussatamassa, Iin Rönkä -nimisen saaren eteläkärjessä. Sankkaa metsää kasvavan saaren itärannalla on pitkiä aallonmurtajia ja tukkilauttojen kiinnittämiseen tarkoitettuja rakenteita.

Ilmeisesti 1898 rakennettu luotsiasema on kaksikerroksinen, tornimainen puurakennus. Sen julkisivut on maalattu vaalean vihreiksi ja nurkkaudat sekä ikkuna- ja ovipuitteet valkoisiksi. Sisätilat muodostuvat päällekkäisistä tuvista ja niitä yhdistävästä portaikosta. Luotsiaseman alkuperäiseen rakennuskantaan kuuluu myös pieni puuvaja ja ulkokäymälä. Rakennuksien vieressä on satamassa työskennelleiden ahtaajien kaksikerroksinen asuinkasarmi. Satamassa on lisäksi useita vanhoja varastohalleja.

historia:

Iin pitäjän rannikolla oli hoidettu luotsausta ja väylien merkitsemistäkin jo ennen virallista luotsitoimintaa, joka alkoi, kun merenmittaus oli suoritettu 1852-1870.

Luotsiasema sijaitsi aikaisemmin viereisellä Satakarilla, mutta siirrettiin uiton ja puutavaran lastaamisen vilkastuttua Rönkäin saarelle. Luotsiasema rakennettiin 1898.

Ensimmäisenä Rönkäin saarta hyödynsi sahatavaran lastaustoiminnassa Siuruan höyrysaha-osakeyhtiö 1882-1891. Vientisahatavara hinattiin Rönkäin, jossa se lajiteltiin ja varastoitiin odottamaan laivausta Saksaan tai Englantiin.

Lastaustoiminta oli vilkkaimmillaan 1920- ja 1930-luvuilla, jolloin lähiseudun satamista vain Kemin-Tornion ja Oulun Toppilan satamat olivat vilkkaampia. Rönkässä toteutettiin 1930-1933 mittava rakennusohjelma ja sinne rakennettiin viisi aallonmurtajaa, laituri ja työntekijöiden asuinrakennuksia.

Puutavaran varastointi ja laivaus loppui Rönkässä 1969. Metsähallituksen hallinnassa luotsiaseman rakennus kunnostettiin matkailukäyttöön. Rönkäin satama muuttui puutavaran lastauspaikasta pienveneilijöiden suosimaksi matkakohteeksi.

suojeilutilanne:

Luotsiasemarakennus ja asuinkasarmirakennus on merkitty Iin rannikon ja saarten osayleiskaavaan merkinnällä sr, suojeltava rakennus. Iin rannikon ja saarten osayleiskaava. Pitkäniemen osa-alue. Kaava on hyväksytty kunnanvaltuustossa 26.11.2007.

lähteet:

Raili Rytkönen, Suur-lin historia 1700–1870; 1870–1925. Haukiputaan kunta ja seurakunta, lin kunta ja seurakunta, Kiimingin kunta ja seurakunta, Kuivaniemen kunta ja seurakunta, Pudasjärven kunta ja seurakunta, Ranuan kunta ja seurakunta, Taivalkosken kunta ja seurakunta, Yli-lin kunta ja seurakunta, Ylikiimingin kunta ja seurakunta 1978.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

Kari Alenius ja Joni Skiftesvik, lin Röyttä. Laivoja ja ihmisiä. Metsähallitus 1996.

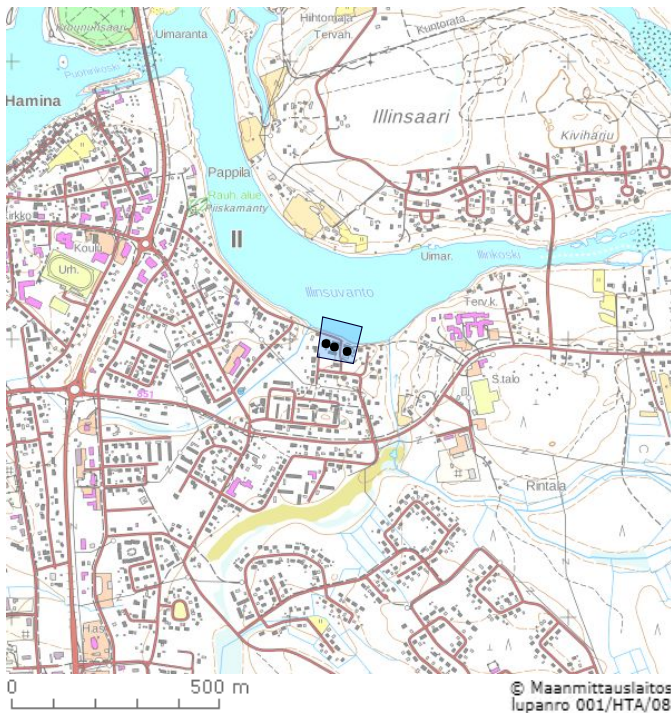
Seppo Laurell, Suomen majakat. Nemo. Merenkululaitos 1999.

<http://www.helsinki.fi/hum/meh/merimerkit/>

Väylien varsilta - Suomen historialliset merimerkit ja luotsipaikat. Verkkosivutuotanto Helsingin yliopisto, Merenkululaitos, Museovirasto, 2001.

Harri Nyman, Meriväylien rakennusperintö. Toim. Marja-Leena Ikkala. Museoviraston rakennushistorian osaston raportteja 21. Museovirasto 2009.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2919 (3.2.2015)



alueen nimi: **Kauppila**
 pääas. kunta: Ii
 pääas. kylä/k.osa: Etelä-Ii
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

KulttuuriKauppila (Kauppilanmäen kansakoulu)
 Minnala (Kauppila)
 Pahkala (Kauppila)

kuvaus:

Minnalan, KulttuuriKauppilan ja Pahkalan pihapiirit sijaitsevat rinnakkain Lijoen etelärannalla. Pihapiirien päärakennukset sijaitsevat nauhana jokivarressa. Keskeisimmässä Kauppilanmäen kansakoulun pihapiirissä toimii taidekeskus KulttuuriKauppila.

Aluekokonaisuus on edustava, kerroksellinen esimerkki lijoen jokivarren rakennusperinteestä. Minnalan ja Pahkalan rakennukset sekä Kauppilanmäen koulurakennus ovat hyvin säilyneitä esimerkkejä talonpoikaisesta rakennusperinteestä. KulttuuriKauppilan ateljeetalo täydentää hyvin kokonaisuutta.

historia:

Kauppilan alue, joka sijaitsee Iin kunnassa Lijoen Illinsuvannon etelätörmällä, on paikallisen perimätiedon mukaan saanut nimensä siellä kauan sitten sijainneesta kauppapaikasta. Alueelle luultavasti 1600-luvulla perustetun maatilan nimi Kauppila on sitä perua. Kauppilan alueen historia liittyy vahvasti myös Iin kansakoululaitoksen historiaan: Kauppilanmäen vanha kansakoulu toimi alueen rakennuksissa vuosina 1881-1956. Kauppilan koulu oli Iin vanhin kansakoulu.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Viisikanta - hyvää rakennussuojelua. Oulun läänin rakennussuojelupalkinnot 1990-2005. Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunta. Rakennustieto Oy, Helsinki, 2008



kohteen nimi: **KulttuuriKauppila (Kauppilanmäen kansakoulu)**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-401-16-192

kylä/k.osa: Etelä-Ii

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: moniperiodinen

ajoitusselite: vanha koulurakennus 1800-luvun loppu, ateljeetalo 2000-luku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

KulttuuriKauppilan pihapiiri on kerroksellinen kokonaisuus, jossa yhdistyvät 1800-luvun ja 2000-luvun rakennusperinne. Pihapiirin pohjoislaidalla, jokivarressa, sijaitsee 2000-luvulla valmistunut KulttuuriKauppilan ateljeetalo, joka sijaitsee tulipalossa tuhoutuneen Kauppilan kansakoulun paikalla. Etelässä pihapiiriä rajaa vanha kookas koulurakennus.

historia:

Kauppilan alue, joka sijaitsee Iin kunnassa Iijoen Illinsuvannon etelätörmällä, on paikallisen perimätiedon mukaan saanut nimensä siellä kauan sitten sijainneesta kauppapaikasta. Alueelle luultavasti 1600-luvulla perustetun maatilan nimi Kauppila on sitä perua.

Kauppilan alueen historia liittyy vahvasti myös Iin kansakoululaitoksen historiaan: Kauppilanmäen vanha kansakoulu toimi alueen rakennuksissa vuosina 1881-1956. Kauppilan koulu oli Iin vanhin kansakoulu.

Pihapiirin pohjoislaidalla sijainnut kansakouluksi 1800-luvulla rakennettu talo tuhoutui tulipalossa vuonna 2003. Sen paikalle on rakennettu KulttuuriKauppilan ateljeetalo 2000-luvulla. Rakennus sopii miljööseen sekä mittakaavaltaan että ominaispiirteiltään hyvin.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M, I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Viisikanta - hyvää rakennussuojelua. Oulun läänin rakennussuojelupalkinnot 1990-2005. Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunta. Rakennustieto Oy, Helsinki, 2008

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Minnala (Kauppila)**
 kunta: li
 kiinteistötunnus: 139-401-16-211
 kylä/k.osa: Etelä-li
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 ajoitusselite: asuinrakennus 1860-l loppu
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Minnalan pihapiiri on osa Kauppilan aluekokonaisuutta. Pihapiiri on hyvin säilynyt esimerkki lijkivarren talonpoikaisesta rakennusperinteestä.

historia:

Kauppilan alue, joka sijaitsee Iin kunnassa Iijoen Illinsuvannon etelätörmällä, on paikallisen perimätiedon mukaan saanut nimensä siellä kauan sitten sijainneesta kauppapaikasta. Alueelle luultavasti 1600-luvulla perustetun maatilan nimi Kauppila on sitä perua. Kauppilan alueen historia liittyy vahvasti myös Iin kansakoululaitoksen historiaan: Kauppilanmäen vanha kansakoulu toimi alueen rakennuksissa vuosina 1881-1956.

Kauppilan tila ostettiin perintötilaksi ensimmäisen kerran vuonna 1695. Ajan mittaan tilan omistajat vaihtuivat useaan otteeseen. Kulloisetkin omistajat ottivat ajan tavan mukaan sukunimekseen kotitalonsa nimen Kauppila. 1800-luvun puolivälissä aluetta kutsuttiin uuden isännän mukaan Wiikin törmäksi ja tilaa Viikkiläksi. 1900-luvulla tapahtuneen tilajaon yhteydessä osa vanhasta Kauppilasta erotettiin Minnala-nimiseksi tilaksi.

Kauppilan eli Minnalan asuinrakennus valmistui 1860-luvun lopulla. 1960-luvulla talo myytiin Iin kunnalle. Kunta vuokrasi sitä asuinrakennukseksi 1970-luvulle saakka. Sen jälkeen rakennus toimi mm. tekstiiliyrityksen työ- ja varastotiloina sekä bändiharjoitustilana aina vuoteen 1986 saakka, jolloin se jäi tyhjilleen. Talo myytiin vuonna 1993 ja kunnostettiin asunnoksi.

Asuinrakennuksen alkuperäinen pohjakaava on säilynyt koskemattomana. Rakennus on ns. pitkäporstuaista tyyppiä: kuistilta saavutaan porstuaan, josta on kulku kaikkiin muihin huoneisiin. Porstuan vieressä on kaksi kamaria, vasemmalla iso pirtti ja oikealla päädyssä tupa. Ulkoseinien kaksi ylintä hirsikertaa on salvottu ulospäin porrastaen. Tällainen rakenteellinen tyylipiirre on ollut käytössä Pohjanmaalla jo 1700-luvulta lähtien.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, M

lähteet:

Viisikanta - hyvää rakennussuojelua. Oulun läänin rakennussuojelupalkinnot 1990-2005. Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunta. Rakennustieto Oy, Helsinki, 2008



kohteen nimi: **Pahkala (Kauppila)**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-401-16-227

kylä/k.osa: Etelä-Ii

tyyppi: asuinrakentaminen

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: 1890-luku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pahkalan pihapiiri on osa Kauppilan aluekokonaisuutta. Rakennukset ovat edustavia esimerkkejä lijkivarren vanhasta rakennusperinteestä. Kookas asuinrakennus sijaitsee pihan pohjoislaidalla jokitörmällä. Asuinrakennuksessa on kaksi kuistia. Toinen niistä edustaa nikkarityyliä. Etelässä pihaa rajaa pitkä kaksikerroksinen puoji ja idässä kaksi aittaa.

historia:

Asuinrakennuksen vanhin osa valmistui vuonna 1895. Rakennus oli alun perin kahdessa osassa, ja 1930-luvulla osat liitettiin toisiinsa yhdysosan avulla. Pihalta katsoen vasemmanpuoleisessa osassa ovat sijainneet varsinaiset asuintilat, oikeanpuoleisessa väentupa. Asuinosan kuisti on nikkarityyliä, samankaltainen kuin Oulun Koskelan seurakuntakodissa. Väentuvassa on yksinkertainen umpikuisti. Pihapiiriin kuuluvat myös kaksi yksihuoneista aittaa, joista toinen on toiminut kesäkeittiönä, ja kellari.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



alueen nimi: **Liedes**
 pääas. kunta: Ii
 pääas. kylä/k.osa: Etelä-Ii
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Huhtala (Liedes)
 Liedes
 Sipola (Liedes)

kuvaus:

Liedeksen rakennusryppäeseen kuuluvat Liedeksen ja siitä aikanaan erotettujen Huhtalan ja Sipolan talot. Pihapiirit sijaitsevat rykelmänä viljelysalueiden reunustamalla mäellä, viljelysalueiden halki kiemurtelee kapea Liesoja. Kokonaisuus edustaa seudun talonpoikaista rakentamisperinnettä. Rakennusrypäs, jonka keskuksena on punaisten talousrakennusten ympäröimä Huhtalan kookas keltainen päärakennus, näkyy maamerkkikohteena valtatielle 4.

lähteet:

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Huhtala (Liedes)**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-401-1-48

kylä/k.osa: Etelä-Ii

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: 1800-luvun loppu

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Talo on rakennettu Liedeksen tilasta ainakaan erotetulle tontille. Pihapiiriin kuuluu 1800-luvun lopulla valmistunut asuinrakennus, kesäpuoli ja talousrakennus. Tien varrella on kaksi aittaa.

lähteet:

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Liedes**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-401-1-61
kylä/k.osa: Etelä-Ii
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: asuinrakennus 1807
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Liedeksen asuinrakennus on kurkikirteen merkityn vuosiluvun mukaan rakennettu vuonna 1807. Se on yksi Iin vanhimpia säilyneitä rakennuksia. Pihapiiriin kuuluvat asuinrakennuksen lisäksi navetta/tallirakennus, navetta, kesäpirtti/sauna ja kellari.

lähteet:

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Sipola (Liedes)**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-401-1-102

kylä/k.osa: Etelä-Ii

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: 1800-I loppupuoli

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiriä rajaavat 1800-luvun lopulla rakennettu asuinrakennus, navetta ja aitta. Asuinrakennukseen on tehty laajennusosa 1900-luvun jälkipuoliskolla.

lähteet:

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



alueen nimi: **Pihlajakarin kalastajakylä**

pääas. kunta: **li**

pääas. kylä/k.osa: **Etelä-li**

tyyppi: **saaristo- ja rannikkoympäristö**

arvottaminen: **maakunnallisesti arvokas**

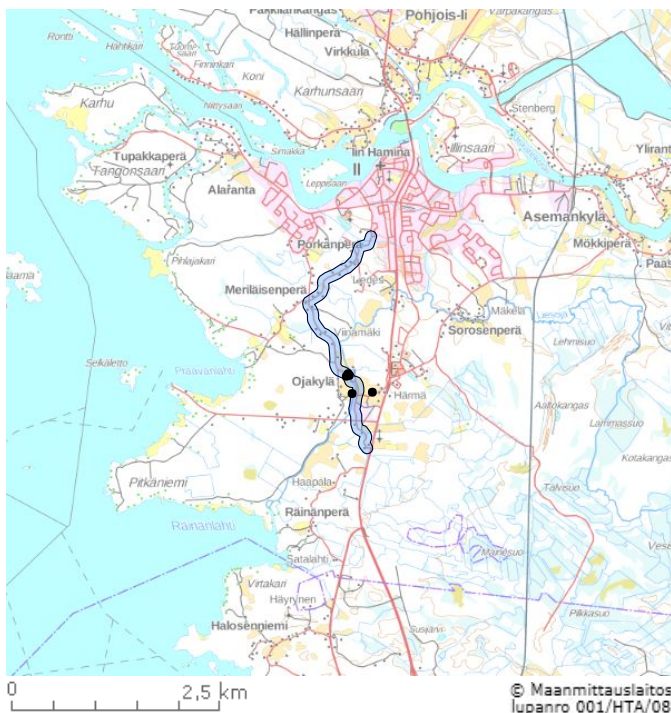
kuvaus:

Ulkokruunun Pihlajakarin kalastajakylä on rakennettu pääosin 1900-luvun puolivälin paikkeilla. Pihlajakarissa on yhdeksän hirsi- ja lautarakenteista kalastajamökkiä: Eskon kämpppä, Holman kämpppä, Erkin kämpppä, Erkin sauna, jäähuone, Erkin vaja ja putuaari, Pentin kämpppä, Lassin kämpppä ja Oskarin kämpppä.

lähteet:

Kruunun kämpät. Piirustuksia ja valokuvia Ulkokruunun Pihlajakarista. Ahonen, Raimo ja Karhula, Matti (toim.). Maakunnissäätiö, Oulu, 2009

Kuvat Museovirasto, <http://suomenmuseotonline.fi>, Karim Peltonen, 2002



alueen nimi: **Pohjanmaan rantatie - Ojakyläntie (RKY 2009)**

pääas. kunta: **li**

pääas. kylä/k.osa: **Etelä-li**

tyyppi: **liikenneympäristö**

arvottaminen: **valtakunnallisesti arvokas**

alueen sisältämät kohteet:

Ala-Kaikkonen

Härmä

Näre

Ojaranta

Rytilä

kuvaus:

Pohjanmaan rantatie on yksi Suomen tärkeistä historiallisista tielinjoista. Ratsupolusta 1600-luvulla kehittynyt maantie on kulkenut Turusta Tukholmaan Pohjanlahden ympäri. Rantatie on ollut Pohjanmaan tärkein tie ja Lapin läänin alueella pitkään ainoa maantie.

Vanhan linjauksen mukainen maantie on ollut monin paikoin käytössä aina 1950-luvulle. Parhaiten säilyneillä tieosuuksilla vanhan tien maastonmyötäinen olemus ja linjaus ovat tien parantamisesta huolimatta säilyneet tai nähtävissä. Tiet ovat kapeita ja vaihdellen hiekka- ja sorapintaisesta päällystettyihin.

Pohjanmaan rantatien parhaimmin säilyneet osuudet liissä ovat Ränänperäntie - Ojakyläntie, Hiivalantie - Kantolantie, Seljänperäntie, Huttulantie – Vanhatie ja Onkalonperäntie.

Paikalliset arvot:

Ojakyläntien varrella on Ojakylä viljelysalueineen. Kylän maisemalliset arvot liittyvät kylän maaseutumaisiin piirteisiin. Ojakylän kulttuuriympäristö koostuu erikokoisista viljelysalueista ja väljästi maisemaan sijoittuvista pihapiireistä. Leimallisia piirteitä Ojakylän viljelysmaisemalle ovat suuret, avoimet ja selkeästi rajautuvat viljelysalueet. Viljelysmaisemaan kuuluvat myös laajat ja avoimet katkeamattomat näkymät sekä vaihtelevuutta tuovat pitkät ja kapeat näkymät. Avointa maisemaa rajaavat metsät ja metsän ja pellon rajalle sijoittuvat pihapiirit muodostavat tärkeän, näkymien taustana kauas näkyvän reunavyöhykkeen. Myös Liesojaa paikoin reunustavat pienet peltotilkut ovat kyläkuvan kannalta merkittäviä. Ne tuovat miljööseen maalaismaista väljyyttä ja tilallista vaihtelua.

Ojakylässä eri-ikäiset rakennukset muodostavat kerroksellisen ja melko yhtenäisen kokonaisuuden. Väljästi rajautuvien pihapiirien ympärille ryhmittyvät pienikokoiset asuin- ja talousrakennukset edustavat pääasiassa talonpoikaista rakentamisperinnettä. Suurin osa rakennuksista on varsin tavanomaisia maaseutukylien rakennuksia. Ne ovat kulttuurihistorialliselta merkitykseltään melko vaatimattomia, niihin ei liity huomattavia arkkitehtonisia tai historiallisia arvoja. Vanhat rakennukset ja niiden muodostamat pihapiirit ja pihapiirien muodostamat rykelmät ovat kylämiljöön ja sille ominaisen kerroksellisuuden säilymisen kannalta merkittäviä. Paikoitellen Ojakyläntietä reunustavat rakennukset muodostavat miljöön kannalta tärkeitä rajapintoja avoimen ja suljetun maisematilan rajalle. Kylänraitin varrella sijaitsevat Rytilän, Ojarannan ja Näreen pihapiirit sekä etäänpanä raitista sijaitsevat Ala-Kaikkosen ja Härmän pihapiirit ovat miljöökokonaisuuden kannalta arvokkaita.

historia:

Pohjanmaan maantieverkko ei ulottunut Korsholman linnan pohjoispuolelle ennen 1600-lukua. Kaarle IX:n Jäämeren politiikka lisäsi kiinnostusta teiden kunnostamiseen pohjoisessa, ja Korsholman ja Oulun välinen ratsupolku kunnostettiin 1600-luvun kuluessa maantiekse. Tien uudistaminen alkoi 1610-luvulla ja töitä vauhdittivat mm. Oulun perustaminen 1610 sekä lisääntyneet sotilaskuljetukset. Tie linjautui kirkonkylien ja kaupunkien kautta ja jatkui Pohjanlahden ympäri Tukholmaan asti.

Rantatiellä oli suuri taloudellinen ja hallinnollinen merkitys, ja 1643-1645 Ruotsin-Tanskan sodan aikana sitä käytettiin posti tienä Tukholmaan. 1660-luvulle tultaessa tie oli rakennettu etelästä Ouluun, mutta Oulun kaupunkia pohjoisemmat osat olivat edelleen huonokuntoisia. Oulun läänin ylimääräinen maanmittari Johan Henrik Wallenborg kartoitti rantamaantien 1784-1785. Nykyisen Pohjois-Pohjanmaan alueella Wallenborg mittasi rantatietä 259 km, runsaat 435 000 kyynärää. Oulun ja Tornion välinen tieosuus saatiin kärryiksi vasta kuningas Adolf Fredrikin vuoden 1752 matkan alla.

1900-luvulla vanhaa Pohjanmaan rantatietä oikaistiin ja perusparannettiin, ja vanha linjaus jäi monin paikoin käytöstä. Vanhan rantatien linjaus selvitettiin Pohjois-Pohjanmaalla 2000, jolloin kenttätutkimuksissa paikannettiin 95% tien pituudesta. Lapin läänin alueella, missä myös lähes koko rantatien pituus oli paikallistettavissa maastossa, selvitystyö suoritettiin 2006.

lähteet:

Tapio Salminen et al., Pohjanmaan kautta. Tiet ja liikenne Pohjanmaalla keskiajalta 1990-luvulle. Tielaitos. Jyväskylä 1997.

Tapani Mauranen (toim.), Maata, jäätä, kulkijoita. Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Tielaitos 1999.

Aimo Kehusmaa, Pohjanmaan rantatie Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulun tiepiiri, 2000.

Sari Alajoki, Kirkoilta kareille. Ylivieskan seutukunnan kulttuuriympäristöstä. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen julkaisuja 22, 2005.

Maria Suvanto, Vanha rantatie Lapin läänin alueella. Inventointi. Lapin liitto, Lapin tiepiiri. Rovaniemi 2006.

Minna Torppa, Keski-Pohjanmaan inventointi, Länsi-Suomen ympäristökeskus. KIOSKI-tietokanta 20.3.2008.

Maunu Häyrynen ja Mikael Lähteenmäki (toim.), Pohjanlahden rantatie, Ratsupolusta rannikon matkailutiekse. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XV. Pori 2009.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4372 (3.2.2015)

Iin Ojakylä – kulttuuriympäristöselvitys yleiskaavatyön pohjaksi. Arkkitehtitoimisto Pekka Lukkaroinen Oy, 2005



kohteen nimi: **Ala-Kaikkonen**
kunta: li
kiinteistötunnus: 139-401-27-81/123-8
kylä/k.osa: Etelä-li
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: 1800-luku
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Ala-Kaikkosen tila on Ojakylän vanhimpia. Liesojan törmällä sijaitseva, eri-ikäisten rakennusten muodostama pihapiirikokonaisuus on oleellinen osa Ojakylän perinteistä kylämiljöötä. Eheänä säilyneessä pihapiirissä on kaksi päärakennusta, useita vahoja talousrakennuksia, kaivo ja maakellari.

historia:

Ala-Kaikkosen tila mainitaan Isojakokartassa vuodelta 1834 (täydennetty 1855). Tila on sittemmin jaettu kahtia.

suojelutilanne:

li, Ojakylän osayleiskaava. Arvokas rakennuskohde, 2 Ala-Kaikkosen tila. Merkinnällä osoitetaan inventoidut, kulttuurihistoriallisesti arvokkaat pihapiirit. Käytön tai säilymisen kannalta tarpeelliset muutokset ovat rakennuskohteissa mahdollisia. Kohteen purkaminen edellyttää MRL 127 §:n mukaista purkulupaa.

lähteet:

Rajaniemi, Juho. "Oi viivy, olet kaunis niin!" eli taantuvan yhdyskunnan suunnittelu. Diplomityö, Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto, Oulu, 1997

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1, Oulun kaupunkiseutu, Iijokisuu, Oulujokilaakso, Koillismaan seutukunta. Julkaisu A:115, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu, 1993



kohteen nimi: **Härmä**
kunta: **li**
kiinteistötunnus: 139-401-22-42
kylä/k.osa: **Etelä-li**
tyyppi: **maa- ja metsätalous**
ajoitus: **1864-1917**
ajoitusselite: **asuinrakennukset ja aitta 1800-luku, navetta 1956**
arvottaminen: **paikallisesti arvokas**

kuvaus:

Härmän tila on Ojakylän vanhimpia. Seitsemän eri-ikäistä rakennusta muodostaa pienimittakaavaisen ja tiiviin rakennusrypäkokonaisuuden neliömäisen pihapiiriin ympärille. Rakennusrypäs on maisemallisesti tärkeä osa Ojakylän perinteistä kulttuuriympäristöä.

historia:

Härmän tila mainitaan Isojakokartassa vuodelta 1834 (täydennetty 1855). Tila on ollut Härmän suvun omistuksessa 1840-luvulta lähtien.

Nykyinen päärakennus oli alkujaan savupirtti. Rakennusta on aikojen saatossa mm. laajennettu hirsipituuden verran. Asuinrakennus on peruskorjattu vuonna 1980. Vanha asuinrakennus ja talli on rakennettu 1800-luvulla. Nykyisin työkaluvarastona käytettävään talliin on rakennettu laajennusosa 1990-luvun vaihteessa. Vanhan ns. mullinavetan alkuperästä ei ole tarkkaa tietoa. 1800-luvulla rakennettu navetta on siirretty pihapiiriin varastokäyttöön 1970-luvun vaihteessa. Pihapiiriin on rakennettu navetta, pannuhuone ja maakellari 1950-60 – luvuilla. Tilan halki kulkeva kapea Härmänkuja erottaa maakellarin muusta pihapiiristä.

suojelutilanne:

li, Ojakylän osayleiskaava. Arvokas rakennuskohde, 1 Härmän tila. Merkinnällä osoitetaan inventoidut, kulttuurihistoriallisesti arvokkaat pihapiirit. Käytön tai säilymisen kannalta tarpeelliset muutokset ovat rakennuskohteissa mahdollisia. Kohteen purkaminen edellyttää MRL 127 §:n mukaista purkulupaa.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1, Oulun kaupunkiseutu, Iijokisuu, Oulujokilaakso, Koillismaan seutukunta. Julkaisu A:115, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu, 1993

Rajaniemi, Juho. "Oi viivy, olet kaunis niin!" eli taantuvan yhdyskunnan suunnittelu. Diplomityö, Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto, Oulu, 1997

Suullisia tietoja antaneet: Juhani Härmä



kohteen nimi: **Näre**
kunta: li
kiinteistötunnus: 139-401-30-31
kylä/k.osa: Etelä-li
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1900-l alku
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Näreen tilan pihapiiri muodostaa osan Ojakyläntietä rajaavista vanhoista rakennuksista. Liesojan mutkassa sijaitseva useamman pihapiirin muodostama talorypäs on tärkeä osa Ojakylän maisemakuvaa.

historia:

Omistajan isä on ostanut tilan suvulle 1900-luvun alkupuolella. Tilan alkuperäisestä maa-alasta on lohkottu tontti omistajan naapurissa asuvalle pojalle Liesojan varteen.

Tilan vanha päärakennus on tehty 1900-luvun alussa. Alun perin saunaksi rakennettu nykyinen autotalli- ja liiterirakennus on n. 70 vuotta vanha. Lisäksi pihapiirissä on 1970-luvulla rakennettu yksikerroksinen asuinrakennus.

suojelutilanne:

li, Ojakylän osayleiskaava. Arvokas rakennuskohde, 4 Näreen tila. Merkinnällä osoitetaan inventoidut, kulttuurihistoriallisesti arvokkaat pihapiirit. Käytön tai säilymisen kannalta tarpeelliset muutokset ovat rakennuskohteissa mahdollisia. Kohteen purkaminen edellyttää MRL 127 §:n mukaista purkulupaa.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1, Oulun kaupunkiseutu, Iijokisuu, Oulujokilaakso, Koillismaan seutukunta. Julkaisu A:115, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu, 1993

Suullista tietoa antaneet:
Yrjö Turtinen



kohteen nimi: **Ojaranta**
kunta: **li**
kiinteistötunnus: 139-401-29-73
kylä/k.osa: **Etelä-li**
tyyppi: **maa- ja metsätalous**
ajoitus: **1918-1944**
ajoitusselite: **asuinrakennus 1930-40-luku, remontoitu 1983**
arvottaminen: **paikallisesti arvokas**

kuvaus:

Ojarannan tila sijaitsee Ojakylän pääraitin, Ojakyläntien, sekä Liesojan jokitörmän välisellä kapealla kaistaleella. Se kuuluu Liesojan mutkassa sijaitsevaan useamman pihapiirin muodostamaan tiiviiseen taloryppääseen. Suurehko päärakennus on vaikuttava osa Ojakylän rakenteen maisemakuvaa.

Ojakylällä on toiminut parhaimmillaan yhtäaikaaisesti kolme kyläkauppaa. Ojarannan tilan asuinrakennuksen päädyssä on toiminut yksi Ojakylän kyläkaupoista.

suojelutilanne:

li, Ojakylän osayleiskaava. Arvokas rakennuskohde, 3 Ojarannan tila. Merkinnällä osoitetaan inventoidut, kulttuurihistoriallisesti arvokkaat pihapiirit. Käytön tai säilymisen kannalta tarpeelliset muutokset ovat rakennuskohteissa mahdollisia. Kohteen purkaminen edellyttää MRL 127 §:n mukaista purkulupaa.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1, Oulun kaupunkiseutu, Iijokisuu, Oulujokilaakso, Koillismaan seutukunta. Julkaisu A:115, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu, 1993

Suullista tietoa antaneet: Juha Päckilä



kohteen nimi: **Rytilä**
kunta: **li**
kiinteistötunnus: 139-401-29-17
kylä/k.osa: **Etelä-li**
tyyppi: **maa- ja metsätalous**
ajoitus: **moniperiodinen**
ajoitusselite: **asuinrakennukset 1930-40 ja 1940-50-I, talousrakennukset 1940-50-I**
arvottaminen: **paikallisesti arvokas**

kuvaus:

Pihapiiri on osa laajempaa rakennusrypästä Liesojan sekä kapean ja sorapintaisen Ojakyläntien varressa. Suorakulmaisen pihapiirin vanha päärakennus rajaa tiiviisti kylän pääraitia. Rakennuksen ja tien välisellä kapealla kaistaleella kasvaa komea täysikorkuinen kuusi.

Rakennuksissa on toiminut Ojakylän kirjasto sekä kyläkauppa. Pihapiiri muodostaa tärkeän osan Ojakylän maisemakuvaa.

historia:

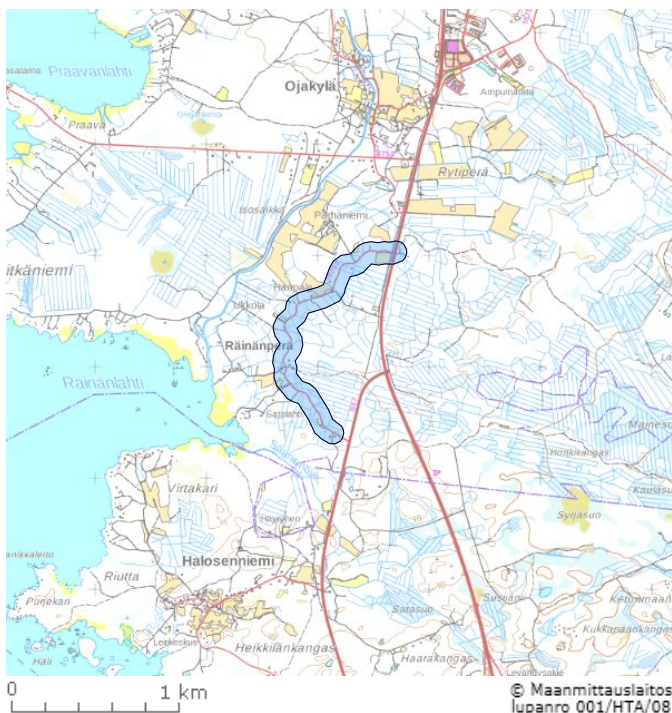
Vanha päärakennus on rakennettu sotien aikana. Rakennusta on myöhemmin jatkettu. Piharakennukset on rakennettu sotien jälkeen. Navettarakennukseen on tehty laajennusosa vuonna 2005. Uusi päärakennus on rakennettu sotien jälkeen ja remontoitu vuonna 1990.

suojeilutilanne:

li, Ojakylän osayleiskaava. Arvokas rakennuskohde, 5 Rytilän tila. Merkinnällä osoitetaan inventoidut, kulttuurihistoriallisesti arvokkaat pihapiirit. Käytön tai säilymisen kannalta tarpeelliset muutokset ovat rakennuskohteissa mahdollisia. Kohteen purkaminen edellyttää MRL 127 §:n mukaista purkulupaa.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1, Oulun kaupunkiseutu, Iijokisuu, Oulujokilaakso, Koillismaan seutukunta. Julkaisu A:115, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu, 1993



alueen nimi: **Pohjanmaan rantatie - Ränänperäntie (RKY 2009)**

pääas. kunta: **li**

pääas. kylä/k.osa: **Etelä-li**

tyyppi: **liikenneympäristö**

arvottaminen: **valtakunnallisesti arvokas**

kuvaus:

Pohjanmaan rantatie on yksi Suomen tärkeistä historiallisista tielinjoista. Ratsupolusta 1600-luvulla kehittynyt maantie on kulkenut Turusta Tukholmaan Pohjanlahden ympäri. Rantatie on ollut Pohjanmaan tärkein tie ja Lapin läänin alueella pitkään ainoa maantie.

Vanhan linjauksen mukainen maantie on ollut monin paikoin käytössä aina 1950-luvulle. Parhaiten säilyneillä tieosuuksilla vanhan tien maastonmyötäinen olemus ja linjaus ovat tien parantamisesta huolimatta säilyneet tai nähtävissä. Tiet ovat kapeita ja vaihdellen hiekka- ja sorapintaisesta päällystettyihin.

Pohjanmaan rantatien parhaimmin säilyneet osuudet liissä ovat Ränänperäntie - Ojakyläntie, Hiivalantie - Kantolantie, Seljänperäntie, Huttulantie – Vanhatie ja Onkalonperäntie.

Maakunnalliset arvot:

Kapea, metsän ympäröimä Ränänperäntie kulkee maastossa kauniisti kaartuillen ja maastonmuotoja myötäillen. Tien varsilla on harvaa asutusta, pääasiassa 1900-luvun jälkipuoliskolla rakennettuja omakotitaloja.

historia:

Pohjanmaan maantieverkko ei ulottunut Korsholman linnan pohjoispuolelle ennen 1600-lukua. Kaarle IX:n Jäämeren politiikka lisäsi kiinnostusta teiden kunnostamiseen pohjoisessa, ja Korsholman ja Oulun välinen ratsupolku kunnostettiin 1600-luvun kuluessa maantiekseksi. Tien uudistaminen alkoi 1610-luvulla ja töitä vauhdittivat mm. Oulun perustaminen 1610 sekä lisääntyneet sotilaskuljetukset. Tie linjautui kirkonkylien ja kaupunkien kautta ja jatkui Pohjanlahden ympäri Tukholmaan asti.

Rantatiellä oli suuri taloudellinen ja hallinnollinen merkitys, ja 1643-1645 Ruotsin-Tanskan sodan aikana sitä käytettiin postitienä Tukholmaan. 1660-luvulle tultaessa tie oli rakennettu etelästä Ouluun, mutta Oulun kaupunkia pohjoisemmat osat olivat edelleen huonokuntoisia. Oulun läänin ylimääräinen maanmittari Johan Henrik Wallenborg kartoitti rantamaantien 1784-1785. Nykyisen Pohjois-Pohjanmaan alueella Wallenborg mittasi rantatietä 259 km, runsaat 435 000 kyynärää. Oulun ja Tornion välinen tieosuus saatiin kärrytieksi vasta kuningas Adolf Fredrikin vuoden 1752 matkan alla.

1900-luvulla vanhaa Pohjanmaan rantatietä oikaistiin ja perusparannettiin, ja vanha linjaus jäi monin paikoin käytöstä. Vanhan rantatien linjaus selvitettiin Pohjois-Pohjanmaalla 2000, jolloin kenttätutkimuksissa paikannettiin 95% tien pituudesta. Lapin läänin alueella, missä myös lähes koko rantatien pituus oli paikallistettavissa maastossa, selvitystyö suoritettiin 2006.

lähteet:

Tapio Salminen et al., Pohjanmaan kautta. Tiet ja liikenne Pohjanmaalla keskiajalta 1990-luvulle. Tielaisto. Jyväskylä 1997.

Tapani Mauranen (toim.), Maata, jättä, kulkijoita. Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Tielaitos 1999.

Aimo Kehusmaa, Pohjanmaan rantatie Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulun tiepiiri, 2000.

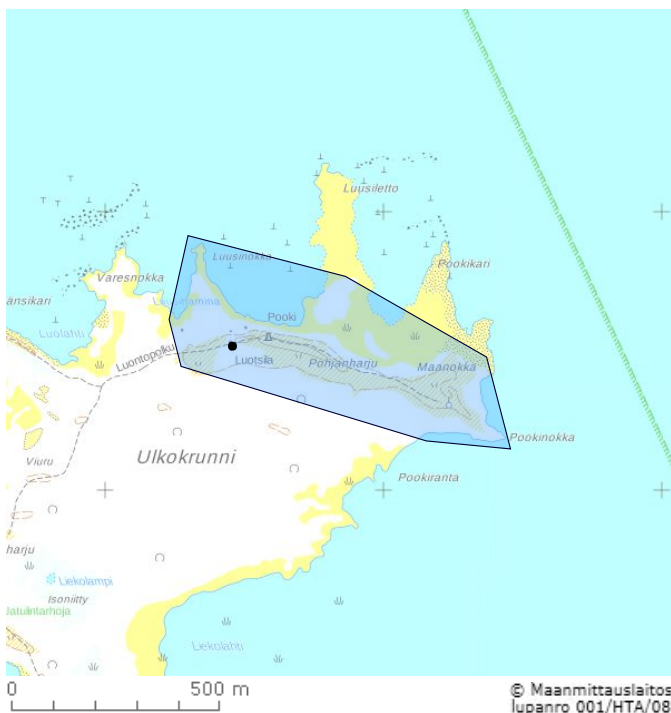
Sari Alajoki, Kirkoilta kareille. Ylivieskan seutukunnan kulttuuriympäristöstä. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen julkaisuja 22, 2005.

Maria Suvanto, Vanha rantatie Lapin läänin alueella. Inventointi. Lapin liitto, Lapin tiepiiri. Rovaniemi 2006.

Minna Torppa, Keski-Pohjanmaan inventointi, Länsi-Suomen ympäristökeskus. KIOSKI-tietokanta 20.3.2008.

Maunu Häyrynen ja Mikael Lähteenmäki (toim.), Pohjanlahden rantatie, Ratsupolusta rannikon matkailutieksi. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XV. Pori 2009.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4372 (3.2.2015)



alueen nimi: **Ulkokrunnin majakka- ja luotsiyhdyskunta (RKY 2009)**

pääas. kunta: li

pääas. kylä/k.osa: Etelä-li

tyyppi: saaristo- ja rannikkoympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Laksmarkeit ja Pietarin leikki

Luotsirakennus ja pooki

kuvaus:

Ulkokrunnin merenkulkuun liittyvä rakennuskanta ovat hyvä esimerkki eristyneissä oloissa toimineesta merenkulun virkamiesyhdyskunnasta. Hyvin säilynyt ja monipuolinen rakennuskanta sijaitsee ympäristössä, jossa ei ole tapahtunut mainittavia muutoksia luotsiaseman lakkauttamisen jälkeen.

Ulkokrunnin ja Ykspihlaja 1874 valmistuneet tunnusmajakat liittyvät Pohjanlahden purjehduskelpoisuuden parannustöihin 1870-luvulla. Molemmat merimerkit on suunnitellut Oulun lääninarkkitehti F.W. Lüchow. Ulkokrunnin tunnusmajakalla ei ole säilyneitä vastineita, mutta sen esikuvana on käytetty Hailuodon Hiidenniemen tunnusmajakkaa. Ulkokrunnin tunnusmajakka on selkeäpiirteinen ja pelkistetty merimerkki. Muodoltaan ja sijainniltaan se on tyypillinen 1800-luvun tunnusmajakka. Rakennus on hallitseva maisemaelementti.

Ulkokrunnin metsäinen saari sijaitsee Oulun ja Kemin välisen väylän varrella. Vaarallisten matalikkojen ympäröimä saari on noin 20 kilometrin päässä mantereelta. Sen eteläkärjessä on pieni kalastajakylä ja pohjoiskärjessä tunnusmajakka ja luotsiasema ulkorakennuksineen. Saaren länsirannalla on jatulintarhoja ja kivikummeli.

Vuonna 1874 rakennettu Ulkokrunnin tunnusmajakka on 29,6 metriä korkea, teräväpiirteinen puutorni. Sen runko-osan seinät on maalattu punaisiksi ja suippo vesikatto mustaksi. Vesikaton alla on luotsien käyttämä tähystystila ja tornin pohjalla on hirsikehikon varaan nostettu, luonnon kivistä koottu tuuliankkuri.

Saaren luotsiasema on rakennettu 1872. Sen ulkoasu periytyy 1930-luvulta. Valkoiseksi maalatussa rakennuksessa on kaksi kerrosta ja muutaman metrin korkuinen tähystystorni. Luotsiaseman ulkorakennuksia ovat vaja, käymälä ja maakellari. Luotsiasemasta noin 300 metriä länteen sijaitsee 1936 valmistunut, korkealle rautaristikkolustalle sijoitettu loisto.

Maakunnalliset arvot

Kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen Krunnit.

historia:

Olhavan lasiruukin patruuna rakennutti Ulkokrunnille merimerkin jo 1700-luvun lopulla. Merkin ylläpidosta lasiruukki sai oikeuden kantaa majakkamaksua. Vuosien 1830-1851 aikana suoritettiin laaja venäläis-skandinaavinen astemittaus, jonka yksi havainnointipiste rakennettiin Ulkokrunnille. Vuonna 1841 rakennettua havainnointitornia ruvettiin käyttämään myös navigoinnin kiintopisteenä. Rakennelma lunastettiin 1849 luotsilaitokselle, joka pystytti sen paikalle tunnusmajakan 1874. Ulkokrunnin luotsit käyttivät tunnusmajakkaa tähystykseen ja laivoille suunnattuun merkinantoon. Ruotsin puolella nuotan vedossa käyneet kalastajat käyttivät

pookia myös tilapäisenä hevostallina.

Ulkokorun luotsipaikka perustettiin 1872. Sitä ennen luotsaamista olivat hoitaneet saarella asuneet kalastajat. Uuden aseman henkilökuntaan kuului luotsivanhin, 4-5 luotsia ja kaksi luotsioppilasta. Asema oli miehitettynä toukokuun lopusta lokakuun alkuun. Luotsiasema lakkautettiin jo 1934. Nykyisin luotseille kuuluneet rakennukset ovat Oulun yliopiston käytössä.

lähteet:

Raili Rytkönen, Suur-lin historia 1870-1925. Haukiputaan kunta ja seurakunta, lin kunta ja seurakunta, Kiimingin kunta ja seurakunta, Kuivaniemen kunta ja seurakunta, Pudasjärven kunta ja seurakunta, Ranuan kunta ja seurakunta, Taivalkosken kunta ja seurakunta, Yli-lin kunta ja seurakunta, Ylikiimingin kunta ja seurakunta 1978.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

Seppo Laurell, Suomen majakat. Nemo. Merenkulkulaitos 1999.

Maiseman muisti. Valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset. Museovirasto 2001.

<http://www.helsinki.fi/hum/meh/merimerkit/>

Väylienselä - Suomen historialliset merimerkit ja luotsipaikat. Verkkosivutuotanto Helsingin yliopisto, Merenkulkulaitos, Museovirasto, 2001.

Harri Nyman, Meriväylienselän rakennusperintö. Toim. Marja-Leena Ikkala. Museoviraston rakennushistorian osaston raportteja 21. Museovirasto 2009

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2918 (3.2.2015)

Kuvat Museovirasto, <http://suomenmuseonline.fi>, Karim Peltonen, 2002



kohteen nimi: **Laksmarkit ja Pietarin leikki**

kunta: li

kiinteistötunnus: 139-401-8-58

kylä/k.osa: Pohjois-li

tyyppi: tapahtuma-, muisto- ja uskomuspaikat

ajotus: 1809-1863

ajoitusselite: 1800-luku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Laksmarkit, Ulkokorunni, Äijänharju: "Neliösyllän kokoista alaa ympäröiviä, noin 1 ¼ kyynärää vahvoja mukulakivilatomuksia, joiden kahdella vastakkaisella seinällä ovat oviaukot". Joissain kivilatomuksissa on hirsi- ja tiilijäänöksiä. Rakennelmat ovat sijoittuneet siten, että oviaukot avautuvat polulle, eräässä astinkivessä on vuosiluku 1850. Kiveen hakattu aurinkokello, jossa vuosiluku 1840. (D)

Pietarin leikki, Ulkokorunni, Äijänharju on suurin ja parhaiten säilynyt kolmesta Äijänharjun jatulintarhasta, jotka ovat ikivanhaan kalastusperinteeseen liittyviä pyöreitä labyrinthimaisia kiviladelmia. (D)

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

arviointi:

MRKY 15: H, Ht, I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Luotsirakennus ja pooki**
 kunta: Ii
 kiinteistötunnus: 139-401-8-13
 kylä/k.osa: Pohjois-Ii
 tyyppi: merenkulku
 ajoitus: 1864-1917
 ajoituslauseke: Luotsirakennus on valmistunut 1872, majakka eli pooki 1874
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Ulkokruunun pohjoispäässä sijaitseva vuonna 1872 valmistunut kaksihuoneinen rakennus, jota myöhemmin on laajennettu. Toimii nykyisin Oulun yliopiston Perämeren tutkimusasemana. Rakennuksen läheisyydessä on hirsinen savusauna, joka on ilmeisesti 1800-luvun lopulla siirretty paikalleen. Luotsirakennus on hyväkuntoinen, sauna rapistunut ja poistettu käytöstä. Paikalle antaa omaleimaisen ilmeen puinen majakka, joka on maalattu punamullalla. Majakka eli pooki on vuodelta 1874, sen huippu on teräväksi suippeneva. Majakka ei enää ole toiminnassa. (A)

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

suojeleminen:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Iin rannikon ja saarten osayleiskaava. Ulkosaarten osa-alue. Kaava on hyväksytty kunnanvaltuustossa 26.11.2007.

arviointi:

MRKY 15: H, Ht, R, M

lähde:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



alueen nimi: **Pohjanmaan rantatie - Huttulantie-Vanhatie (RKY 2009)**

pääas. kunta: Ii

pääas. kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: liikenneympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Forsströmin eli maalarimestarin talo

Kuivaniemen nuorisoseuratalo

kuvaus:

Pohjanmaan rantatie on yksi Suomen tärkeistä historiallisista tielinjoista. Ratsupolusta 1600-luvulla kehittynyt maantie on kulkenut Turusta Tukholmaan Pohjanlahden ympäri. Rantatie on ollut Pohjanmaan tärkein tie ja Lapin läänin alueella pitkään ainoa maantie.

Vanhan linjauksen mukainen maantie on ollut monin paikoin käytössä aina 1950-luvulle. Parhaiten säilyneillä tieosuuksilla vanhan tien maastonmyötäinen olemus ja linjaus ovat tien parantamisesta huolimatta säilyneet tai nähtävissä. Tiet ovat kapeita ja vaihdellen hiekka- ja sorapintaisesta päällystettyihin.

Pohjanmaan rantatien parhaimmin säilyneet osuudet liissä ovatbRäinänperäntie - Ojakyläntie, Hiivalantie - Kantolantie, Seljänperäntie, Huttulantie – Vanhatie ja Onkalonperäntie.

historia:

Pohjanmaan maantieverkko ei ulottunut Korsholman linnan pohjoispuolelle ennen 1600-lukua. Kaarle IX:n Jäämeren politiikka lisäsi kiinnostusta teiden kunnostamiseen pohjoisessa, ja Korsholman ja Oulun välinen ratsupolku kunnostettiin 1600-luvun kuluessa maantieksi. Tien uudistaminen alkoi 1610-luvulla ja töitä vauhdittivat mm. Oulun perustaminen 1610 sekä lisääntyneet sotilaskuljetukset. Tie linjautui kirkonkylien ja kaupunkien kautta ja jatkui Pohjanlahden ympäri Tukholmaan asti.

Rantatiellä oli suuri taloudellinen ja hallinnollinen merkitys, ja 1643-1645 Ruotsin-Tanskan sodan aikana sitä käytettiin postitienä Tukholmaan. 1660-luvulle tultaessa tie oli rakennettu etelästä Ouluun, mutta Oulun kaupunkia pohjoisemmat osat olivat edelleen huonokuntoisia. Oulun läänin ylimääräinen maanmittari Johan Henrik Wallenborg kartoitti rantamaantien 1784-1785. Nykyisen Pohjois-Pohjanmaan alueella Wallenborg mittasi rantatietä 259 km, runsaat 435 000 kyynärää. Oulun ja Tornion välinen tieosuus saatiin kärrytieksi vasta kuningas Adolf Fredrikin vuoden 1752 matkan alla.

1900-luvulla vanhaa Pohjanmaan rantatietä oikaistiin ja perusparannettiin, ja vanha linjaus jäi monin paikoin käytöstä. Vanhan rantatien linjaus selvitettiin Pohjois-Pohjanmaalla 2000, jolloin kenttätutkimuksissa paikannettiin 95% tien pituudesta. Lapin läänin alueella, missä myös lähes koko rantatien pituus oli paikallistettavissa maastossa, selvitystyö suoritettiin 2006.

lähteet:

Tapio Salminen et al., Pohjanmaan kautta. Tiet ja liikenne Pohjanmaalla keskiajalta 1990-luvulle. Tielaitos. Jyväskylä 1997.

Tapani Mauranen (toim.), Maata, jäätä, kulkijoita. Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Tielaitos 1999.

Aimo Kehusmaa, Pohjanmaan rantatie Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulun tiepiiri, 2000.

Sari Alajoki, Kirkoilta kareille. Ylivieskan seutukunnan kulttuuriympäristöstä. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen julkaisuja 22, 2005.

Maria Suvanto, Vanha rantatie Lapin läänin alueella. Inventointi. Lapin liitto, Lapin tiepiiri. Rovaniemi 2006.

Minna Torppa, Keski-Pohjanmaan inventointi, Länsi-Suomen ympäristökeskus. KIOSKI-tietokanta 20.3.2008.

Maunu Häyrynen ja Mikael Lähteenmäki (toim.), Pohjanlahden rantatie, Ratsupolusta rannikon matkailutieksi. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XV. Pori 2009.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4372 (3.2.2015)



kohteen nimi: **Forsströmin eli maalarimestarin talo**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-407-69-4

kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1880-luku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pienikokoinen maalarimestarin talo sijaitsee vanhan kylätien varressa. Vuonna 1888 paikkakunnalle tuli Ruotsista maalarimestari Forsström maalaamaan vuonna 1874 rakennettua kirkkoa. Hän jäi Kuivaniemelle ja rakensi itselleen tämän talon. Talon kammarissa on pinkopahville maalattu kukka-aiheinen koristemaalaukset katossa. Malli on luultavasti saatu Tukholman linnasta. Talo on historiallisesti ja rakennushistoriallisesti arvokas. Pihapiirissä on vanhan lisäksi uusi asuinrakennus.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, S, I



kohteen nimi: **Kuivaniemen nuorisoseurantalo**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-407-23-35

kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: kulttuuri

ajotus: 1945-1974

ajoitusselite: 1957

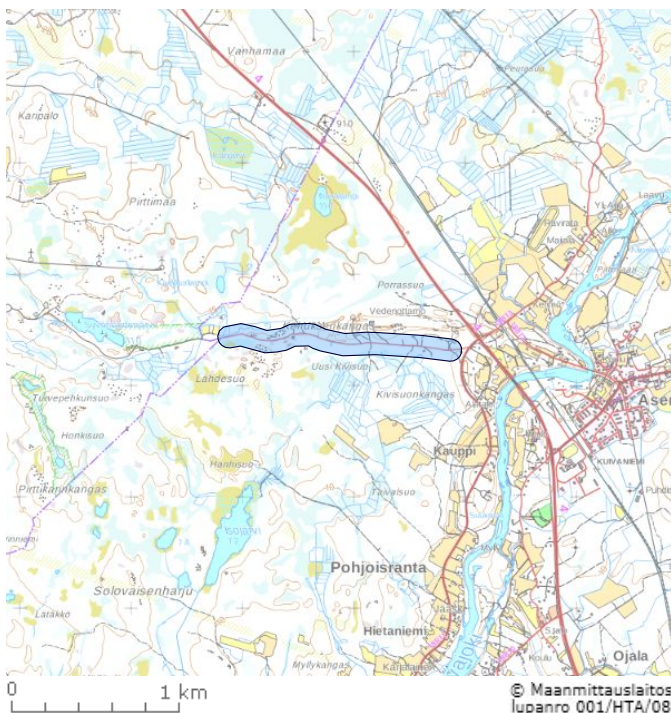
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kookas rakennus sijaitsee Kirkonkylässä päätien varrella. Vuonna 1957 valmistunut rakennus on esimerkki oman aikansa julkisesta rakentamisesta.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M



alueen nimi: **Pohjanmaan rantatie - Onkalonperäntie (RKY 2009)**

pääas. kunta: Ii

pääas. kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: liikenneympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pohjanmaan rantatie on yksi Suomen tärkeistä historiallisista tielinjoista. Ratsupolusta 1600-luvulla kehittynyt maantie on kulkenut Turusta Tukholmaan Pohjanlahden ympäri. Rantatie on ollut Pohjanmaan tärkein tie ja Lapin läänin alueella pitkään ainoa maantie.

Vanhan linjauksen mukainen maantie on ollut monin paikoin käytössä aina 1950-luvulle. Parhaiten säilyneillä tieosuuksilla vanhan tien maastonmyötäinen olemus ja linjaus ovat tien parantamisesta huolimatta säilyneet tai nähtävissä. Tiet ovat kapeita ja vaihdellen hiekka- ja sorapintaisesta päällystettyihin.

Pohjanmaan rantatien parhaimmin säilyneet osuudet lissä ovat Ränänperäntie - Ojakyläntie, Hiivalantie - Kantolantie, Seljänperäntie, Huttulantie – Vanhatie ja Onkalonperäntie.

historia:

Pohjanmaan maantieverkko ei ulottunut Korsholman linnan pohjoispuolelle ennen 1600-lukua. Kaarle IX:n Jäämeren politiikka lisäsi kiinnostusta teiden kunnostamiseen pohjoisessa, ja Korsholman ja Oulun välinen ratsupolku kunnostettiin 1600-luvun kuluessa maantiekiksi. Tien uudistaminen alkoi 1610-luvulla ja töitä vauhdittivat mm. Oulun perustaminen 1610 sekä lisääntyneet sotilaskuljetukset. Tie linjautui kirkonkylien ja kaupunkien kautta ja jatkui Pohjanlahden ympäri Tukholmaan asti.

Rantatiellä oli suuri taloudellinen ja hallinnollinen merkitys, ja 1643-1645 Ruotsin-Tanskan sodan aikana sitä käytettiin postitienä Tukholmaan. 1660-luvulle tultaessa tie oli rakennettu etelästä Ouluun, mutta Oulun kaupunkia pohjoisemmat osat olivat edelleen huonokuntoisia. Oulun läänin ylimääräinen maanmittari Johan Henrik Wallenborg kartoitti rantamaantien 1784-1785. Nykyisen Pohjois-Pohjanmaan alueella Wallenborg mittasi rantatietä 259 km, runsaat 435 000 kyynärää. Oulun ja Tornion välinen tieosuus saatiin kärrytieksi vasta kuningas Adolf Fredrikin vuoden 1752 matkan alla.

1900-luvulla vanhaa Pohjanmaan rantatietä oikaistiin ja perusparannettiin, ja vanha linjaus jäi monin paikoin käytöstä. Vanhan rantatien linjaus selvitettiin Pohjois-Pohjanmaalla 2000, jolloin kenttätutkimuksissa paikannettiin 95% tien pituudesta. Lapin läänin alueella, missä myös lähes koko rantatien pituus oli paikallistettavissa maastossa, selvitystyö suoritettiin 2006.

lähteet:

Tapio Salminen et al., Pohjanmaan kautta. Tiet ja liikenne Pohjanmaalla keskiajalta 1990-luvulle. Tielaitos. Jyväskylä 1997.

Tapani Mauranen (toim.), Maata, jäätä, kulkijoita. Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Tielaitos 1999.

Aimo Kehusmaa, Pohjanmaan rantatie Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulun tiepiiri, 2000.

Sari Alajoki, Kirkoilta kareille. Ylivieskan seutukunnan kulttuuriympäristöstä. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen

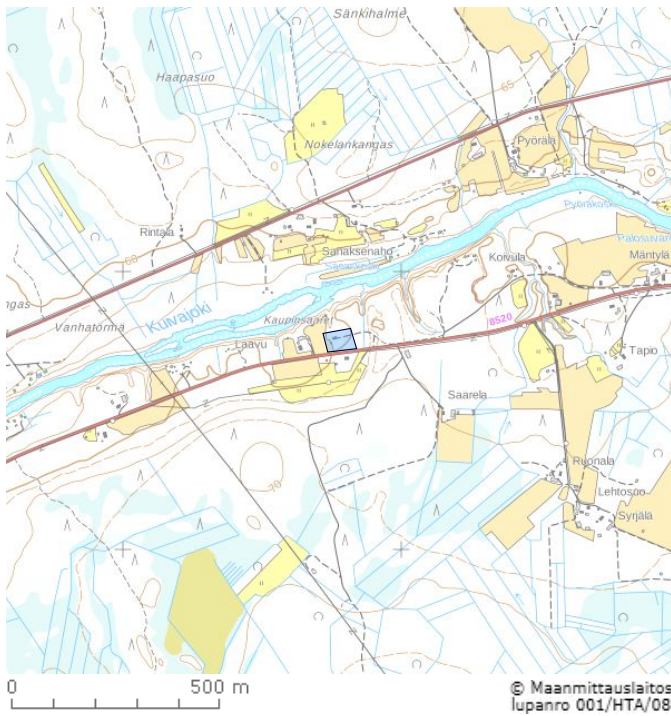
julkaisuja 22, 2005.

Maria Suvanto, Vanha rantatie Lapin läänin alueella. Inventointi. Lapin liitto, Lapin tiepiiri. Rovaniemi 2006.

Minna Torppa, Keski-Pohjanmaan inventointi, Länsi-Suomen ympäristökeskus. KIOSKI-tietokanta 20.3.2008.

Maunu Häyrynen ja Mikael Lähteenmäki (toim.), Pohjanlahden rantatie, Ratsupolusta rannikon matkailutieksi. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XV. Pori 2009.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4372 (3.2.2015)



alueen nimi: **Pyramidikattoiset kesänavetat - li Halttu (RKY 2009)**

pääas. kunta: li

pääas. kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pyramidikattoisen kesänavetan ainutlaatuinen rakennustyyppi on kehittynyt Pohjois-Suomessa ja -Ruotsissa, jossa kesähyönteisten kiusa on suurin. Karjarakennustyyppin tunnusmerkkinä on pyramidinmuotoinen katto.

Kesäkäyttöön rakennetun navetan rakenne ja muoto on kehitetty suojaamaan karjaa hyönteisiltä. Yöksi suojaan tuodun karjan lämpö aiheuttaa voimakkaan ilmavirran pienessä rakennuksessa, jonka pyramidinmuotoisen katon keskellä olevan ilmanvaihtotorven kautta hyönteiset ajautuvat ulos. Neliömäinen tai pyöreä runko ja kartiomainen katto edesauttavat voimakkaan vedon syntymistä.

Navettoja on säilynyt Pohjois-Pohjanmaalla mm. Iissä Jokikylän Haltun talossa, Pudasjärvellä Mannilassa, Kuusamossa Maaselän kylän Salmelassa ja Jokilamminkylässä Jokelan sekä Ronkaisen tiloilla ja myös Yli-Iissä Haapaniemessä ja Hirvelässä.

Pyramidikattoisia kesänavettoja rakennetaan edelleen. Navettojen rakenne on pysynyt vanhan tradition mukaisena.

lähteet:

Asko Viikuna, Suomalaisen karjasuojan vaiheita. Kansatieteellinen arkisto 14:1. Helsinki 1960.

Asko Viikuna, Karjan kesäsuojista ja laiduntamisesta Pohjanmaalla. Kansatieteellinen arkisto 15. Helsinki 1961.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2107 (3.2.2015)



alueen nimi: **Oijärven säännöstelykanava**

pääas. kunta: Ii

pääas. kylä/k.osa: Oijärvi

tyyppi: agraarimaisema

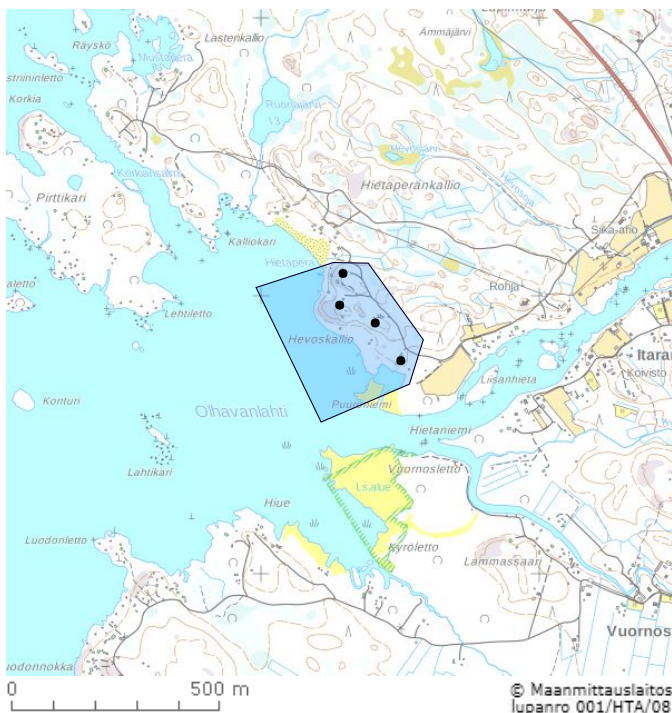
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oijärven säännöstelykanava johtaa Oijärven pohjoispäästä Kuivajokeen. Kanavan rakennustyöt aloitettiin 1920-luvulla. Tuolloin Hannu Särkiahon rakennutti jauhopalkalla Oijärveen kanavaa saadakseen lisää viljelysmaata. Kanava säännöstelypatoineen rakennettiin loppuun 1960-luvulla. Vuonna 1989 kanavaan rakennettiin uusi säännöstelypato rakennettiin ja entinen poistettiin käytöstä.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



alueen nimi: **Hevoskallion huvilat**

pääas. kunta: Ii

pääas. kylä/k.osa: Olhava

tyyppi: vapaa-ajan ympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Puuronientie

Puuronientie 160

Puuronientie 171

Puuronientie 177

kuvaus:

Hevoskalliolla, Olhavanlahden rannalla Olhavanjokisuiston pohjoispuolella, on neljä huvilaa 1900-luvun alkupuolelta. Tonteilla on huvilarakennusten lisäksi talousrakennuksia: saunat, aittarakennuksia, varasto- ja liiterirakennuksia sekä huussit. Huvilatontit sijaitsevat kallioisessa maastossa harvaan rakennettuna nauhana. Metsä erottaa huvilatontit toisistaan. Pihoista avautuvat hienot näkymät Olhavanlahdelle.

Huvilat ovat hienoja ja hyvin säilyneitä esimerkkejä 1920- ja 1930-lukujen vapaa-ajanrakennuksista. Huvilarakennukset ovat kaksikerroksisia ja hirsirakenteisia. Kolmessa niistä on jyrkät mansardikatot. Rakennuksille tyypillisiä ovat merelle avautuvat terassit, kuistit ja poikkipäädyt. Rakennuksissa on hienosti koristeltuja yksityiskohtia mm. räystäällä, vuorilaudoissa ja terassien kaiteissa.



kohteen nimi: **Puuroniementie**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-402-2-19
kylä/k.osa: Olhava
tyyppi: vapaa-aika ja matkailu
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

arviointi:
MRKY 2015: R, Ht, S



kohteen nimi: **Puuronientie 160**

kunta: li

kiinteistötunnus: 139-402-2-14

kylä/k.osa: Olhava

tyyppi: vapaa-aika ja matkailu

ajotus: 1918-1944

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, S



kohteen nimi: **Puuronientie 171**

kunta: li

kiinteistötunnus: 139-402-2-33

kylä/k.osa: Olhava

tyyppi: vapaa-aika ja matkailu

ajotus: 1918-1944

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

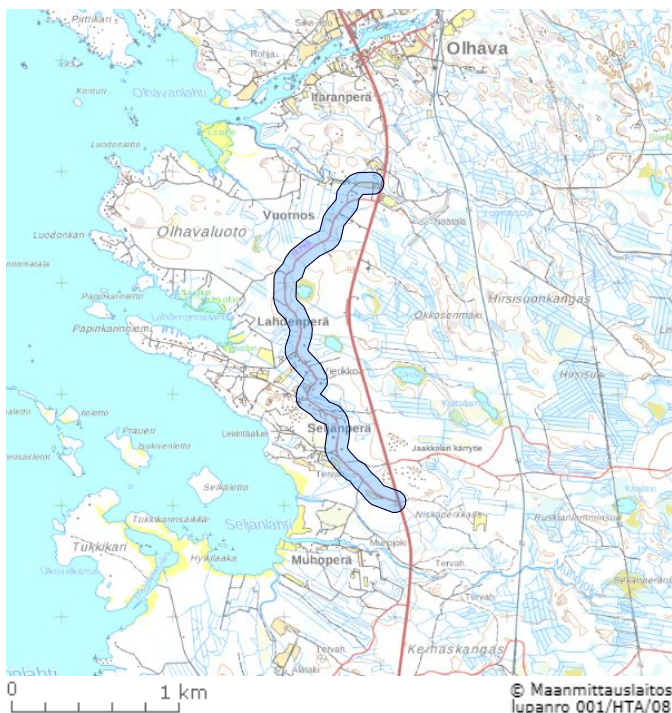
arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, S



kohteen nimi: **Puuroniementie 177**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-402-2-15
kylä/k.osa: Olhava
tyyppi: vapaa-aika ja matkailu
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

arviointi:
MRKY 2015: R, Ht, S



alueen nimi: **Pohjanmaan rantatie - Seljänperäntie (RKY 2009)**

pääas. kunta: li

pääas. kylä/k.osa: Olhava

tyyppi: liikenneympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pohjanmaan rantatie on yksi Suomen tärkeistä historiallisista tielinjoista. Ratsupolusta 1600-luvulla kehittynyt maantie on kulkenut Turusta Tukholmaan Pohjanlahden ympäri. Rantatie on ollut Pohjanmaan tärkein tie ja Lapin läänin alueella pitkään ainoa maantie.

Vanhan linjauksen mukainen maantie on ollut monin paikoin käytössä aina 1950-luvulle. Parhaiten säilyneillä tieosuuksilla vanhan tien maastonmyötäinen olemus ja linjaus ovat tien parantamisesta huolimatta säilyneet tai nähtävissä. Tiet ovat kapeita ja vaihdellen hiekka- ja sorapintaisesta päällystettyihin.

Pohjanmaan rantatien parhaimmin säilyneet osuudet lissä ovat Ränänperäntie - Ojakyläntie, Hiivalantie - Kantolantie, Seljänperäntie, Huttulantie – Vanhatie ja Onkalonperäntie.

historia:

Pohjanmaan maantieverkko ei ulottunut Korsholman linnan pohjoispuolelle ennen 1600-lukua. Kaarle IX:n Jäämeren politiikka lisäsi kiinnostusta teiden kunnostamiseen pohjoisessa, ja Korsholman ja Oulun välinen ratsupolku kunnostettiin 1600-luvun kuluessa maantieksi. Tien uudistaminen alkoi 1610-luvulla ja töitä vauhdittivat mm. Oulun perustaminen 1610 sekä lisääntyneet sotilaskuljetukset. Tie linjautui kirkonkylien ja kaupunkien kautta ja jatkui Pohjanlahden ympäri Tukholmaan asti.

Rantatiellä oli suuri taloudellinen ja hallinnollinen merkitys, ja 1643-1645 Ruotsin-Tanskan sodan aikana sitä käytettiin postitienä Tukholmaan. 1660-luvulle tultaessa tie oli rakennettu etelästä Ouluun, mutta Oulun kaupunkia pohjoisemmat osat olivat edelleen huonokuntoisia. Oulun läänin ylimääräinen maanmittari Johan Henrik Wallenborg kartoitti rantamaantien 1784-1785. Nykyisen Pohjois-Pohjanmaan alueella Wallenborg mittasi rantatietä 259 km, runsaat 435 000 kyynärää. Oulun ja Tornion välinen tieosuus saatiin kärrytieksi vasta kuningas Adolf Fredrikin vuoden 1752 matkan alla.

1900-luvulla vanhaa Pohjanmaan rantatietä oikaistiin ja perusparannettiin, ja vanha linjaus jäi monin paikoin käytöstä. Vanhan rantatien linjaus selvitettiin Pohjois-Pohjanmaalla 2000, jolloin kenttätutkimuksissa paikannettiin 95% tien pituudesta. Lapin läänin alueella, missä myös lähes koko rantatien pituus oli paikallistettavissa maastossa, selvitystyö suoritettiin 2006.

lähteet:

Tapio Salminen et al., Pohjanmaan kautta. Tiet ja liikenne Pohjanmaalla keskiajalta 1990-luvulle. Tielaitos. Jyväskylä 1997.

Tapani Mauranen (toim.), Maata, jäätä, kulkijoita. Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Tielaitos 1999.

Aimo Kehusmaa, Pohjanmaan rantatie Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulun tiepiiri, 2000.

Sari Alajoki, Kirkoilta kareille. Ylivieskan seutukunnan kulttuuriympäristöstä. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen

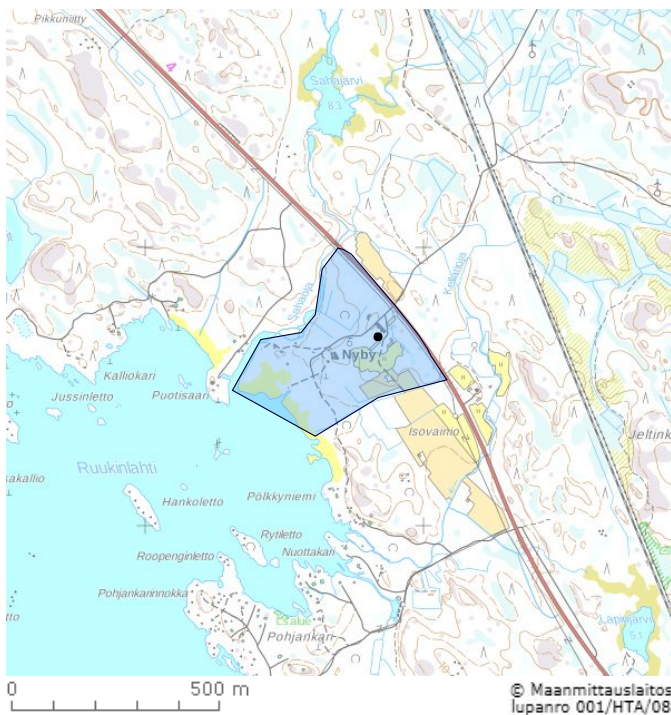
julkaisuja 22, 2005.

Maria Suvanto, Vanha rantatie Lapin läänin alueella. Inventointi. Lapin liitto, Lapin tiepiiri. Rovaniemi 2006.

Minna Torppa, Keski-Pohjanmaan inventointi, Länsi-Suomen ympäristökeskus. KIOSKI-tietokanta 20.3.2008.

Maunu Häyrynen ja Mikael Lähteenmäki (toim.), Pohjanlahden rantatie, Ratsupolusta rannikon matkailutieksi. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XV. Pori 2009.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4372 (3.2.2015)



alueen nimi: **Pohjanmaan teollisuuden kartanot - li Nyby (RKY 2009)**

pääas. kunta: li

pääas. kylä/k.osa: Olhava

tyyppi: teollisuusympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Nybyn talo

kuvaus:

Pohjanmaalla ei ole ollut kartanolaitosta, mutta maakunnassa 1800-luvulla vaikuttaneen teollisuusporvariston kartanomaiset patruunarakennukset ovat verrattavissa kartanoiden päärakennuksiin. Pohjanmaan teollisuuden 1700- ja 1800-luvun patruunarakennuksiin pihapiireineen ja lähiympäristöineen liittyy Pohjanmaan ja Suomen historiassa poikkeuksellista henkilö-, maanomistus- ja yhteiskuntahistoriaa sekä maaseudun varhaista teollistumishistoriaa. Ne kuvastavat Pohjanmaan laivanvarustuksen ja siihen liittyvän muun liiketoiminnan tuomaa vaurautta Rannikko-Pohjanmaalla.

Pohjanmaalla merkittäviä teollisuuden patruunarakennuksia ovat Närpiön Benvik, Maalahden Aminneborg, Mustasaaren Grönvikin ja liin Nybyn lasitehtaiden päärakennukset sekä Uudenkaarlepyyn Kiitola, Juthbacka ja Keppo. Pohjanmaan varhaisen teollisuuden merkittäviin alueisiin kuuluvat myös Isonkyrön Orisberg, Oravaisten ruukki ja tehdas, Seinäjoen Östermyra/Törmävä sekä Vähäkyrön Kolki ja Merikaarto.

Meren rannalla liin Olhavassa 1784 toimintansa aloittaneen Nybyn lasiruukin rakennuksista on jäljellä 1840-luvulla rakennettu suuri päärakennus ja valtava kivinavetta, lasipruukista vain perustusten rauniot. Pitkässä päärakennuksessa on yli 10 huonetta ja navetta on rakennettu yli 40:lle lehmälle. Tehdasyhdyskuntaan on kuulunut aikanaan myös saha, mylly, laivaveistämö ja koulu sekä runsaasti muuta rakennuskantaa. Pohjanmaan rantatie on osa Nybyn historiallista ympäristöä ja tietä reunustavista kiviaidoista on osia jäljellä. Ruukille on johtanut myös viitoitettu merireitti.

historia:

Pohjanlahden ja Oulun porvaristo ryhtyi käyttämään hyväkseen 1765 murtuneen Pohjanlahden kauppapakon sallimia vapauksia kauppiaina ja laivanvarustajina. Monet heistä lähtivät kauppavapauden toteututtua ulkomaille tutustumaan liike-elämään ja solmimaan kauppasuhteita. Suomeen perustettiin 1700-luvun lopulla 12 lasitehdasta eli -ruukkia, mm. Mustasaaren Grönvikin ja liin Nybyn lasitehtaat.

Oululainen kauppias ja hovineuvos Johan Nylander sai 1782 luvan perustaa lasitehtaan liin Olhavaan. Kaksi vuotta myöhemmin aloittanut tehdas kasvoi yhdeksi Pohjoismaiden suurimmista. Se siirtyi Nylanderin vävyn Adolf Falanderin omistukseen 1792. Tuolloin tehdas työllisti yhteensä 300 henkeä, joista 19 lasinpuhaltajia. Falander luopui privilegiastaan 1807. Laamanni Julius Conrad Antell aloitti tehtaan toiminnan uudelleen 1813, minkä jälkeen se oli pääasiassa Antell- ja Fellman-sukujen omistuksessa. Toiminta päättyi 1885. Tehdas paloi 1900-luvun alussa.

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4736



kohteen nimi: **Nybyn talo**
kunta: li
kiinteistötunnus: 139-402-12-110/12-144
kylä/k.osa: Olhava
tyyppi: teollisuuskohteet
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: 1840-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiriin kuuluu poikkeuksellisen kookas 1840-luvulta peräisin oleva 46 metriä pitkä, 13 asuinhuonetta käsittävä, noin kaksi metriä korkealla kivijalustalla seisova asuinrakennus sekä luonnonkivistä muurattu kookas navetta, joka on rakennettu 1800-luvun puolivälissä. Lisäksi pihapiirissä on kaksi uudempaa sivurakennusta. Rakennukset ovat säilyttäneet hyvin alkuperäiset ominaispiirteensä. Kookkaat asuinrakennukset näkyvät maamerkkeinä valtatielle 4.

historia:

Talo on kuulunut Nybyn lasipruukkiin, joka on ollut aikanaan Pohjoismaiden suurin lasitehdas. Olhavan lasitehtaan eli Nybyn ruukin perusti oululainen kauppias Johan Nylander vuonna 1782. Lasitehdas oli Suomen kolmas. Käyttökuntoon tehdas valmistui vuoden 1783 lopulla, jolloin lasihytissä oli lasiuunin lisäksi kuusi työpajaa, venytysuuni, hiekkauuni sekä tuhkauuni. Tehtaassa työskenteli kuusi lasimestaria. Vuonna 1787 tehdasta laajennettiin, ja lopulta työpajoja oli kymmenen. Tehtaan yhteydessä toimi myös saha ja telakka. Vuosisadan lopulla tehtaalla työskenteli 91 henkilöä ja lasitehdas oli maamme suurin. Lasitehdas lopetti toimintansa vuonna 1885. Nybyn vihertävää lasia näkee joissakin Pohjois-Pohjanmaan vanhimpien rakennusten ikkunoissa. Tehdas paloi 1900-luvun alussa ja nykyisin on jäljellä vain perustusten rauniot.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M, S

lähteet:

Kopisto, Sirkka (1975): Nybyn lasiruukin vaiheita. Pohjois-Pohjanmaan museo, Oulu

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



alueen nimi: **Sassintien raitti**
 pääas. kunta: Ii
 pääas. kylä/k.osa: Olhava
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Ala-Sassi
 Iin osuuskauppa
 Veijola
 Yli-Sassi

kuvaus:

Olhavanjoen eteläpuolella joen rantatörmällä kulkevan kylänraitin varrella on vanhaa asutusta. Tie kulkee jokitörmällä maastonmuotoja myötäillen. Asuinrakennukset sijaitsevat tien etelä laidalla harvana nauhana, talusrakennukset pihojen ympärillä. Tien pohjoislaidalla maasto viettää jyrkästi kohti jokea. Rinteessä on muutamia vanhoja ranta-aittoja. Joen pohjoispuolella avautuu eteläpuolta tasaisempi viljelysmaisema. Raitilta jokimaisemaan avautuvien näkymien taustalla on laaja tuulivoima-alue.

historia:

Olhavan kylä jakautuu Olhavajoen virran mukaan kolmeksi kyläosaksi (Olhava, Väli-Olhava, Yli-Olhava). Kylä kehittyi 1900-luvun alussa voimakkaaksi maatalousvaltaiseksi kyläksi, jossa monen tilan suurimpana tulonlähteenä oli karjatalous. 1960-luvulla alkoi suuri työpulasta johtuva muuttoliike muun muassa Ruotsiin.

Kylässä aloitti toimintansa vuonna 1893 kyläkoulu 1-6 luokille. Koulu on edelleen toiminnassa. Aikoinaan kylässä on ollut enimmillään neljä kauppa sekä Säästöpankin konttori. Toinen maailmansota jätti jälkensä maalaishäkinään 1940-luvulla - Olhavan taistelussa saksalaiset räjäyttivät Olhavan yhdistetyn rauta- ja maantiesillan. Kylän perinteisiä sukutilojen rakennuksia on muutettu vapaa-ajan asunnoiksi ja meren rannalle ja jokimaastoon on rakennettu paljon kesämökkejä.

Vuoden 2012 lopulla Olhavaan pystytettiin kahdeksan 140 metrin korkuista tuulivoimalaa, jotka ovat Suomen korkeimmat ja aiheuttavat huomattavan muutoksen maisemaan.

lähteet:

Hyväriläinen, Toivo (2006): Kahden kirjaimen pitäjä, Iin perinnekirja. Saarijärven Offset

Tuuliwatti rakentaa Iihin Suomen korkeimmat tuulivoimalat Tuuliwatti Oy. 19.10.2011. Tuuliwatti Oy

Kaisto, Pauli (2009): Olhavasta ollaan, Olhavasta lähettiin. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino



kohteen nimi: **Ala-Sassi**

kunta: li

kiinteistötunnus: 139-402-1-33/5-81

kylä/k.osa: Olhava

tyyppi: asuin- ja liikerakentaminen

ajotus: 1809-1863

ajoitusselite: 1824

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Ala-Sassin päärakennus sijaitsee näkyvällä paikalla Sassintien varressa. Kookas tien kaarteessa sijaitseva rakennus erottuu raitilla maamerkkirakennuksena. Rakennuksessa on raitille avautuva liiketila, jossa on toiminut Sassin museokauppa.

Sassin suvun vanhan tilan maille rakennetut Ala-Sassin, Yli-Sassin ja Veijolan pihapiirit muodostavat raitin varrelle Sassin rakennusryhmän. Ala-Sassin ja Veijolan välistä on 1980-luvulla purettu ja siirretty yksi alkuperäisistä rakennuksista - sen toisesta puolesta tehtiin hirvikämppä, toisesta kesämökki jokisuulle. Sassin taloihin kuuluu myös vuonna 1918 rakennettu entinen lin osuuskauppa, joka on nykyään asuinkäytössä.

historia:

Talon rakensi Erkki Jaakonpoika Sassi vuonna 1824. Kauppahuone on säilynyt lähes alkuperäisessä asussaan tiskeineen ja jauholaareineen. Talossa on asunut myös Erkki Erkinpoika Sassi, joka laajensi taloa 1870-luvun alussa ja aloitteli sekatavarakauppaa 1880-luvulla. Kaupparakennuksessa oli muutaman kuukauden vuokralla lin Turva, joka samalla rakensi viereiselle tontille omaa liikerakennusta 1922.

Rakennuksesta purettiin pirtti vuonna 2005, jolloin uusittiin myös vanhemman puolen peltikatto. Uudemman puolen huopakatto vaihtui peltikattoon 2002. Rakennuksen ikkunat uusittiin 1960-luvulla.

lähteet:

Kaisto, Pauli (2009): Olhavasta ollaan, Olhavasta lähettiin. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino

Sassin museokaupan omistajan, Ulla Muhosen haastattelu (13.6.2013)

Sassin Museokaupan esite



kohteen nimi: **lin osuuskauppa**

kunta: li

kiinteistötunnus: 139-402-5-5

kylä/k.osa: Olhava

tyyppi: asuin- ja liikerakentaminen

ajotus: ei määritetty

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Sassin suvun vanhan tilan maille rakennetut Ala-Sassin, Yli-Sassin ja Veijolan pihapiirit muodostavat raitin varrelle Sassin rakennusryhmän. Ala-Sassin ja Veijolan välistä on 1980-luvulla purettu ja siirretty yksi alkuperäisistä rakennuksista - sen toisesta puolesta tehtiin hirvikämppä, toisesta kesämökki jokisuulle. Sassin taloihin kuuluu myös vuonna 1918 rakennettu entinen lin osuuskauppa, joka on nykyään asuinkäytössä.



kohteen nimi: **Veijola**
 kunta: **li**
 kiinteistötunnus: 139-402-4-92/4-93
 kylä/k.osa: **Olhava**
 tyyppi: **maa- ja metsätalous**
 ajoitus: 1809-1863
 ajoituslute: 1800-I alku
 arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Veijolan 1800-luvun alkupuolelta oleva hirsinen, keltaisella vaakalaudoituksella verhoiltu asuinrakennus sijaitsee Sassintien varressa. Sen takana on punainen talousrakennus.

Sassin suvun vanhan tilan maille rakennetut Ala-Sassin, Yli-Sassin ja Veijolan pihapiirit muodostavat raitin varrelle Sassin rakennusryhmän. Ala-Sassin ja Veijolan välistä on 1980-luvulla purettu ja siirretty yksi alkuperäisistä rakennuksista - sen toisesta puolesta tehtiin hirvikämppä, toisesta kesämökki jokisuulle. Sassin taloihin kuuluu myös vuonna 1918 rakennettu entinen lin osuuskauppa, joka on nykyään asuinkäytössä.

historia:

Sisätilat sekä julkisivu uusittu 1950-luvulla, lattiat ja keittiö 1980-luvulla. Talossa on 1977 rakennettu elintasosiipi. Rakennuksessa oli alun perin pärekatto, jonka päälle on myöhemmin rakennettu kaksi huopakattoa, viimeisin vuonna 1995. Lautaverhous hiekkapuhallettu ja maalattu vuonna 1995.

lähteet:

Kaisto, Pauli (2009): Olhavasta ollaan, Olhavasta lähettiin. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino

Rakennuksen nykyisten omistajien haastattelu (13.6.2013)



kohteen nimi: **Yli-Sassi**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-402-4-49/4-101
kylä/k.osa: Olhava
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritetty
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

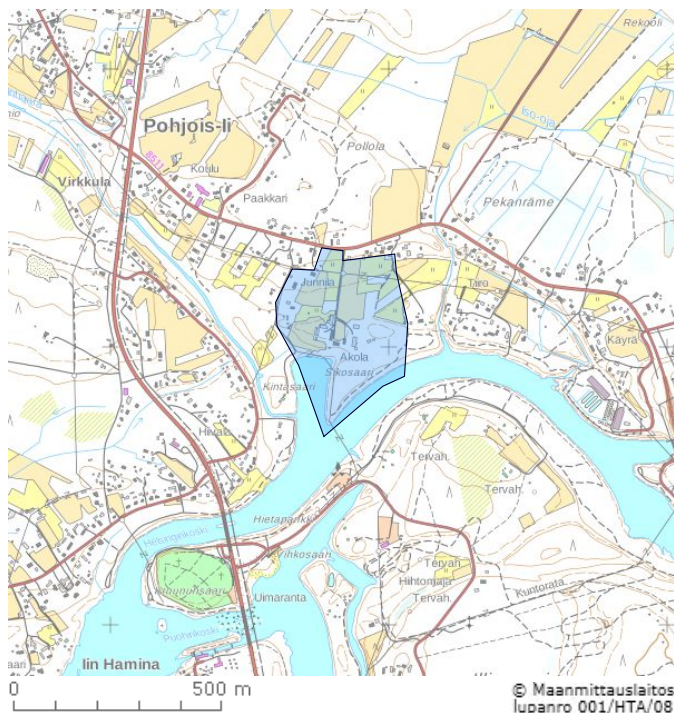
Yli-Sassin asuinrakennus sijaitsee Sassintien varressa. Rakennus on kaksiosainen, toisessa päädyssä julkisivuilla on pysty- ja vaakalaudoitus, toisessa vaakalaudoitus. Pihan puolella rakennuksessa on kaksi kuistia. Pihapiiriin kuuluu myös navetta ja aitta.

Sassin suvun vanhan tilan maille rakennetut Ala-Sassin, Yli-Sassin ja Veijolan pihapiirit muodostavat raitin varrelle Sassin rakennusryhmän. Ala-Sassin ja Veijolan välistä on 1980-luvulla purettu ja siirretty yksi alkuperäisistä rakennuksista - sen toisesta puolesta tehtiin hirvikämppä, toisesta kesämökki jokisuulle. Sassin taloihin kuuluu myös vuonna 1918 rakennettu entinen lin osuuskauppa, joka on nykyään asuinkäytössä.

lähteet:

Kaisto, Pauli (2009): Olhavasta ollaan, Olhavasta lähettiin. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino

Sassin museokaupan omistajan, Ulla Muhosen haastattelu (13.6.2013)



alueen nimi: **Akolan tila (RKY 2009)**

pääas. kunta: li

pääas. kylä/k.osa: Pohjois-li

tyyppi: kartanoympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Akolan tilan päärakennus 1700-luvun lopulta kuuluu Pohjois-Pohjanmaan merkittävimpiin myöhäiskustavilaisen ajan rakennuksiin. Rakennuksen interiöörit ovat säilyneet hyvin.

Laamanni Antellin 1796 lijoen työryhmälle rakennuttama kookas, kaksikerroksinen mansardikattoinen päärakennus hallitsee jokimaisemaa lin Haminan pohjoispuolella. Pihapiiri muodostuu kolmesta talouskeskuksesta asuin- ja talousrakennuksineen. Aikoinaan lin vauraimpiin kuuluneen tilan suuri navetta on rakennettu sadalle lehmälle.

Akolan päärakennuksen alakerroksessa on keskeissalin ympärillä kuusi kamaria ja toisessa kerroksessa viisi huonetta ja suuri kulmaan sijoitettu sali. Toisen kerroksen huoneissa on säilynyt alkuperäistä kiinteätä sisustusta, mm. paikallista tekoa olevat kolonniuunit, ovet ja listat, seinäpintojen shabloona- ja roiskemaalaukset sekä salin tapetit.

historia:

Brusilan tila perustettiin 1683. Se toimi kappalaisen virkatalona ja palautettiin kruununtilaksi 1763. Varanimismies ja käräjäkirjuri Johan Antell muutti tilalle 1760-luvulla ja 1795 Brusila siirtyi Kemin ja Kajaanin kihlakunnan tuomarille Julius Conrad Antellille. Brusila oli vanhana manttaalitalona osakkaana tilan edustalla lijoessa olleessa Venäjänkarin lohpadossa.

Laamanni Antell rakennutti Brusilan päärakennuksen 1790-luvulla ja myi tilan 1798 everstiluutnantti Gustaf Fahlanderille (Edelstam). Tältä tila siirtyi Nybyn lasiruukin omistajalle Adolf Fahlanderille 1810. Brusila siirtyi 1858 Akola-suvulle, jonka nimellä se tunnetaan ja 1910 Kurkela-suvulle. Suuri kivenavetta valmistui 1912. Tilalla toimi myös meijeri.

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1314 (3.2.2015)

Heikki Hyvönen, Kurkela, li. Inventointikertomus, Museovirasto. 1975.

Raili Rytönen, Suur-lin historia 1700–1870; 1870–1925. Haukiputaan kunta ja seurakunta, lin kunta ja seurakunta, Kiimingin kunta ja seurakunta, Kuivaniemen kunta ja seurakunta, Pudasjärven kunta ja seurakunta, Ranuan kunta ja seurakunta, Taivalkosken kunta ja seurakunta, Yli-lin kunta ja seurakunta, Ylikiimingin kunta ja seurakunta 1978.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

Pasi Kovalainen ja Anna Louekari, Pohjois-Pohjanmaan talonpoikaisarkkitehtuuria. Oulu 1994.



alueen nimi: **Karhunsaaari, Veijola**
 pääas. kunta: **li**
 pääas. kylä/k.osa: **Pohjois-li**
 tyyppi: **kyläympäristö**
 arvottaminen: **maakunnallisesti arvokas**

alueen sisältämät kohteet:

Hukon mökki
 Liedes (Jokinen)
 Veijola
 Veijola
 Veijola

kuvaus:

Alue on edustava esimerkki talonpoikaisesta rakentamisperinteestä lijoivarressa. Karhunsaaressa lijoen pohjoisrannalla pihapiirit sijaitsevat ryppäinä jokea kohti viettävällä rinteellä. Alueella on useita Veijolan suvun pihapiirejä. Konintien pohjoispuolella sijaitsevat Veijolan punaiset asuinrakennukset ja pihapiirejä rajaavat lukuisat talousrakennukset erottuvat kylämaisemassa yhtenäisenä kokonaisuutena. Konintien eteläpuolella Veijolan pihapiirit ja Liedes muodostavat kapeiden rantaan johtavien teiden varsille monimuotoista, useista toisiinsa nivoutuvista pihapiireistä koostuvaa kylämiljöötä. rakennusryppäitä ympäröivät viljelyksessä olevat pienet peltoalueet. Alueella on myös uutta asutusta. Konintieltä avautuu näkymiä joelle ja joen eteläpuolelle lin Haminaan.



kohteen nimi: **Hulkan mökki**
 kunta: li
 kiinteistötunnus: 139-876-1-1
 kylä/k.osa: Pohjois-li
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 ajoitusselite: 1850-luku
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Hulkan mökki on lin Haminan ja lijoen Karhusaareen kulttuuriympäristökokonaisuuden harvoja säilyneitä pienasumuksia. Pirtin ja kamarin, joskus pelkän pirtin, käsittäneet asuinrakennukset olivat aikanaan yleisenä rakennustyyppinä satama- ja markkinapaikkataustaisessa lin Haminassa ja niillä oli sijansa myös Karhusaaren puoleisessa maanviljelyyn, kalastukseen ja merenkäyntiin perustuvassa asutuksessa.

Ympäristössään lijkaisuussa Hulkon mökki on varsin edustava ja hyvin säilynyt sekä harvinaistunut rakennusperintökohde. Rakennustapansa ja asukkaista tiedetyn perusteella se voidaan olettaa rakennetuksi 1850-luvulla.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, S

lähteet:

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/rapea/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=203009
 (3.9.2015)



kohteen nimi: **Liedes (Jokinen)**

kunta: li

kiinteistötunnus: 139-403-3-114

kylä/k.osa: Pohjois-li

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1809-1863

ajoitusselite: asuinrakennus 1850-60-luku, laajennus 1992, navetta 1900

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiri on esimerkki talonpoikaisesta rakennusperinteestä. Asuinrakennuksen lisäksi pihaa rajaavat 1900-luvun taitteessa valmistunut navetta sekä puoji-varastorakennus. Navetan alaosa on muurattu isoista luonnonkivilohkareista. Pihapiiri on osa lijoen pohjoisrannalla jokea kohti viettävällä rinteellä sijaitsevaa rakennusrypästä, johon kuuluu useita Veijolan suvun taloja.

historia:

Asuinrakennus on rakennettu 1850-1960-luvulla. Rakennusta on laajennettu vuonna 1992. Rakennuksessa on luonnonkiviperustus ja hirsirunko. Laajennusosa on rankorakenteinen. Laajennuksen myötä rakennuksen ominaispiirteet ovat muuttuneet.

arviointi:

MRKY 2015: R

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Veijola**
 kunta: Ii
 kiinteistötunnus: 139-403-3-128/141-6/136-2
 kylä/k.osa: Pohjois-Ii
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 ajoituseläite: asuinrakennukset 1890-1900, 1900-l alku
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Veijolan suvun pihapiirit sijaitsivat rinnakkain Ijoen pohjoisrannalla, jokea kohti viettävällä rinteellä. Vanhat kookkat päärakennukset sijaitsivat pihapiirien etelälaidalla lijoen varrelle tyypilliseen tapaan pitkät julkisivut joen suuntaisesti. Rakennukset edustavat talonpoikaista rakentamisperinnettä. Asuinrakennusten lisäksi pihapiirien ympärillä on paljon talousrakennuksia. Pihapiirien punaiset rakennukset muodostavat yhtenäisen, maisemassa ympäristöstään erottuvan kokonaisuuden.

historia:

Kokonaisuuteen kuului alkujaan kolme toisissaan kiinni olevaa asuinrakennusta, jotka rakennettiin kolmelle veljelle. Vanhin rakennus valmistui 1890-1900-luvulla, keskimäinen 1900-luvulla ja uusin muutamia vuosia myöhemmin. Keskimäinen asuinrakennus lieene purettu.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Veijola**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-403-52-9
kylä/k.osa: Pohjois-Ii
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: asuinrakennus 1912
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Veijolan rakennukset ovat hyvin säilyneitä esimerkkejä 1900-luvun alun rakennusperinteestä. Pihapiiriin kuuluu asuinrakennus sekä navetta-tallirakennus ja saunarakennus. Kookkaassa päärakennuksessa on pihan puolella kaksi lasikuistia. Rakennuksen yksityiskohdissa on jugendin tyyliä, kuten osittain pikkuruutuiset ikkunat ja koristeelliset räystäädetaljit. Samaan rakennusryppäeseen kuuluu myös muita Veijolan suvun pihapiirejä sekä Liedes (Jokinen).

historia:

Asuinrakennus on rakennettu vuonna 1912.

arviointi:

MRKY 2015: R, S, Ht

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Veijola**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-403-3-106/874-1-2
kylä/k.osa: Pohjois-Ii
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajotus: 1918-1944
ajoitusselite: asuinrakennus 1932
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kohde on osa Iijoen pohjoisrannalla sijaitsevaa veijolan suvun talojen muodostamaa rakennusrypästä. Kokonaisuuteen kuuluu useita Veijolan pihapiirejä sekä Liedeksen pihapiiri.

historia:

Asuinrakennus on rakennettu vuonna 1932. Rakentajana on ollut Jaakko Veijola. Pihapiiriin kuuluvat myös jääkellari ja navetta.

lähteet:

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



alueen nimi: **Pohjanmaan rantatie - Hiivalantie (RKY 2009)**

pääas. kunta: li

pääas. kylä/k.osa: Pohjois-li

tyyppi: liikennepäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pohjanmaan rantatie on yksi Suomen tärkeistä historiallisista tielinjoista. Ratsupolusta 1600-luvulla kehittynyt maantie on kulkenut Turusta Tukholmaan Pohjanlahden ympäri. Rantatie on ollut Pohjanmaan tärkein tie ja Lapin läänin alueella pitkään ainoa maantie.

Vanhan linjauksen mukainen maantie on ollut monin paikoin käytössä aina 1950-luvulle. Parhaiten säilyneillä tieosuuksilla vanhan tien maastonmyötäinen olemus ja linjaus ovat tien parantamisesta huolimatta säilyneet tai nähtävissä. Tiet ovat kapeita ja vaihdellen hiekka- ja sorapintaisesta päällystettyihin.

Pohjanmaan rantatien parhaimmin säilyneet osuudet lissä ovat Ränänperäntie - Ojakyläntie, Hiivalantie - Kantolantie, Seljänperäntie, Huttulantie – Vanhatie ja Onkalonperäntie.

historia:

Pohjanmaan maantieverkko ei ulottunut Korsholman linnan pohjoispuolelle ennen 1600-lukua. Kaarle IX:n Jäämeren politiikka lisäsi kiinnostusta teiden kunnostamiseen pohjoisessa, ja Korsholman ja Oulun välinen ratsupolku kunnostettiin 1600-luvun kuluessa maantiekseksi. Tien uudistaminen alkoi 1610-luvulla ja töitä vauhdittivat mm. Oulun perustaminen 1610 sekä lisääntyneet sotilaskuljetukset. Tie linjautui kirkonkylien ja kaupunkien kautta ja jatkui Pohjanlahden ympäri Tukholmaan asti.

Rantatiellä oli suuri taloudellinen ja hallinnollinen merkitys, ja 1643-1645 Ruotsin-Tanskan sodan aikana sitä käytettiin postitienä Tukholmaan. 1660-luvulle tultaessa tie oli rakennettu etelästä Ouluun, mutta Oulun kaupunkia pohjoisemmat osat olivat edelleen huonokuntoisia. Oulun läänin ylimääräinen maanmittari Johan Henrik Wallenborg kartoitti rantamaantien 1784-1785. Nykyisen Pohjois-Pohjanmaan alueella Wallenborg mittasi rantatietä 259 km, runsaat 435 000 kyynärää. Oulun ja Tornion välinen tieosuus saatiin kärrytieksi vasta kuningas Adolf Fredrikin vuoden 1752 matkan alla.

1900-luvulla vanhaa Pohjanmaan rantatietä oikaistiin ja perusparannettiin, ja vanha linjaus jäi monin paikoin käytöstä. Vanhan rantatien linjaus selvitettiin Pohjois-Pohjanmaalla 2000, jolloin kenttätutkimuksissa paikannettiin 95% tien pituudesta. Lapin läänin alueella, missä myös lähes koko rantatien pituus oli paikallistettavissa maastossa, selvitystyö suoritettiin 2006.

lähteet:

Tapio Salminen et al., Pohjanmaan kautta. Tiet ja liikenne Pohjanmaalla keskiajalta 1990-luvulle. Tielaitos. Jyväskylä 1997.

Tapani Mauranen (toim.), Maata, jäätä, kulkijoita. Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Tielaitos 1999.

Aimo Kehusmaa, Pohjanmaan rantatie Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulun tiepiiri, 2000.

Sari Alajoki, Kirkoilta kareille. Ylivieskan seutukunnan kulttuuriympäristöstä. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen

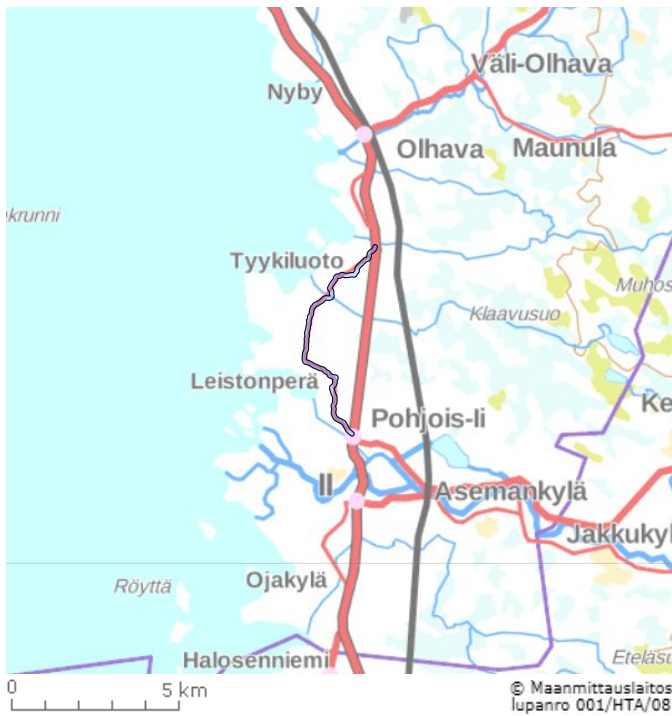
julkaisuja 22, 2005.

Maria Suvanto, Vanha rantatie Lapin läänin alueella. Inventointi. Lapin liitto, Lapin tiepiiri. Rovaniemi 2006.

Minna Torppa, Keski-Pohjanmaan inventointi, Länsi-Suomen ympäristökeskus. KIOSKI-tietokanta 20.3.2008.

Maunu Häyrynen ja Mikael Lähteenmäki (toim.), Pohjanlahden rantatie, Ratsupolusta rannikon matkailutieksi. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XV. Pori 2009.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4372 (3.2.2015)



alueen nimi: **Pohjanmaan rantatie - Kantolantie (RKY 2009)**

pääas. kunta: li

pääas. kylä/k.osa: Pohjois-li

tyyppi: liikenneympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pohjanmaan rantatie on yksi Suomen tärkeistä historiallisista tielinjoista. Ratsupolusta 1600-luvulla kehittynyt maantie on kulkenut Turusta Tukholmaan Pohjanlahden ympäri. Rantatie on ollut Pohjanmaan tärkein tie ja Lapin läänin alueella pitkään ainoa maantie.

Vanhan linjauksen mukainen maantie on ollut monin paikoin käytössä aina 1950-luvulle. Parhaiten säilyneillä tieosuuksilla vanhan tien maastonmyötäinen olemus ja linjaus ovat tien parantamisesta huolimatta säilyneet tai nähtävissä. Tiet ovat kapeita ja vaihdellen hiekka- ja sorapintaisesta päällystettyihin.

Pohjanmaan rantatien parhaimmin säilyneet osuudet liissä ovat Ränänperäntie - Ojakyläntie, Hiivalantie - Kantolantie, Seljänperäntie, Huttulantie – Vanhatie ja Onkalonperäntie.

Maakunnalliset arvot

Kantolantien varrella sijaitsee Päckilänkankaan kylä. Päckilänkangas on edustava ja melko hyvin säilynyt esimerkki perinteisestä kylänraittiin tukeutuvasta nauhakylästä. Rakennukset reunustavat tietä paikoin pienialaisten viljelysalueiden ja metsäalueiden katkomana nauhana. Raitin varrella sijaitsevat hienot mutta ominaispiirteiltään useimmiten melko tavanomaiset talonpoikaisrakennukset ja jälleenrakennuskauden rakennukset muodostavat yhdessä mielenkiintoisen, pieniipiirteisen ja arvokkaan miljöökokonaisuuden. Kylässä on myös muutamia uudempia omakotitaloja, jotka sopeutuvat pääsääntöisesti varsin luontevasti osaksi kokonaisuutta.

Kylässä on paljon vanhaa, talonpoikaista rakennusperinnettä edustavaa, kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennuskantaa. Päckilänkankaan kylä on myös tiemaisemana arvokas. Kylärakenteen runkona on vanha maantie, Kantolantie, joka on melko kapea, rakennusten ja puuston selkeästi rajaama, katutilan mittakaava on miellyttävä. Tietä pitkin avautuu sarja vaihtelevia näkymiä. Päckilänkangas kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen lijoen suun kulttuurimaisemat.

historia:

Pohjanmaan maantieverkko ei ulottunut Korsholman linnan pohjoispuolelle ennen 1600-lukua. Kaarle IX:n Jäämeren politiikka lisäsi kiinnostusta teiden kunnostamiseen pohjoisessa, ja Korsholman ja Oulun välinen ratsupolku kunnostettiin 1600-luvun kuluessa maantiekseksi. Tien uudistaminen alkoi 1610-luvulla ja töitä vauhdittivat mm. Oulun perustaminen 1610 sekä lisääntyneet sotilaskuljetukset. Tie linjautui kirkonkylien ja kaupunkien kautta ja jatkui Pohjanlahden ympäri Tukholmaan asti.

Rantatiellä oli suuri taloudellinen ja hallinnollinen merkitys, ja 1643-1645 Ruotsin-Tanskan sodan aikana sitä käytettiin postitienä Tukholmaan. 1660-luvulle tultaessa tie oli rakennettu etelästä Ouluun, mutta Oulun kaupunkia pohjoisemmat osat olivat edelleen huonokuntoisia. Oulun läänin ylimääräinen maanmittari Johan Henrik Wallenborg kartoitti rantamaantien 1784-1785. Nykyisen Pohjois-Pohjanmaan alueella Wallenborg mittasi rantatietä 259 km, runsaat 435 000 kyynärää. Oulun ja Tornion välinen tieosuus saatiin kärrytieksi vasta kuningas Adolf Fredrikin vuoden 1752 matkan alla.

1900-luvulla vanhaa Pohjanmaan rantatietä oikaistiin ja perusparannettiin, ja vanha linjaus jäi monin paikoin käytöstä. Vanhan rantatien linjaus selvitettiin Pohjois-Pohjanmaalla 2000, jolloin kenttätutkimuksissa paikannettiin 95% tien pituudesta. Lapin läänin alueella, missä myös lähes koko rantatien pituus oli paikallistettavissa maastossa, selvitystyö suoritettiin 2006.

lähteet:

Tapio Salminen et al., Pohjanmaan kautta. Tiet ja liikenne Pohjanmaalla keskiajalta 1990-luvulle. Tielaitos. Jyväskylä 1997.

Tapani Mauranen (toim.), Maata, jäätä, kulkijoita. Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Tielaitos 1999.

Aimo Kehusmaa, Pohjanmaan rantatie Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulun tiepiiri, 2000.

Sari Alajoki, Kirkoilta kareille. Ylivieskan seutukunnan kulttuuriympäristöstä. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen julkaisuja 22, 2005.

Maria Suvanto, Vanha rantatie Lapin läänin alueella. Inventointi. Lapin liitto, Lapin tiepiiri. Rovaniemi 2006.

Minna Torppa, Keski-Pohjanmaan inventointi, Länsi-Suomen ympäristökeskus. KIOSKI-tietokanta 20.3.2008.

Maunu Häyrynen ja Mikael Lähteenmäki (toim.), Pohjanlahden rantatie, Ratsupolusta rannikon matkailutiekse. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XV. Pori 2009.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4372 (3.2.2015)

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



alueen nimi: **Raasakan voimalaitosalue**

pääas. kunta: Ii

pääas. kylä/k.osa: Pohjois-Ii

tyyppi: laitospäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Kalanviljelylaitos

Raasakan voimalaitosalue, asuinalue

Raasakan voimalaitosalue, muut tuotantoon liittyvät rakennukset

Raasakan voimalaitosalue, voimalaitos

kuvaus:

Raasakan voimalaitosalue kertoo Iijoen vesivoimarakentamisesta. Voimalaitosalueeseen kuuluu 1960 ja 70-luvuilla rakennetut voimalaitos, konttori, teollisuus- ja varastohalleja sekä asuinalue.

Voimalaitos on rakennettu vuosina 1968-1970. Sen on suunnitellut arkkitehtitoimisto Uki Arkkitehdit. Voimalaitoksen kaksi ensimmäistä koneistoa on asennettu 1971 ja kolmas koneisto vuonna 1997. Konttorirakennus ja korjaamo ovat valmistuneet vuonna 1975, ne on suunnitellut vuonna 1974 arkkitehtuuri-toimisto Uki Heikkinen, pintakäsittelylaitoksen on suunnitellut vuonna 1983 arkkitehti Veli Karjalainen. Sähköntuotantoon kuuluvat oleellisesti myös muuntamokenttä ja kanava patovalleineen. Kokonaisuuteen liittyy myös Virkkulantien länsipuolella sijaitseva, vuonna 1988 valmistunut kalanviljelylaitos, jonka on suunnitellut arkkitehti Veli Karjalainen.

historia:

Iijoen viides voimalaitos rakennettiin Iin kunnan puolelle Raasakkaan vajaan kymmenen kilometriä kirkonkylältä ylävirtaan. Voimalaitos oli ollut Pohjolan Voiman suunnitelmassa jo 1940-luvulta lähtien. Voimayhtiön kiinnostusta herättivät joen isot vesimäärät ja etenkin joen suurin putouskorkeus 21 metriä, Raasakasta laskettiin saatavan lii 20 prosenttia suuremmat energiatehot kuin yläpuolisista Maalismaan ja Pahkakosken voimalaitoksista. Raasakka valmistui vuoden 1970 lopulla ja molemmat voimalaitoksen koneet olivat sähköntuotannossa alkuvuodesta 1971. Siitä tuli Iijoen suurin voimalaitos 58 MW:n teholla.

Alueella on aiemmin sijainnut kanavan, padon ja tuotantorakennusten rakennusaikaisia parakkirakennuksia talousrakennuksineen. Nämä sijaitsivat nykyisen konttorista itään, viipaletalojen eteläpuolella. Parakkeja oli pienempi ja isompi asuinparakki, jossa toisessa oli kolme ja toisessa kuusi asuntoa. Lisäksi oli sosiaalitilat käsittänyt parakki sekä varastorakennus ja maakellari. Alueelta on purettu myös työmaa-aikainen konttori sekä muita vähäisempiä työmaa-aikaisia rakennuksia.

Asuinalueita suunniteltiin vielä vuonna 1976 toteutunutta suuremmaksi. Asuinalue on siten huomattavasti väljempi kuin mitä siitä oli alunperin suunniteltu mutta siitä toteutui vain osa koska autoistumisen yleistyessä ja asumistottumusten muuttuessa entinen teollisuusyhteisöllinen asumismuoto alkoi murtua. Asunnot ovat nykyisin pääasiassa toissijaisessa käytössä tai tyhjiillään, koska kaukovalvonnan ja automaation lisääntymisen vuoksi voimalaitoksella ei enää tarvita aiemmassa määrin henkilöstöä. (ks. tarkempi kuvaus asuinalueen kohteen kuvauksesta).

suojelutilanne:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Iin keskustaajaman osayleiskaavan laajennus (Asemakylän osayleiskaava) 2025. Hyväksytty Iin kunnanvaltuustossa 20.2.2012.

lähteet:

Pohjolan Voima Oy:n arkisto, Oulu. Arkistopäällikkö Raimo Kärkäs

<http://www.ymparisto.fi/fi->

FI/PohjoisPohjanmaan_ymparistohistoria/lijoen_voimalaitosrakentaminen%2815330%29 (30.8.2015)



kohteen nimi: **Kalanviljelylaitos**

kunta: li

kiinteistötunnus: 139-403-33-0

kylä/k.osa: Pohjois-li

tyyppi: pyynti ja luontaistalous

ajotus: 1975-

ajoitusselite: 1988

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Raasakan voimalaitosalueeseen liittyy Virkkulantien länsipuolella sijaitseva, vuonna 1988 valmistunut kalanviljelylaitos, jonka on suunnitellut arkkitehti Veli Karjalainen.



kohteen nimi: **Raasakan voimalaitosalue, asuinalue**

kunta: li

kiinteistötunnus: 13940301250002

kylä/k.osa: Pohjois-li

tyyppi: asuinrakentaminen

ajotus: 1945-1974

ajotusselite: Vanhimmat 1968, uudemmat 1975

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Autotallit; Iso paritalo; Ison paritalon varasto; Paritalojen varastot; Paritalot; Sauna; Viipaletalot;

kuvaus:

Asuinalueeseen kuuluvat seuraavat rakennusryhmät:

1. iso paritalo ja varasto
2. neljä paritaloa varastoineen
3. kolme viipaletaloa varastoineen
4. saunarakennus ja autotallit

Asuinrakennukset sijoittuvat kolmen samansuuntaisen poikkikadun varteen. Sauna ja autotallit sijoittuvat alueen pohjoisreunalle.

1. Iso paritalo sijaitsee asuinalueen itäosassa muusta rakennusryhmästä erillään, oman tiensä varrella kadun suuntaisesti. Asunnot on sijaintinsa ja kokonsa perusteella todennäköisesti rakennettu ylempien insinöörien asunnoiksi. Rakennusten rajaamat piha-alueet avautuvat suoraan metsämaisemaan.

2. Paritalot sijaitsevat keskimmäisen poikkikadun varressa pienessä kulmassa katulinjaan nähden. Isommat, kahden perheen varastot sijoittuvat paritalojen väliin, pienemmät yhden perheen varastot rakennusryhmän päätyihin. Rakennukset rajaavat pienet sisääntulopihat.

3. Viipaletalot sijaitsevat lännimmäisen poikkikadun varressa voimakkaassa kulmassa katulinjaan nähden. Kullakin asunnolla on oma varastonsa. Rakennukset ja aidat rajaavat piha-alueita.

4. Saunarakennus ja autotallit muodostavat länsi- ja pohjoissivuilta rajatun talouspihan, joka avautuu asunnoille päin.

Asuinuuetta suunniteltiin vielä vuonna 1976 toteutunutta suuremmaksi. Paritaloja suunniteltiin samaan riviin vielä yksi ryhmän eteläpuolelle sekä neljä saman kadun itäpuolelle. Viipaletaloja oli suunnitelmissa yhteensä seitsemän, joista on toteutunut kolme. Paritaloja olisi tullut vielä neljä viipaletalojen länsipuolelle oman katunsa varteen entisten rakennusaikaisten parakkien paikalle. Toteutunut asuinalue on siten huomattavasti väljempi kuin mitä sen oli tarkoitus olla.

Rakennukset edustavat hyvin oman aikansa rakentamistapaa. Asuinalue edustaa myös voimalaitosrakentamisen vaihetta, jossa asuminen vielä ainakin osittain sijoittui voimalan läheisyyteen. Rakennukset ovat hyvin säilyneitä.

lähteet:

Pohjolan Voima Oy:n arkisto, Oulu. Arkistopäällikkö Raimo Kärkäs



kohteen nimi: **Raasakan voimalaitosalue, muut tuotantoon liittyvät rakennukset**

kunta: li

kiinteistötunnus: 13940301250002

kylä/k.osa: Pohjois-li

tyyppi: teollisuus

ajotus: 1975-

ajoitusselite: 1975

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Konttori; Korjaamo;

kuvaus:

Voimalaitosalueen kuuluu voimalaitoksen lisäksi konttori (1974, arkkitehtuuri-toimisto Uki Heikkinen), korjaamo, pintakäsittelylaitos (1983, Veli karjalainen, laajennettu) sekä varasto (1981).

lähteet:

Pohjolan Voima Oy:n arkisto, Oulu. Arkistopäällikkö Raimo Kärkäs



kohteen nimi: **Raasakan voimalaitosalue, voimalaitos**

kunta: li

kiinteistötunnus: 13940301250002

kylä/k.osa: Pohjois-li

tyyppi: teollisuus

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: rakennettu 1967-1970

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Voimala;

kuvaus:

Rakennus edustaa ajalleen tyypillistä teollisuus- ja laitosrakentamista. Voimalaitos liittyy suoraan patoon, jonka päällä kulkee Virkkulantie. Samaan kokonaisuuteen kuuluvat lisäksi muuntamoaitaukset ja uittokanava.

lähteet:

Pohjolan Voima Oy:n arkisto, Oulu. Arkistopäällikkö Raimo Kärkäs



kohteen nimi: **Alarannan kansakoulu (Kuokkalan pappila)**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-401-44-1

kylä/k.osa: Etelä-Ii

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1809-1863

ajoitusselite: 1822

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Uuden koulurakennuksen vieressä seisova, kappalaisen pappilaksi vuonna 1822 valmistunut rakennus. Se oli pappilana vuoteen 1936, jolloin seurakunta myi sen kunnalle. Vuosina 1938-1983 siinä toimi koulu, nykyisin se on koulu- ja kerhotoiloina. Kuokkala on kermanvärinen vaakalaudoitettu L-mallinen hirsirakennus, jossa on voimakkaat nurkkapilasterit ja etujulkisivulla kaksi kuistia. (A)

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

historia:

Rakennus rakennettiin alun perin kappalaisen asunnoksi 1800-luvun lopulla. Rakennus toimi Alarannan kansakouluna vuodesta 1938 lähtien 1980-luvun alkuun saakka. Pihapiirissä oli alkujaan useampia saman ikäkauden rakennuksia. Nyt jäljellä on enää vanha päärakennus. 1990-luvulla rakennus toimi koulumuseona.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Ellälä**
 kunta: Ii
 kiinteistötunnus: 139-401-12-277/257/251
 kylä/k.osa: Etelä-Ii
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 ajoitusluku: 1800-luku
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Iijokivarressa sijaitsevaan Ellälän pihapiiriin kuuluu kolme asuinrakennusta ja talousrakennus. Rakennukset muodostavat tyyliään yhtenäisen kokonaisuuden, joka on edustava esimerkki Iijokilaakson talonpoikaisesta rakentamisperinteestä. Pohjoisessa pihapiiriä rajaa joen suuntainen Ellälän talo, jossa yhdistyvät saman katon alle asuinrakennus ja puoji. Pihapiirin itälaidalla sijaitseva kaksikuistinen Hirnien talo on rakennuksista suurin ja vanhin. Rakennusten tyyli poikkeaa hieman muista Iin 1800-luvun lopun talonpoikaisrakennuksista detaljirikkaudessaan. Kuistit ovat nurkistaan viistotut (suurimman rakennuksen kuistissa on vuosiluku 1890) ja rakennusten nurkissa on pilareita jäljittelevät koristelut. Väriyksessä on käytetty pääosin punamultaa, okrankeltaista kuisteissa ja valkoista listoituksissa. Asuinrakennuksissa on samantyylliset mutterikuistit. Rakennukset kuuluvat eri omistajille, joten pihapiiriä on jaettu osiin istutusten avulla.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

- Pasi Kovalainen ja Anna Louekari: Pohjois-Pohjanmaan talonpoikaisarkkitehtuuria. Kustannus Pohjoinen, Oulu 1994
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Höyrysahan pehtoorin talo**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-401-43-30

kylä/k.osa: Etelä-Ii

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1870-1880-luku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kokonaisuuteen kuuluvat asuinrakennus, tallirakennus ja maakellari 1870-1880-luvuilta, iso kavinavetta 1920-1930-luvuilta, saunarakennus ja jääkellari 1945-1950-luvuilta. Pihapiiriä reunustavat asuinrakennus, talli ja navetta asuinrakennusta vastapäätä, muut rakennukset sijaitsevat pihapiirin ulkopuolella. Kohde on edustava esimerkki talonpoikaisesta rakennusperinteestä. Asuinrakennuksessa on harvinaiset leveät räystäänaluslistat. Kohteella on myös historiallista arvoa, höyrysahan pehtoorin asunnoksi rakennettu talo on toiminut mm. kouluna.

historia:

Höyrysahan pehtoori rakennutti talon itselleen 1870-1880-luvulla. Hirsiseinien päällä on sanomalehtitapetit, jotka ovat vuodelta 1880. Rakennuksessa on luonnonkivisokkeli, trossipohjalattia ja hirsirunko, katteena on aikanaan ollut teevi, nykyään huopa.

Pehtoorin asunto toimi myöhemmin kouluna ennen Alarannan uuden koulun valmistumista. Pohjanmaan rykmentin perustamisen jälkeen lihin tuli sotilasasutusta, ja päärakennuksen vieressä tuolloin ollut talo tuli Kemin kompanian luutnantin virkataloksi. Rakennus purettiin 1960-1970-luvuilla.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht

lähteet:

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **lin työväentalo**
 kunta: li
 kiinteistötunnus: 139-401-27-79/232-0
 kylä/k.osa: Etelä-li
 tyyppi: kulttuuri
 ajoitus: 1864-1917
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

lin työväentalo on valmistunut vuonna 1915. Sen on suunnitellut lääninarkkitehti Harald Andersin. Rakennus on esimerkki 1900-luvun alun arkkitehtuurista. Työväentalo sijaitsee keskeisellä ja näkyvällä paikalla kirkonkylän keskustan halki kulkevan valtatie 4 varrella, keskustan kiertoliittymän vieressä. Työväentalon lisäksi tontilla on pieni talousrakennus.

historia:

lin työväenyhdistys perustettiin vuonna 1905. lin ensimmäinen työväentalo valmistui nykyisen työväentalon tontille vuonna 1909. Talo oli alun perin tarkoitettu rakentaa lähemmäksi lin liike-elämän keskusta, Haminaa, ns. Aholan männikköön, nykyisen Laurintien ja Haminantien väliin. Kauppias Härmä ei kuitenkaan suostunut myymään yhdistykselle tonttimaata, joten päädyttiin nykyiseen paikkaan, jota pidettiin syrjäisenä. Toiseksi talon osakkaaksi tuli lin työosuuskunta. Useimmiten työväentalot rakennettiin talkootyönä, mutta lin työväentalo oli poikkeus: se rakennettiin lin työosuuskunnan palkkaamien rakentajien toimesta. Pitkänomainen rakennus sijaitsi aivan asemalle johtavan tien reunassa, pitkä sivu tien suuntaisesti. Uusi työväentalo ehti kuitenkin olla käytössä vain runsaat viisi vuotta, ennen kuin se tuhoutui tulipalossa tammikuussa 1915.

Uutta työväentaloa alettiin rakentaa muutaman kuukauden kuluttua tulipalosta, keväällä 1915. Myös uuden talon rakensi työosuuskunnan palkkaama työväki. Nykyisen työväentalon vihkiäiset pidettiin 29.8.1915. Rakennuksen suunnitteli silloinen Oulun lääninarkkitehti Harald Andersin, joka oli suunnitellut lihin myös vanhan Haminan asemakaavan. Työväentalon kulissit maalasi taiteilija Erkki Karu, monitaitoinen ja lahjakas teatterimies, joka maalasi 1910-luvulla usean seurantalokulissit. Myöhemmin Karu tunnettiin suomalaisen elokuvan uranuurtajana. lin työväentaloon päätettiin laittaa teatteritoimintaa varten useimmat kulissit: useita puistomaisemia sekä pirtti-, kamari- ja salikulissit.

lin työväentalo oli käyttötarkoitukseltaan samantapainen kuin vastaavat talot muualla Suomessa: toiminnot liittyivät olennaisesti työväenyhdistyksen tarkoitukseen, arkeen ja juhlaan. Rakennuksessa pidettiin yhdistyksen viralliset kokoukset. Talossa oli tarjolla monenlaisia harrastusmahdollisuuksia. Siellä toimi lainakirjasto sekä työväennäyttämö, joka tuotti parhaimmillaan toistakymmentä ensi-iltaa kaudessa. Woimistelu- ja urheiluseura Yritys piti harjoituksia eri-ikäisille. Iltamatoiminta oli vilkasta. Talossa järjestettiin erilaisia juhlia ja vierailijoiden esityksiä, siellä esiintyi mm. taiteilija Leevi Madetoja.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, I, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

lin Työväenhistoria. lin Demarit, <http://www.iindemarit.fi/8> (23.4.2015)



kohteen nimi: **Kestilän saha**
kunta: li
kiinteistötunnus: 139-401-11-174
kylä/k.osa: Etelä-li
tyyppi: teollisuus
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: 1859
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

lijoen varrella Alarannan alueella sijainnut Kestilän saha oli Suomen ensimmäinen höyrysaha. Saha oli toiminnassa vuodesta 1859 vuoteen 1910. Sahasta on jäljellä joitakin jäänteitä rakenteista sekä korkea piippu. Piippu on poikkileikkausmuodoltaan neliskulmainen. Sillä on merkitystä paitsi sahan muistomerkinä, myös merimerkinä. Alueella on myös joitakin sataman jäänteitä. Kohde on esimerkki jokisuistojen teollisesta rakennusperinnöstä.

historia:

Tarve perustaa saha lijoen suulle syntyi siitä, että Haminaan tulleista tervautoista jäi runsaasti tukkeja, joille liikemiehet, Oulun porvarit, halusivat tuottoa. Lijoen suuhun tuli tervautojen aluspuina vuosittain 25 000 - 30 000 tukkia, joista valtaosa jäi käytön puutteessa lahoamaan.

Aina 1850-luvulle saakka sahat olivat olleet vesisahoja, jotka vaativat käyttövoimakseen kosken tai muuten voimakkaasti virtaavan veden. Höyrykone oli tuolloin jo keksitty, mutta Suomen lainsäädäntö kielsi höyrysahojen perustamisen, koska metsiä haluttiin suojella liialta kulutukselta. Höyrysahojen perustamisen salliva asetus säädettiin 1850-luvulla ja Suomen metsäteollisuudessa alkoi uusi aika.

Höyrysahan perustamista lin seudulle tervautojen tuomien tukkien sahausta varten anoi ensimmäisenä oululainen liikemies ja kauppias J. G. Bergbom vuonna 1852. Seuraavana vuonna myös oululaisille liikemiehillä J.V. Snellmanilla, F. Granbergilla, Jacob Franzenilla ja P. Hedmanilla oli vastaava hanke. Viranomaiset kehottivat, tavallaan pakottivat, hakijat tekemään yhtiön, koska noin isoa asiaa ei haluttu antaa vain yhdelle hakijalle. Hakijat perustivat yhtiön nimeltä Gestilä Ångsägverk ja senaatti hyväksyi asian 14.5.1859. Tätä pidetään Kestilän sahan perustamispäivänä. Sahan nimeksi tuli myöhemmin lin Höyrysaha Oy.

Sahan perustustyöt ja piippu tehtiin nähtävästi vuonna 1858. Koesahaukset saatiin tehtyä vuonna 1859 ja sahan toiminta alkoi heinäkuussa 1860. Itse saharakennus oli pärekattoinen, keltaiseksi maalattu, 25 metriä pitkä, 7 m korkea ja noin 8–9 m leveä. Rakennus oli kaksikerroksinen. Sen ylemmässä kerroksessa sijaitsivat kaksi kaksoisraamia, joissa molemmissa oli uemiota herättänyt, sekä erillinen yksiteräinen särmäyssaha. Alemmassa kerroksessa oli siihen aikaan viljalti huomiota herättänyt, Tukholmasta hankittu 60 hevosvoiman höyrykone. Saharakennuksen vieressä oli tiilistä rakennettu pannuhuone, jossa oli kaksi höyrypannua tulipesineen. Polttoaineena käytettiin sahanpurua, joka kuljetettiin suoraan tulipesiin ja savu johdettiin ulos noin 30 metriä korkean savupiipun kautta.

Kestilän sahan ympäristö oli aikoinaan kaunis ja hyvin hoidettu suorine käytävineen, nurmikenttineen ja kukoistavine puutarhoineen. Sahan ympäristön varsinainen helmi oli Salonginniemen kupolikattoinen huvimaja, jonne pitäjän seurapiiri kerääntyi tanssimaan ja huvittelemaan. Soikeahko huvimaja oli kooltaan 9×6 metriä, ja sen seinä koristivat kreikkalaisia jumalaisia kuvaavat maalaukset. Huvimajan rakennutti nähtävästi 1800-luvun alkuvuosikymmeninä oululaislähtöinen laamanni Julius Conrad Antell, joka omisti Nybyn lasiruukin useiden vuosien ajan. Ajan myötä Salonginniemen huvimaja rappeutui, ja lopulta eräänä myrskyisenä syysyönä vuonna 1954 se romahti kokonaan.

Kestilän suuri saha oli turistinähtävyys ja lin ensimmäinen matkailukohde. Suomen ensimmäistä höyrysaahaa käytiin ihmettelemässä aina Helsingistä ja Viipurista saakka.

Viranomaiset säätelivät sahaustoimintaa edelleen höyryvoiman vapauttamisesta huolimatta. Valtiovallan määräämää vuotuinen sahauskiintiö oli alussa 8 000 tukkia. Käytännössä sahan läpi kulki päivittäin puolentoistasataa tukkia. Parhaimmillaan vuosituotanto oli noin 12 000 m³. Vuotuiseksi käyttöajaksi vahvistettiin 94 ja 17/18 työpäivää. Vuosikiintiöltään Kestilän saha oli Oulun läänin suurin sahayritys ja suurimpia koko maassa, mutta ei koskaan ihan suurin.

Sahattu tavara taaplattiin kuivumaan Kestilää vastapäätä olevaan Simakan saareen, josta se rahdattiin jähdeillä,

lissä ja muuallakin Perämerellä tyypillisillä aluksilla, Ouluun. Sahan viimeisinä vuosina 1890-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa laudat ja lankut hinattiin proomuilla Röyttän satamaan laivattavaksi ulkomaille.

Kestilän sahalla työpäivä alkoi kello 5.30 ja loppui 18.00. Sahan taukopillin piippaus kuului kuulemma hyvällä säällä Olhavaan asti. Työllistävä vaikutus oli iiläisille merkittävä, saha lienee työllistänyt parhaimmillaan viitisenkymmentä miestä joka kesä. Lisäksi oli muutama hevonen tukkien ja sahatavaran ajossa. Sahausjätteet, losot ja rimat, myytiin polttopuiksi. Ainakin yhden talven lämmitettiin Pohjois-lin koulua Kestilän losoilla. Työmiehet saivat omakseen ylimääräiset lankunpätkät, kilipukat, joista on tehty monta taloa.

Kestilän sahan rakennusvaiheessa sen toimintaa johti kauppaneuvos J.G. Bergbom. Myöhemmin toimitusjohtajaksi siirtyi J.W. Snellman G:sson. Vuonna 1881 Kestilän saha muutettiin osakeyhtiöksi. Sitten se teki vararikon ja joutui Bergbomin haltuun. Hänen omistuksessaan yhtiö toimi itsenäisesti vuoteen 1911 saakka, jolloin se joutui Ab Uleälle. Sahan toiminta oli loppunut jo vuonna 1908. Uleå-yhtiö muutti sahan koneet toisiin, uudenaikaisempiin sahaleitoksiinsa. Lopulta muuan oululainen romunkerääjä, Romu-Juntunen, kävi irrottamassa sahasta jäljelle jääneitä koneita ja muita laitteita ja vei ne mennessään. Vuonna 1935 saharakennus purettiin, ja jäljelle jäi ainoastaan savupiippu muistoksi Suomen ensimmäisestä tulisahasta.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, I, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

http://www.ii.fi/kestilan_saha (22.9.2015)

<http://www.kirjastovirma.fi/ii/kestila> (22.9.2015)



kohteen nimi: **Suojeluskunnan talo**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-401-15-14

kylä/k.osa: Etelä-Ii

tyyppi: kulttuuri

ajotus: 1918-1944

ajoitusselite: 1923

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Suojeluskunnan talo on edustava ja hyvin säilynyt esimerkki oman aikakautensa julkisesta rakentamisesta. Kookas rakennus sijaitsee näkyvällä paikalla Asematien kaarteessa, ja se erottuu tiemaisemassa maamerkkirakennuksena. Alkujaan suojeluskunnan käyttöön valmistunut rakennus on myös historiallisesti arvokas. Pihan laidalla on pieni aittarakennus, jota on käytetty sotien aikana pommivarastona.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, S, I, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Tolonen**
 kunta: Ii
 kiinteistötunnus: 139-401-3-6
 kylä/k.osa: Etelä-Ii
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 ajoitusselite: 1900-luvun taite
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tolosen pihapiiri sijaitsee Iijoen rannassa Lohentien varrella. Pihaa rajaavat L-kirjaimen muotoinen asuinrakennus ja pitkä talousrakennus. Asuinrakennuksen ensimmäinen osa on rakennettu 1900-luvun taitteessa, ja sitä on laajennettu 1930-luvulla. Asuinrakennuksessa on pihan puolella kaksi kaksikerroksista kuistia, koristeellinen lasikuisti ja sitä yksinkertaisempi kuisti. Pihapiiri on esimerkki 1900-luvun alun rakentamisperinteestä. Julkisivuissa on koristeellisia yksityiskohtia mm. ikkunoiden välipuitteissa ja vuorilautoissa. Asuinrakennusta on korjattu pienipiirteiset yksityiskohdat säilyttäen.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Ala-Kauppi**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-407-148-17/271-10
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoitusselite: Asuinrakennuksen vanhin osa 1700-luvulta, navetta 1964
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Ala-Kaupin asuinrakennuksen vanhin osa on peräisin 1700-luvulta. Vanhassa keltaisessa päärakennuksessa on toiminut lossitupa rautatien käyttöönottoon asti vuoteen 1906. Kaksiosaisessa rakennuksessa on kaksi eteiskuistia ja ikkunat eroavat tyyliltään toisistaan. Tien varrella sijaitsee nykyinen asuinrakennus vuodelta 1983. Vieressä on peltikattoinen navetta vuodelta 1964.

historia:

Peltikatto uusittiin 1980-luvun alkupuolella. Nykyinen navetta valmistui vuonna 1964.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, H

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Kaarle Miettusen haastattelu (11.6.2013)



kohteen nimi: **Ellilä**
kunta: **li**
kiinteistötunnus: 139-407-24-56
kylä/k.osa: **Kuivaniemi**
tyyppi: **maa- ja metsätalous**
ajoitus: **1722-1808**
arvottaminen: **maakunnallisesti arvokas**

kuvaus:

Ellilä on vanhimpia asuinalueita Kuivaniemellä. Tila sijaitsee Kuivajokisuistossa ja pihalta avautuu kaunis merinäköala. Paikalta on löydetty englantilaisten tykinkuulia vuodelta 1855. Pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi aitta- ja asuinrakennus, viisi aittaa ja sauna sekä 1990-luvulla rakennettu asuinrakennus.

Vanha, 1700-luvulta peräisin oleva punamullalla maalattu asuinrakennus, jossa on kuisti sekä huopakatto, on rakennettu alun perin palvelusväelle. Kuistin ikkunat ovat kuusiruutuiset, muut ovat T-mallisia. Rakennusta vastapäätä on pihapiiriin vuonna 1833 siirretty kaksikerroksinen, harmaa hirsinen aitta- ja asuinrakennus, jonka ikkunoissa on ollut Nybyn lasitehtaan lasia. Pihapiiriin kuuluu myös kolme punamullalla maalattua sekä kaksi harmaapintaista aittaa. Tontilta on purettu pitkä tallirakennus 1990-luvulla.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, H

lähteet:

Tilan asukkaiden haastattelu 9.7.2013

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Jääskö**
 kunta: Ii
 kiinteistötunnus: 139-407-12-7/12-25
 kylä/k.osa: Kuivaniemi
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 ajoituslomite: asuinrakennukset 1800-l alku ja 1850-l
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiri, jossa uusi asuinrakennus, suuri navettarakennus, kolmiosainen aitta (kotiaitta, jauhoaitta, kala-aitta), joiden välissä on liiterit, sekä kolme vanhaa asuinrakennusta, joiden läheisyydessä on vanha talousrakennus. Yhdessä vanhoista asuinrakennuksissa on valkoinen vaakalaudoitus, harmaa peltikatto, punertavat ikkunakehykset sekä eteiskuisti. Toinen rakennus on julkisivulaudoitukseltaan punainen, ikkunakehykset valkoiset. Erityispiirteensä aiempi julkisivuremontti on jäänyt kesken jonka jäljiltä osassa julkisivua on pystyvaludoitus ja osassa alkuperäinen koristeellinen kolmijakoinen laudoitus. Lisäksi ulkoseinien ylimmät, räystäiden alapuoliset hirsikerrat ovat poikkeuksellisesti ulonnetut ja paljaana. Korjaustyöt parhaillaan käynnissä. Rakennuksen peltikaton alapuolella olevat ylimmät hirret ulkonevat hieman. Vanhin asuinrakennus on 1800-luvun alusta, kaksi muuta 1850-luvulta.

historia:

Jääskön tila on ollut kaksi kertaa yhdistettynä Metsikköön, 1673-98 sekä 1735-59. Tilan ensimmäinen asukas oli Heikki Jääskeläinen 1562-69.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Paaso, Erkki (2007) Kuivaniemi - Kylästä kunnaksi, Kappelista seurakunnaksi. Tornion kirjapaino Ky

Sauli Kehuksen haastattelu (11.6.2013)



kohteen nimi: **Kaikkola**
 kunta: li
 kiinteistötunnus: 139-407-18-117/18-19
 kylä/k.osa: Kuivaniemi
 tyyppi: asuinrakentaminen
 ajoitus: 1864-1917
 ajoituslute: asuinrakennukset 1836 ja 1900-luvun vaihde
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiirissä on kaksi vanhaa asuinrakennusta, kaksi noin 1800-l puolivälissä rakennettua aittaa, punaisia talousrakennuksia, vanha harmaa pajarakenus sekä uudemmat asuinrakennukset tontin molemmilla puolilla. Tontti on jaettu kahteen osaan, mikä näkyy myös rakennuksissa.

Asuinrakennuksista vanhempi on rakennettu alun perin kaksihuoneiseksi vuonna 1836. Sitä on jatkettu miniän mukanaan tuomilla hirsillä ennen vuotta 1854. Uudempi asuinrakennuksista on rakennettu 1900-luvun vaihteessa. Kookkaassa rakennuksessa kaksi kuistia, joista etelänpuoleinen on koristeellinen ja kaksikerroksinen, ja pohjoisenpuoleinen yksikerroksinen ja koruttomampi. Talon julkisivuverhouksen tyyli vaihtuu tonttirajan kohdalla. Eteläisellä puolella se on jaoteltu kolmeen osaan, alin osa on pystysuuntaista saumarimalaudoitusta, keskimäinen vaakalaudoitusta ja ylin alapäästä teräväksi sahattua pystyloidoitusta. Pohjoisella puolella on yksinkertainen vaakalaudoitus kivijalasta vinttiin ja pystyloidoitus siitä ylöspäin. Talon T-muotoisten ikkunoiden kehykset ovat kauttaaltaan samanlaiset, alkuperäiset ja koristeelliset.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Asukkaiden haastattelu 9.7.2013

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Kakko**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-407-7-33
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1800-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kakon koristeellinen asuinrakennus, jossa on kaksi lasikuistia, erottuu maamerkinomaisena rakennuksena Pohjoisrannantielle. Talonpoikaista rakennusperinnettä edustava rakennus on osa Pohjoisrannan kylämiljöötä.

arviointi:

MRKY 2015: R, M, Ht



kohteen nimi: **Kakko (Halttu)**
kunta: **li**
kiinteistötunnus: 139-407-7-31
kylä/k.osa: **Kuivaniemi**
tyyppi: **maa- ja metsätalous**
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: 1800-luku
arvottaminen: **maakunnallisesti arvokas**

kuvaus:

Kylänraitin varrella sijaitseva Kakon pihapiiri on osa Pohjoisrannan kylämiljöötä. Rakennukset ovat edustavia esimerkkejä talonpoikaisesta rakentamisperinteestä. Kaksi asuinrakennusta ja kaksi talousrakennusta muodostavat neljältä sivulta rajatun avokulmaisen pihapiirin. Pellon laidalla pihapiirin ulkopuolella on kaksi korkeaa aittaa. Kakon tila on ollut saman suvun hallussa 1700-luvun alusta lähtien.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Karjalainen**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-407-10-25
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1800-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Karjalainen on esimerkki talonpoikaisesta rakentamisperinteestä. Pihapiiriin kuuluu 1800-luvulla rakennettu asuinrakennus ja muutamia talousrakennuksia. Kylänraitin varrella sijaitseva pihapiiri avautuu raitille. Asuinrakennus on L-kirjaimen mallinen, kuisti sijaitsee vinottain sisäkulmassa. Puoji ja vanha, nykyään autotallina toimiva navetta sijaitsevat kulmittain asuinrakennuksen vierellä. Vanhan asuinrakennuksen takana on uudempi, 1900-luvun puolivälin jälkeen rakennettu asuinrakennus. Tietä reunustaa pihapiirin vierellä korkea kuusiaita.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Koivuniemi**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-407-59-25/59-29

kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: asuinrakennukset 1800-luvun puoliväli tai jälkipuoli

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiriin kuuluu kaksi asuinrakennusta, joista toisessa on ollut meijeri, aittoja ja varastoja sekä navetta. Meijerin toiminta on lopetettu vuonna 1910. Asuinrakennukset ovat 1800-luvun jälkipuolelta tai puolesta välistä.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Korkiakangas**
kunta: Ii
kiinteistötunnus:
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: puolustus- ja sotalaitos
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Korkiakangas on sodanaikainen varikkoalue, missä on nähtävissä v. 1944 kaivettujen juoksuhautojen jäänteitä.

Vieressä oleva Kattilankoski on merkittävä luonnonympäristö, johon liittyvät myös kalliossa olevat pienet hiidenkimut. Lisäksi alueella on tervahaudan pohjia.

lähteet:

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Kuivaniemen kirkko**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-407-349-2

kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuivaniemen kirkko on seurakunnan toinen kirkko. Kirkon suunnitteli Intendentinkonttorissa vuonna 1852 Ernst Bernhard Lohrmann. Kirkko valmistui vuonna 1874. Se on yksilaivainen, puinen, päätyornillinen pitkäkirkko. Tyyliltään kirkkorakennus edustaa uusgotiikkaa. Kirkon pihamaata ympäröi luonnonkivimuuri. Alttaritaulu on kuivaniemeläisen Iivari Haltun tekemä jäljennös: "Jeesus asettaa myrskyn". Kirkon satavuotisjuhlaa varten tehtiin pihamaan sekä rakennuksen korjaustyöt.

historia:

Kirkko on rakennettu oululaisen seppämestari P.K. Björnströmin johdolla. Kirkko peruskorjattiin 1974, tuolloin asennettiin myös 15-äänikertaiset urut. Kirkon ympäröimä luonnonkivimuuri valmistui 1878. Gootilaistyylinen kirkko oli alun perin pärekattoinen - 20 vuotta valmistumisen jälkeen päreet vaihtuivat bitumihuopaan.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M, S, I

lähteet:

<http://www.iinseurakunta.fi/kirkkok.php> (16.7.2013)

Paaso, Erkki: Kuivaniemi - Kylästä kunnaksi, Kappelista seurakunnaksi, Tornion kirjapaino Ky, 2007

Muistomerkit ja muuta nähtävää Kuivaniemellä. Länsi-Pohjan Kirjapaino Oy, 2000

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Kuivaniemen kirkonkylän koulu**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-407-221-6

kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: opetus ja koulutus

ajotus: 1918-1944

ajoitusselite: 1932

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kirkonkylä on kunnan vanha keskus ja Pohjoisrannan ohella Kuivaniemen vanhimpia asuinalueita. Vanhan hautausmaan, kirkon, kotiseutumuseon ja vanhan pappilan (kohteet n:o 2-5) sekä koulun (v. 1932) lisäksi alueella on vanhoja talouskeskuksia, kuten Ellilä (kohde n:o 7) ja Kaikkola (ennen v. 1854 rakennetut päärakennus ja kaksi aittaa, toinen asuinrakennus siirretty paikalla v. 1912).

Kirkonkylän vanhan rantatien varteen sijoittuneesta perinteisestä rakennuskannasta mainittakoon:

- Tuuttu eli Rauma: pitkä kaksikuistinen hirsirakennus, jonka toinen pää on vuodelta 1869.
- Särppö eli Mursu: koristeellinen matala asuinrakennus 1800-luvulta.
- Kaukola: Kyläkuva erikoisten mittasuhteidensa ja kattomuotonsa vuoksi hallitseva asuinrakennus, joka on tuotu 1900-luvun alussa karjalan kannakselta.
- Vahtola: Vuosisadan vaihteessa rakennettu asuinrakennus, jossa on suuri koristeellinen veranta.
- Väättäjä: 1800-luvun puolivälin tienoilla valmistunut rakennus, jossa on alueelle tyypilliset ikkunavuosilaudat.
- Prusila: Luultavasti v. 1882 rakennettu talo, jossa toimi venäläisten esikunta v. 1916-17.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kuvaus:

Kookas koulurakennus sijaitsee Kirkonkyläntien varressa. Rakennus on edustava esimerkki 1930-luvun alun koulurakentamisesta. Punaiseksi maalatussa koulurakennuksessa on kaksi valkoiseksi maalattua kuistia ja jyrkkälapainen tiilikatto.

arviointi:

MRKY 2015: R, M, H, Ht, I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Kuivaniemen kotiseutumuseo**
 kunta: Ii
 kiinteistötunnus: 139-407-6-1/6-18
 kylä/k.osa: Kuivaniemi
 tyyppi: kulttuuri
 ajoitus: 1864-1917
 ajoituselite: torppa 1820/1878, Onnela 1800-l loppu - 1900-l alku
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuivaniemen kotiseutumuseon pihapiirissä on päärakennus, makasiiniaita ja pieni asuinrakennus. Museo sijaitsee keskeisellä paikalla Kuivaniemen kirkonkylässä, kahden kylätien välisellä kiilamaisella tontilla. Ympäriällä on perinteisiä pihapiirejä ja 1900-luvun jälkipuoliskolla rakennettu kaupparakennus. Alkuperäisillä paikoillaan olevat asuinrakennus vuodelta 1820, joka on myöhemmin laajennettu kaupaksi, pieni alueelle tyypillinen talli-puoji ja pieni erikoisen mallinen asuinrakennus 1900-luvun alusta muodostavat viehättävän pihapiirin ja ovat olennainen osa Kuivaniemen kirkonkylän kylämaisemaa.

historia:

Museon savupiirtti on 1700-luvulta. Eteisen, keittiön ja kamarin on Kustaa Vääätäjä rakentanut vuonna 1878 uittolautan pohjasta. Museon päärakennus ja talli-puoji ovat alkujaan Särppö rek.nro 6 tilaa, jonka Kuivaniemen Osuuskauppa osti 1909 ja piti siinä sivumyymälää. Päärakennus on rakennettu alkujaan asuinkäyttöön, mutta 1910-50-luvuilla se ja talli-puoji olivat kaupan käytössä. 1800-luvun varasto toimi ennen talli- ja puotirakennuksena. Uuden myymälän valmistuttua Kirkonkylälle Kuivaniemen osuuskauppa myi vanhat myymälärakennukset Kuivaniemen kotiseutuyhdistykselle huutokaupalla 27.9.1953. Museo avattiin vuonna 1954. Tontti siirtyi kotiseutuyhdistyksen omistukseen 1974.

Vuonna 1998 päärakennus peruskorjattiin ja rakennettiin venekatos. Pihalla sijaitseva Ollikaisen talo siirtyi kotiseutuyhdistyksen omistukseen vuonna 2006. Talossa on asuttu viimeksi vuonna 1976. Rakennuksen katto uusittiin ja julkisivu korjattiin talkoovoimin kesällä 2006-2007. Päärakennuksen pärekatto uusittiin kesällä 2013.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M, I

lähteet:

- Kuivaniemen kotiseutuyhdistyksen puheenjohtajan, Antti Ellilän haastattelu 11.6.2013
- Kuivaniemen kotiseutumuseon esite
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Kuivaniemen pappila**

kunta: li

kiinteistötunnus: 139-407-41-29

kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: 1901

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuonna 1901 rakennettu vanha pappila on toiminut seurakuntatalona vuodesta 1978. Päärakennuksen julkisivumateriaalina on vaaleankeltainen vaakalaudoitus, viereisessä sivurakennuksessa on käytetty pystyлаudoitusta. Molemmissa rakennuksissa on punertavat tiilikatot.

historia:

1851 pappilaan rakennettiin 18 hirsikertaa korkea rakennus, johon kuului kolme huonetta, talli, jauhoaitta ja maitokamari. Uusi navetta rakennettiin 1854. Kellari rakennettiin kesäkuussa 1874. Uusi pappila rakennettiin vuonna 1901 rakennusmestari L. Händelin piirustusten mukaan ja oululaisen muurarin Aleks Forsin urakoimana. Rakennus peruskorjattiin 1976.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Paaso, Erkki: Kuivaniemi - Kylästä kunnaksi, Kappelista seurakunnaksi, Tornion kirjapaino Ky, 2007



kohteen nimi: **Kuivaniemen vanha hautausmaa ja kirkon paikka**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-407-349-1

kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: hautausmaa

ajotus: 1722-1808

ajoitusselite: 1762

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Matalan kiviaidan ympäröimä vanha hautausmaa sijaitsee Kuivaniemen kirkonkylässä kylänraitin varrella. Paikalla sijaitsi aikanaan Kuivaniemen ensimmäinen kirkko. Sen paikalla on kotiseutuyhdistyksen toimesta vuonna 1972 pystytetty muistomerkki. Hautausmaahan on haudattu useita Kuivaniemellä vaikuttaneita pappeja.

historia:

Kuivaniemen ensimmäinen kirkko valmistui vuonna 1762. Sitä ennen jumalanpalvelusten pitopaikkana oli toiminut Miettulan rukoushuone. Kirkko rakennettiin Särpön talon maalle. Kirkon rakentajana oli Jaakko Suonperä. Kirkon koko oli 11,7 m × 7,35 m ja korkeus katon rajaan 4,05 m. Kirkko vihittiin käyttöön lokakuussa 1762. Samaan aikaan vihittiin myös 29,7 × 12,6 m²:n suuruinen hautausmaa kirkon viereen. Samassa tilaisuudessa siunattiin sinne jo kesällä haudatut neljä vainajaa. Vuonna 1775 rakennettiin kirkon vierelle, 12 m kirkosta länteen, erillinen kellotorni Heikki Väänäsen johdolla.

Vuonna 1977 hautausmaata laajennettiin kaksinkertaiseksi. Hautausmaahan on haudattu Kuivaniemen seurakunnan papeja ja heidän sukulaisiaan: Kuivaniemen ensimmäisen paikallisen papin Sven Olsbon äiti Anna Antintyt. Warg 1772, Kuivaniemen pappi Henrik Engvist 1791, Kuivaniemen pappi Iisak Snellman 1795, kaksi Kuivaniemen papin Gustaf Durchmanin poikaa, Kuivaniemen pappi Olavi Vallin 1847 ja kaksi hänen puolisoaan, Margareta 1827 ja Elisabet Katariina 1828, sekä Kuivaniemen kappalainen Johan Carén 1884 ja hänen puolisonsa Sofia 1886.

1800-luvun puolivälissä vanhan kirkon todettiin käyneen liian pieneksi ja sen paloturvallisuutta pidettiin puutteellisenä, minkä vuoksi aloitettiin uuden kirkkorakennuksen suunnittelu. Rakennusrahasto uuden kirkon rakentamiseksi perustettiin vuonna 1848. Uuden kirkon valmistuttua vanha kirkko myytiin huutokaupalla toukokuussa 1876. Vanha kirkko purettiin syyskuussa 1878 ja vietiin Kemiin.

Kirkkotietä perusparannettaessa tehtiin tielinjaan oikaisu, ja vanhan kirkkotarhan pohjoisin kulma jäi siinä yhteydessä tien alle. Vanhan kirkon muistomerkin on Kuivaniemen Kotiseutuyhdistyksen toimeksiannosta suunnitellut ja rakentanut taiteilija Erkki Lehtola vuonna 1972. Samalla hän rakensi myös kirkkotarhaan johtavan portin.

arviointi:

MRKY 2015: H

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Ensimmäisen kirkon muistomerkki. <http://www.kirjastovirma.fi/muistomerkit/kuivaniemi/05> (22.10.2015)



kohteen nimi: **Kuivaniemen vanha rautatieasema**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-407-233-20

kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: liikenne

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: 1906

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuivaniemen vanha asemarakennus sijaitsee rautatien rakentamisen myötä muodostuneessa Asemakylässä Rautatien varrella. Rautatie on purettu pois 1960-1970-luvuilla. Vuonna 1906 valmistunut asemarakennus on hyvin säilynyt esimerkki tuon ajan asemarakennuksista. Asemarakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluu talousrakennuksia ja kellarit. Vanhan asemalaiturin kiviä on edelleen nähtävissä tien reunalla. Kohde kertoo havainnollisesti Asemakylän historiasta.

historia:

Rautatien siirryttyä muualle asemarakennuksessa on ollut mm. hammaslääkärin toiminut muun muassa hammaslääkärin vastaanotto- ja asuinitilat, työvoimatoimisto, apteekki ja lasten taidekoulu.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, S, I

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Metsikkö**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-407-11-8
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: vanha asuinrakennus 1800-l alkupuoli
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Metsikkö on 1800-luvun alkupuolella rakennettu asuinrakennus, jossa on erittäin leveä yhtenäinen lasikuisti ja vaalea vaakalaudoitus julkisivussa. Vanhan päärakennuksen vieressä on uudempi asuinrakennus sekä navetta/talli. Kylätien toisella puolella on vanhoja talousrakennuksia. Rakennukset ovat osa Pohjoisrannan kylämaisemaa. Ne ovat esimerkkejä talonpoikaisesta rakentamisperinteestä.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Miettunen**
kunta: **li**
kiinteistötunnus: 139-407-17-2
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: 1800-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Miettunen on edustava esimerkki Kuivajokivarren talonpoikaisesta rakentamisperinteestä. Pihapiiri on osa Pohjoisrannan kylämiljöötä. Vanhassa, kaksiosaisessa asuinrakennuksessa on vaaleankeltainen vaakalaudoitus julkisivussa, valkoiset nurkkalaudat sekä kuusiruutuiset ikkunat. Vieressä on navetta sekä punaisia talousrakennuksia. Kuivaneen jokiuoman törmällä on ryhmä aittoja ja vajoja vanhan raitin varrella. Tilan kohdalla Kuivajokirannassa on vanha kalasatama verkkovajoineen. Perimätiedon mukaan Miettunen on vanha kappelin paikka. Se mainitaan myös Kuivaniemen vanhimpana asuinpaikkana.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Onkalo**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-407-231-0
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: ei määritetty
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: asuinrakennukset 1800-l ja 1870-l/1930-l, aitat 1700-l ja 1800-l
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiri on osa Miettulantiehen tukeutuvaa rakennusrypystä. Pihapiiriä rajaavat kolmelta sivulta asuinrakennus 1800-luvulta ja kaksi talousrakennusta. Pihapiirin ulkopuolella pellon reunalla on kolme aittaa. Talonpoikaista rakentamisperinnettä edustavat rakennukset ovat osa Pohjoisrannan kylämiljöötä.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Prusila**
kunta: li
kiinteistötunnus: 139-407-6-97
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: asuinrakennus 1882
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiri sijaitsee keskeisellä paikalla Kuivaniemen kirkonkylässä. Siihen kuuluu arviolta vuonna 1882 rakennettu asuinrakennus, sitä vastapäätä sijaitseva hirsirakenteinen navettarakennus ja matala uudempi talousrakennus. Rakennukset edustavat talonpoikaista rakentamisperinnettä. Ne ovat osa Kirkonkylän miljöötä. Navettarakennuksessa on kauniisti detaljoidut leveät pariovet. Kohteella on myös historiallista arvoa: talossa toimi vuosina 1916-1917 venäläisten esikunta.

arviointi:

MRKY 2015: R, M, Ht, H

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Rajala (Kehus)**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-407-29-3
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: asuinrakennus 1870-luku, talousrakennus ja kesäpuoli 1820-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Päärakennus, navetta ja ulkorakennus muodostavat pihapiirin, jonka halki on ennen kulkenut kylätie. Päärakennus on Heikki Akseli Kehuksen 1870-luvulla rakentama kaksikerroksinen asuintalo, joka alun perin rakennettiin paritaloksi. Rakennuksessa on jälkeen päin n. 1885 rakennettu kaksikerroksinen kuisti, jossa komeat puutapeilla kootut ovet alkuperäisillä käsisijoilla.

Sivurakennus on arviolta 1820-luvulla rakennettu ja toimi alkujaan navettana ja karjatalona. Osassa rakennusta on ollut kesäpuoli, jossa kesäkeittiö ja kamari. Navettaosa toimii nykyään varastona, muu osa on remontoitu asumista varten.

Pihapiiriin liittyy myös aitta ja liiteri, jotka ovat suunnilleen samoilta ajoilta kuin navetta. Aitta siirrettiin nykyiselle paikalleen 1900-luvun alussa. Liiterin kyljessä on ollut masiinahuone.

historia:

Rajalan suku tuli tilalle 1800-luvun jälkipuoliskolla. Päärakennuksen toinen puoli on aikoinaan purettu ja sen tilalle on tehty uusi laajennus. Kuisti siirrettiin alkuperäiseltä paikaltaan kokonaisuutena noin 1,5 metriä edestään katsottuna vasemmalle vuonna 1949. Nykyinen keittiö oli alkujaan toiminut eteistilana. Vintti remontoitiin 1979.

Vanha kesänavetta paloi 1953. Pajan vierellä on ollut myös vanha sauna, joka paloi 1950-luvulla.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Anni Kehuksen haastattelu (11.6.2013)

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Suukosken mylly**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-407-7-11
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: teollisuus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1932
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Mylly on rakennettu paikalla aikaisemmin sijainneen, tulipalossa tuhoutuneen myllyn tilalle vuonna 1932. Myllyrakennus, myllykanava ja pato muodostavat yhtenäisen pienen teollisuusmiljöön. Mylly koneistoinen on toimintakunnossa. Myllyä voidaan käyttää sekä jauhamiseen että sähkön tuottamiseen. Myllyrakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluvat vanha hevostalli ja vuonna 2009 rakennettu asuinrakennus.

historia:

Alkujaan Mylly- ja Sahaosuuskunnan omistama, vuonna 1918 rakennettu mylly, jonka yhteydessä toimi vuodesta 1921 myös sähkölaitos, paloi vuonna 1930. Palon jälkeen myllyn osti ja uudelleenrakensi Niklas Halttu vuonna 1932. Myllyn ja sahan toiminta hiljeni 80-luvulla ja toiminta loppui 90-luvun alussa, jättäen myllyn rapistumaan. 2006 Reijo Rautio osti myllyn ja on siitä lähtien kunnostanut sitä.

Vuoden 2006 jälkeen mylly on vuorattu uudelleen ja katettu peltikatolla. Huonokuntoinen konehuone on purettu ja rakennettu uudelleen vanhan mallin mukaiseksi. Julkisivut ovat maalattu itsekeitetyllä hylkeenrasvapohjaisella punamultamaaliilla. Myllykanava on aukaistu ja uudelleenrakennettu. Myös pihapiiriin vanha hevostalli on kunnostettu vanhaan asuunsa. Myllykoneiston kunnostamisessa on käytetty varaosina alueen muiden vanhojen myllyjen osia.

arviointi:

MRKY 15: R, Ht, H

lähteet:

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=4777&lan=sv> (16.7.2013)

Laajalti tunnettu Haltun mylly jälleen toimintakunnossa, Hyvän Tuulen Kuivaniemi kesälehti 2011

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Thoménin huvila (Kaakkurinniemen leirintäalue)**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 292-401-141-6

kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: vapaa-aika ja matkailu

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1900-l alku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 leirintäalueen päärakennus;

historia:

Merikapteeni Thomen rakennutti huvilan todennäköisesti ennen Suomen itsenäistymistä. Ernest Gustaf Thomé oli syntynyt 1843 ja kuoli 1921. Merikapteeni Thomé oli Pohjois-Suomen luotsipiirin päällikkö. Thomenin aikana alueella sijaitsi päärakennus, navetta ja sauna. Nykyään rakennuksen eteläpäässä on perustuksien jäänteistä aikaisemmasta rakennuksesta.

Kaakkurinniemen tilalla RNo 28 asuttiin jo 1700-luvulla. Olhavan lasitehtaan perustaja Nylander sai asumiskirjan Kaakkuriniemeen 1794. Nylander Nylander luopui tehtaasta sairauden vuoksi 1794. Nylander oli antanut jo kaksi vuotta aiemmin tehtaan vävyllensä Falanderille hoidettavaksi. Myöhemmin tilalla asui Matti Kaakkuriniemi, jolla oli jähti. Hän oli saanut mitalin osallistumisestaan Oolannin sotaan.

1900-luvun alussa Kaakkuriniemessä oli maataloutta. Maitoa kuljetettiin tonkilla ja hevoskyydillä Myllykankaan pysäkillä junaan. Asukkaat puhuivat ruotsia, mistä kertovat myös talon vintiltä löytyvät Huvudstadsbladet -lehdet vuodelta 1914.

Kuivanimen kunta osti tilan Ernest Gustaf Thomén perikunnalta vuonna 1925. Asumisoikeus jäi vuodeksi yhdelle perikunnan jäsenelle. Tilan päärakennus muutettiin kouluksi 1927. Rakennusta laajennettiin pohjoispäättyyn, jonne rakennettiin poikien käsityöluokka sekä koulukeittiö. Sali oli luokkana, ja eteläpääty opettajien asuntona. Talon keskellä sijaitseva ulko-ovi on todennäköisesti rakennettu vasta koulutoimen päätyttyä. Koulutoimi lakkasi tilojen käytyä ahtaiksi 1954.

1980-luvulla osa rossilattioista purettiin ja valettiin betonilaattalattia. osa lattioista villoitettiin ja lastulevypinnoille vedettiin muovimatot. Betonilattia alkoi jo muutaman vuoden kuluttua halkeilla.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht

arviointi:

Kaakkurinniemen tilalla on ollut asutusta jo 1700-luvulla. Tilalla asui mm. Olhavan lasitehtaan perustaja Nylander vuonna 1794. Thomenin rakennus asukkaineen liittyy osana suomalaiseen merenkulkuun luotsilaitosyhteyksineen ja jähteineen. Uudempaa paikkaan liittyvää historiaa on koululaitoksen kehitys, rakennuksessa toimi kylän ensimmäinen koulu 1920-luvulta 1950-luvulle.

lähteet:

Erkki Malinen: Insinööriyö, Kaakkurinniemen päärakennuksen ja rantasaunan peruskorjaussunnitelma

Paula Juopperi, sähköposti 11.3.2016



kohteen nimi: **Vakkuri**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-407-209-3
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: 1800-luvun puolivälin tienoo
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vakkurin pihapiiri sijaitsee vakkurintien varrella Kuivajoen Ahonkosken rannalla. Suurikokoinen kaksikerroksinen asuinrakennus on rakennettu 1800-luvun puolivälin tienoilla. Rakennuksessa on kaksikerroksinen viistettykulmainen kuisti. Pihapiiriin kuuluu myös kookas navettarakennus.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Vatunginnokan muistomerkki**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-407-226-2

kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: tapahtuma-, muisto- ja uskomuspaikat

ajotus: 1945-1974

ajoitusselite: 1964

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Englantilaisten sotilaiden vuonna 1855 tapahtuneen maihinnousun kukistamisen kunniaksi pystytetty muistomerkki vuodelta 1964 sijaitsee Vatungissa Häskerin kalliolla.

historia:

Oolannin sodan loppumaininkeja käytiin Kuivaniemellä vielä 1855 kesällä. Englantilaisten sota-alus ankkuroi Hietakallan lähelle noin 10 km Vatungista etelään. Sieltä lähti 23.7. taisteluvene kohti Haminan lahtea, josta englantilaiset yrittivät viedä sinne piilotettuja jähtejä. Se ei onnistunut, sillä apulaisnimismies Braxenin johdolla kuivaniemeläiset miehet Häskerin kalliolta ampuen pakottivat englantilaiset palaamaan alukselleen. Seuraavana päivänä he yrittivät nousta Kuivajokisuun kautta ryöstämään siellä olevia jähtejä. Tämäkään ei onnistunut, sillä Braxen oli aavistanut näin käyvän ja oli sijoittanut pyssymiehet Kuivajoen pohjoispuolelle Käpsän rantaan. Täällä käytiin jälleen tulitaistelu, jonka seurauksena englantilaisten oli vetäydyttävä. Kuitenkin he polttivat neljä kuivaniemeläisten jähtiä.

Muistomerkin pystyttämiseen antoi luvan silloinen maanomistaja Metsähallitus. Sen rakensivat Hannes Paaso ja Paavo Hilke. Tarvikkeet kuljetettiin Häskerin rantaan Martti Kaupin veneellä. Muistomerkki on paljastettu 18.10.1964. Se on Kuivaniemen Kotiseutuyhdistyksen hoidossa.

arviointi:

MRKY 2015: H

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Veska**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 292-401-205-5/84-10

kylä/k.osa: Kuivaniemi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: asuinrakennus 1890, sauna 1950-I, navetta tuotu muualta 1940-I

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Sauna; 003 Navetta, lato, aitta, nyk. varasto; 004 Paja, nyk. puuvaja;

kuvaus:

Veskan talo sijaitsee Kuivajoen etelärannalla maantien varressa pari kilometriä Harjulan kylästä ja siellä olevasta maantiesillasta länteen. Välittöminä naapureina on pari vapaa-ajan asuntoa. Pysyvää asutusta on joen varressa harvakseltaan molemmissa suunnissa. Mutkittileva joki törmineen ja rantaniittyineen tekee paikasta viihtyisän.

Talo multapenkkilattiointeen ja poikkeuksellisine vesikattorakenteineen on rakennushistoriallisesti arvokas. Jääkärietappitoiminta, puhelinkeskuksen ja postin taannoinen toiminta talossa sekä viime aikojen toiminta jääkärihistoriaan ja näytelmätoimintaan liittyneiden kesätapahtumien pitopaikkana antavat sille historiallista arvoa. Sijainti Kuivajoen törmällä maantien varressa tekee siitä olennaisen osan kulttuurimaisemaa.

historia:

Tila on alun perin ollut kruununtorppa. Asuinrakennuksen vesikattorakenne on poikkeuksellinen. Vuoliaisten päälle on ladottu tiiviisti vierekkäin harjalta räystäälle juoksevat riu'ut tai malat. Ne ovat ehkä aluksi muodostaneet vesikatteen. Sitten suoraan niiden päälle ilman ruoteita on naulattu pärekatto, jonka päällä on nykyinen peltikatto.

Talossa on ollut kievari. Talo on toiminut myös jääkärietappina ja se mainitaan mm. Väinö Vainion kirjassa Simon kahakka. Jääkäriliikkeen aikana taloa asui kaksi Sanaksenahon veljestä. Vanha Sanaksenahon pariskunta joutui jääkäreiden majoittamisesta Ouluun vankilaan 80-vuotiaana. Sieltä he vielä palasivat Veskan taloon.

Eino Paaso osti 1910-luvun lopulla talon kaakkoispään. Tuolloin väliovi toiseen päähän tukittiin ja rakennukseen tuli kaksi asuntoa. Toista päätä asuivat Sanaksenahot. Talo on kengitetty ikkunoita myöten 1949. Veskan pirtissä toimi puhelinkeskus (Oijärvi ja Ruohola) vuosina 1955-1974. Samaan aikaan siinä toimi myös postiasema Kuivaniemi 2.

Talossa pidettiin jääkäriliikkeen 70-vuotisjuhla 1986. Pihassa on järjestetty nykyvuosina kesäteatteriesityksiä, mm. 2002 Erkki Paason kirjoittama lotta-aiheinen näytelmä.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, M, I

lähteet:

- Vainio, Väinö, Simon kahakka

Suullista tietoa antaneet Heikki ja Ulla Paaso 10.6.2004 paikan päällä sekä lisätietoja puhelimitse.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Väättäjä**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-407-23-121
kylä/k.osa: Kuivaniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajotus: 1864-1917
ajoitusselite: asuinrakennus 1800-luvun puoliväli
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiri on osa Väättäjäniementien varressa sijaitsevaa rakennusrypystä. Pihapiirissä on keltaiseksi maalatun asuinrakennuksen lisäksi hirsinen, punamullattu puojirakennus. Asuinrakennuksessa on alueelle tyypilliset ikkunavuorilaudat. Pihan puolella on suuri kuisti. Rakennukset ovat esimerkkejä talonpoikaisesta rakentamisperinteestä.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Yli-Kauppi**
 kunta: Ii
 kiinteistötunnus: 139-407-271-14
 kylä/k.osa: Kuivaniemi
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 ajoitusselite: 1840-luku
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuivajoen rantatörmällä sijaitsevaan pihapiiriin kuuluu kookas asuinrakennus, kaksikerroksinen navetta ja pitkä ja matala yksikerroksinen puojirakennus. Asuinrakennus on edustava esimerkki paikallisesta talonpoikaisesta rakentamisperinteestä. Rakennuksessa on punaisiksi maalautut julkisivut ja koriosteellinen lasitettu kuisti, joka on maalattu valkoiseksi. Puojirakennuksessa on ollut seuna, mankelihuone sekä talli, joka on purettu 1900-luvun lopulla. Navetta on rakennettu 1920-luvulla. Siinä on ennen toiminut meijeri.

historia:

Päärakennuksen ulkoverhous on uusittu vuonna 2012. Vesikatto on uusittu 1940-50-luvun tienoilla.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Haastateltavana Yrjö Kauppi ja Anni Kehus (11.6.2013)

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Honkakoski**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-409-45-3/45-5/45-9
kylä/k.osa: Oijärvi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritetty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kivijokivarressa Honkakosken rannalla oleva syrjäinen pihapiiri, johon kuuluu useita hirsirakennuksia.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Seppälän tervahaudan pohja**

kunta: Ii

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Oijärvi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: ei määritetty

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Viimeinen Kuivaniemellä käytössä ollut tervahauta. Metsittynyt.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Soivuoren mylly**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-409-5-6
kylä/k.osa: Oijärvi
tyyppi: teollisuus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1922
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Soivuoren mylly sijaitsee Oijärveen laskevan Kivijoen Jyrkkäisen rannalla. Mylly on edustava esimerkki maaseudun teollisesta rakennusperinnöstä.

Mylly on rakennettu vuonna 1922. Se on muistitiedon mukaan neljäs tällä paikalla. Myllyn yhteydessä on pieni saha. Mylly on uusittu 1950-luvulla säilyttäen suuret myllynkivet puisine ratastoneen. Mylly ja saha ovat olleet toiminnassa vielä 1980-luvulla.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, Ht, S, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Hietala**
kunta: li
kiinteistötunnus: 139-402-147-159/147-207
kylä/k.osa: Olhava
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritetty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Olhavanjoen rannalla sijaitsevaan pihapiiriin kuuluu kookas vanha asuinrakennus sekä kaksi talousrakennusta, ilmeisesti talli ja liiteri. Luonnonkivijalalle rakennetussa kaksiosaisessa asuinrakennuksessa on huopakatto, punainen vaakalaudoitus julkisivussa, kuusiruutuiset ikkunat sekä kaksi lasitettua kuistia. Pihalla on myös saunarakennus terasseineen. Tallin ja saunan hirsien päät ovat maalattu valkoisiksi. Hietala on edustava esimerkki Olhavanjokivarren talonpoikaisesta rakentamisperinteestä. Rakennusryhmä on säilyttänyt perinteisen asunsa hyvin.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, S



kohteen nimi: **Kyröläinen**
 kunta: Ii
 kiinteistötunnus: 139-402-113-3
 kylä/k.osa: Olhava
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 ajoituslaji: asuinrakennus 1800-l alkupuoli, vanhimmat osat 1700-l
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kyröläisen kookas asuinrakennus sijaitsee jokitörmällä Olhavanjoen pohjoisrannalla. Pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi aitta ja kaksikerroksinen puoji. Kyröläinen on esimerkki talonpoikaisesta rakentamisperinteestä Olhavanjokivarresta. Rakennuksessa on kaksi keskenään samanlaista lasikuistia.

historia:

Kyröläisen asuinrakennus on rakennettu neljässä osassa, vanhimmat osat ovat 1700-luvun alusta. Talossa on asunut Nybyn lasiruukin perustaja Hovineuvos Johan Nylanderin poika Aristoteles.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Tilan nykyisen omistajan haastattelu (13.6.2013)



kohteen nimi: **Ranta-Piukkula**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-402-6-76
kylä/k.osa: Olhava
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1800-1900-lukujen vaihde
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Ranta-Piukkulan pihapiiriin kuuluu kookas 1800-1900-lukujen vaihteessa rakennettu asuinrakennus, navetta ja puoji sekä uudempi, 1900-luvun puolivälin jälkeen rakennettu asuinrakennus. Pihapiirin ulkopuolella on vanha aitta. Vanhassa asuinrakennuksessa on koristeellinen kuisti, jossa on nurkastaan aumaksi viistetty katto ja moniruutiset ikkunat. Kohde on esimerkki talonpoikaisesta rakentamisperinteestä Olhavan seudulla.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Sikala**
kunta: Li
kiinteistötunnus: 139-402-2-102/2-101
kylä/k.osa: Olhava
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1800-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Olhavajoen varrella nelostien länsipuolella sijaitseva vanha tila jonka pihapiirissä on säilynyt paljon vanhaa rakennuskantaa. Tilan rakennuksiin kuuluu ennen 1900-lukua rakennettu vanha asuinrakennus, kaksikerroksinen sivurakennus, jossa on ollut kesäpuoli ja hevostalli, kaksikerroksinen vilja-aitta, kaksikerroksinen kala-aitta, kolmikerroksinen aitta, kesänavetta ja riihi. Lisäksi tilalla on uusi asuinrakennus sekä talousrakennuksia. Sikala on esimerkki talonpoikaisesta rakentamisperinteestä Olhavanjokivarressa. Asuinrakennuksen lisäksi kokonaisuuteen kuuluu paljon talousrakennuksia, jotka kertovat vanhasta elämänmenosta.

historia:

Tilan vanha päärakennus joka sijaitsi nykyisen asuinrakennuksen paikalla purettiin 60-luvun lopulla.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Heikki Lahdenperän haastattelu (8.7.2013)



kohteen nimi: **Vuornos**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-402-169-13
kylä/k.osa: Olhava
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: 1700-l loppu - 1800-l alku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuornosin pihapiiri sijaitsee kapean Vuornosojan varressa. Asuinrakennus liittyy Nybyn lasitehtaan historiaan. Se on toiminut myös kestikievarina. 1700-luvun lopulla tai 1800-luvun alussa valmistuneessa rakennuksessa on lasitettu kuisti ja koristeellinen ulkovuoraus. Rakennus on edustava esimerkki alueen talonpoikaisesta rakentamisperinteestä. Pihapiirissä on myös aitta ja maapohjainen navetta vuodelta 1894.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, H

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Vuornoskankaan savottakämpä**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-893-10-1

kylä/k.osa: Olhava

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: ei määritetty

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuornoskankaan savottakämpä, Vuornoskämpä, sijaitsee Olhavassa Vuornoskankaalla. Pihapiiriin kuuluvat kookas kämppärakennus, saunarakennus ja huussit. Kämppärakennuksessa on iso savottalaisten majoitushuone, keittiö, emännän huone ja takkatupa.

Kämpä on hyvin säilynyt ja edustava esimerkki savotoihin liittyvästä rakentamisperinteestä.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Olhavan seudun kylät. Kyläsuunnitelma. www.freewebs.com/olhavanseutu/kylasuunnitelma_20012003.doc (21.10.2015)



kohteen nimi: **Erkkilä-Kangas**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-403-59-3

kylä/k.osa: Pohjois-Ii

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: vanhin osa 1900-luvun alku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: päärakennus; talli;

kuvaus:

Kohteeseen kuuluu päärakennus ja tallirakennus. Kohde kuuluu kahteen eri tilaan ja kahdelle eri omistajalle siten, että päärakennuksen eri asunnot kuuluvat eri omistajille. Talli sijaitsee vain toisella tilalla. Päärakennus rajaa pihaa Yli-Iin tietä vasten etelässä ja talli pohjoisessa. Itäpuolen pihalla on uudempi autotalli-varasto.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Jari Vähätiiton diplomityönä tekemä inventointi, 1995, kohde 138



kohteen nimi: **Huvila**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-403-21-69
kylä/k.osa: Pohjois-Ii
tyyppi: kalastus
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1800/1900-lukujen vaihde
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: päärakennus; sauna; talli;

kuvaus:

Kohteen vanhin osa edustaa harvinaista rakennustyyppiä. Kohde on kerrostunut ja sen eri-ikäiset rakennusosat edustavat hyvin omaa aikaansa ja ovat hyvin säilyneitä. Kohteeseen liittyy poikkeuksellisen paljon paikallisten merkkihenkilöiden historiaa.

Päärakennus ja talli muodostavat kahdelta sivulta rajatun pihapiirin. Pihapiirissä on runsaasti vanhoja jalohavupuita kuten lehtikuusia, pihtakuusia ja sempramäntyjä, jotka rajaavat pihaa lähinnä joen suuntaan. Sauna sijaitsee jokirannassa jokitörmän alapäässä. Tilaan kuuluu myös jokitörmän maakellari.

Päärakennusta on laajennettu pariin otteeseen. Vanhin osa on päärakennuksen eteläinen, joen suuntainen siipi. Seuraavassa rakennusvaiheessa 1920-luvulla päärakennusta on laajennettu ja rakennettu talli. Seuraavassa vaiheessa 1970-luvulla on rakennettu rantsauna ja vuonna 2002 päärakennusta on taas laajennettu.

Alunperin rakennusryhmään on kuulunut kalastuksenvälvojan tupa, suurehko talousrakennus (navetta/talli ?) sekä kaksi pienempää rakennusta (aittoja ?). Päärakennuksen ympärillä on ollut peltoa ja törmässä niittyä. Katso karttaotteet.

historia:

Rakennus on alunperin ollut Venäjän kruunun kalastuksenvälvojan asuinrakennus ja asemapaikka. Välvoja on valvonut lijoen kalastusta, erityisesti viereisen Raasakan kosken ympäristössä.

Tilan osti Pekka Ahmavaara (vuoteen 1906 Aulin, 1862 Ylitornio –1929 Oulu) vuonna 1912 huvilaksi. Hän toimi kauppiaina lissä ja oli myös merkittävä poliitikko, valtiopäivämies ja kunnallisneuvos (1919). Nuorsuomalaisiin ja myöhemmin Kokoomukseen lukeutuva Ahmavaara osallistui talonpoikaissäädyn edustajana kaikkiin vuoden 1894 jälkeisiin säätyvaltiopäiviin, vuosina 1905–1906 säätynsä puhemiehenä. Hän oli myös eduskunnan jäsenenä useimmilla valtiopäivillä vuoteen 1919.

Tilan omistajana toimi myöhemmin PA:n poika Kaarlo Arvi Eliel Ahmavaara (vuoteen 1906 Aulin, 13. elokuuta 1886 Ii – 25. lokakuuta 1957 Oulu) oli lakimies, laamanni ja poliitikko. Ahmavaara toimi Kokoomuksen kansanedustajana vuosina 1929–1930 ja 1945–1953 sekä oikeusministerinä vuosina 1937–1938. Kunnallispolitiikassa Ahmavaara vaikutti Oulussa kaupunginvaltuuston varapuheenjohtajana. Ahmavaara oli valitsijamiehenä presidentinvaaleissa 1950 ja 1956.

Tilan omistajana toimi myöhemmin edellisen poika Eero Ahmavaara. Hän toimi mm. Rovaniemen kaupunginjohtajana. Tila siirtyi Ahmavaaran suvulta Korhosten suvulle 1970-luvulla.

Sisällissodan aikoihin rakennuksessa oli hetken aikaa paossa Väinö Kokko, jääkäri liikkeen perustamiseen keskeisesti vaikuttanut aktivisti, lehtimies ja kansanedustaja. Ahmavaarat ovat vuokranneet tilaa Klasilan suvulle asuinkäyttöön. Rakennuksessa on myös ollut evakoita asutettuna.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht

lähteet:

Tietoja antoivat Terttu Klasila sekä Eero, Helena ja Tellervo Kokko.
Kartta vuodelta 1912 (tuvan seinällä).
Henkilötiedot Kokot sekä Wikipedia.



kohteen nimi: **Kuninkaan petäjä**
kunta: Ii
kiinteistötunnus:
kylä/k.osa: Pohjois-Ii
tyyppi: tapahtuma-, muisto- ja uskomuspaikat
ajoitus: ei määritetty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vanha mänty, jonka juurella perimätieto kertoo Ruotsin kuninkaan aterioineen matkansa aikana. (A)

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Käyrä**

kunta: Ii

kiinteistötunnus: 139-403-7-126/140-1

kylä/k.osa: Pohjois-Ii

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1864-1917

ajotusselite: Vanhin osa päärakennusta 1800-luvulta, suurin osa rakennuksista 1930-luvulta

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: navetta; puohi; päärakennus; sauna; talli; tupa;

kuvaus:

Käyrän pihapiiri sijaitsee vanhan, kapean raitin varrella Iijoen pohjoisrannalla. Se on osa useamman pihapiirin muodostamaa kokonaisuutta: naapureina saman tien varrella sijaitsevat Keskikäyrän, Ylikäyrän ja Rantakäyrän pihapiirit. Rakennukset ovat edustavia esimerkkejä talonpoikaisesta rakentamisperinteestä Iijokivarressa. Ne muodostavat kolmelta sivulta rajatun pihapiirin. Kookas päärakennus sijaitsee pihan lounaissivulla. Rakennuksessa on kaksi kaksikerroksista kuistia. Pihan koillisivulla on navetta-elosuojia ja kaakkoissivulla talli ja puohi. Navetan ja tallin välissä on hirsilato. Pieni tupa, sauna ja maakellari sijaitsevat vanhassa jokitörmässä omana ryhmänään päärakennuksesta hieman luoteeseen.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Käyrä (Keskikäyrä)**

kunta: li

kiinteistötunnus: 139-403-95-3

kylä/k.osa: Pohjois-li

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: 1800-luvun loppu

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: aitta; navetta; puohi; päärakennus;

kuvaus:

Rakennukset ovat osa kokonaisuutta, johon kuuluvat Käyrän, Keskikäyrän, Ylikäyrän ja Rantakäyrän pihapiirit. Pihapiiriä rajaavat lounaassa kookas kaksikerroksinen asuinrakennus, kaakossa navettarakennus ja koillisessa puoji. Navetan kaakkoispuolella pihapiiriin johtavan tien varrella on aitta. Rakennukset edustavat talonpoikaista rakentamisperinnettä. Suurikokoinen navetta erottuu maamerkkirakennuksena Vikkulantielle.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht, M

lähteet:

1) Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Laurila**
kunta: li
kiinteistötunnus: 139-403-14-17/14-42
kylä/k.osa: Pohjois-li
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Laurilan pihapiiri sijaitsee lijoen pohjoisrannalla Laurilanniemellä. Pihapiiriin kuuluu ryhmä harmaita, hirsirakenteisia rakennuksia. Päärakennuksen on kerrottu olleen savupirtti.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Rantakäyrä**
 kunta: Ii
 kiinteistötunnus: 139-403-7-139
 kylä/k.osa: Pohjois-Ii
 tyyppi: asuinrakentaminen
 ajoitus: 1864-1917
 ajoitusselite: 1800-luvun loppu
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: päärakennus; uusi puohi; vanha puohi;

kuvaus:

Rantakäyrän pihapiiri on osa kokonaisuutta, johon kuuluvat Käyrä, Keskikäyrä ja Ylikäyrä. Pihaa rajaavat päärakennus entisen jokitörmän puolelta lounaasta, vanha puohi luoteesta ja uusi puohi kaakosta.

historia:

Asuinrakennuksessa on alkujaan ollut punamullatut hirsiseinät. Kuistissa on ollut keltamullalla maalatut seinät ja siniset ikkunanpuitteet. Rakennus on remontoitu 1950-luvulla. Ulkoseiniin on tuolloin lisätty hirsiseinien päälle muhaeriste ja uusi ulkoverhous. Myös sisätilat on uudistettu tuolloin. Alun perin rakennuksessa oli pärekate, jonka päälle on aikoinaan asennettu huopakate ja sen päälle myöhemmin peltikate.

Pihapiirissä sijaitseva vanhempi puohirakennus on entinen talli ja karjakeittiö. Uudempi puohirakennus on rakennettu 1950-luvulla. Päärakennusta vastapäätä sijainnut navetta on purettu 1980-luvulla.

Jokiuoman paikka on siirtynyt Raasakan voimalaitoksen rakentamisen seurauksena, joten rantasauna ei nykyään sijaitse enää jokirannassa.

arviointi:

MRKY 2015: R, Ht

lähteet:

1) Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, 1993.



kohteen nimi: **Uiskari**
 kunta: Ii
 kiinteistötunnus: 139-403-7-121
 kylä/k.osa: Pohjois-Ii
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 ajoituslute: vanhin osa 1840-luvulta
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: päärakennus;

kuvaus:

Uiskari on edustava esimerkki talonpoikaisesta rakennusperinteestä lijoikivarressa. Talo on Pohjois-Iin vanhimpia. Päärakennus sijaitsee joen suuntaisesti Ijoen törmällä. Se on rakennettu 1840-luvulla. Rakennus on toiminut Iin käräjätupana 1900-luvun alussa. Päärakennuksen lisäksi pihapiiriä rajaavat varastorakennus ja pihapiiriin siirretty lato. Päärakennuksen takana jokea kohti viettävällä töyrällä on kivihoivikattoinen maakellari. Asuinrakennukseen on tehty korjauksia ja muutoksia vanhaa kunnioittaen.

historia:

Päärakennukseen on tehty peruskorjaus vuonna 1986. Tuolloin käytettiin hyväksi asiantuntija-apua rakennettaessa uudelleen lattiaa multapenkkiälyillä. Rakennuksen luonne on korjaustoimenpiteissä säilytetty alkuperäisenä. Ulkoverhouspaneelit ovat todennäköisesti alkuperäiset. Rakennusta on laajennettu itään päin vuosien 2005-2006 tienoilla. Tuolloin rakennukseen tehtiin pihan puolelle toinen kuisti ja joen puolelle korkea avokuisti, jossa on terassi ja parveke. Laajennus on toteutettu siten, että uuden osan ulkoasu vastaa täysin vanhemman osan ulkoasua.

arviointi:

MRKY 2015: R, H

lähteet:

Vähätiitto, Jari. Iin kunnan tielinjauksen vaikutusalueen vanhan rakennuskannan inventointi ja hoitosuunnitelma. Diplomityö, 1995



kohteen nimi: **Virkkula**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-403-10-65 / 66
kylä/k.osa: Pohjois-Ii
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1800-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Virkkulan pihapiiri sijaitsee näkyvällä paikalla lijoen törmällä valtatie 4 varrella. Kookas asuinrakennus erottuu maamerkinä valtatielle. Pihapiiriin kuuluu vanhan asuinrakennuksen lisäksi uusi hirsirakenteinen asuinrakennus sekä vanhoja talousrakennuksia, mm. puoji, navetta ja aittoja. Kohde on esimerkki talonpoikaisesta rakentamisperinteestä. Vanhassa asuinrakennuksessa on poikkeuksellisen komea suuri, lasitettu ja koristeleikkauksin koristeltu kuisti. Kohteella on historiallista arvoa vanhana kestiekievarina.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993



kohteen nimi: **Ylirannan koulu**
kunta: Ii
kiinteistötunnus: 139-403-13-60
kylä/k.osa: Pohjois-Ii
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1920-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: koulurakennus; sauna; talousrakennus;

kuvaus:

Ylirannan koulu sijaitsee näkyvällä paikalla listä Yli-Iihin johtavan tien varrella. Koulun pihapiiriin kuuluu kookkaan koulurakennuksen lisäksi talousrakennus ja pieni saunarakennus. Vanhempi koulusiipi ja talousrakennus edustavat hyvin oman aikansa koulurakentamista ja ovat hyvin säilyneitä. Koulurakennuksen uudisosa on toteutettu vanhaan sopeutuen. Kohteella on maisemallista merkitystä Yli-Iin tien varressa. Kohde on osa Ylirannan aluetta.

arviointi:

MRKY 2015: R, M, H, Ht